

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YAŞAR KEMAL VE ESERLERİNİN
FARŞA ÇEVİRİLERİ

MİNA RANJBARİ
2501080984

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ali Şükrü ÇORUK

İstanbul 2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM** Dalında **2501080984** numaralı **MİNA RANJBARI'NİN** hazırladığı “**YAŞAR KEMAL VE ESERLERİNİN FARŞA ÇEVİRİLERİ**” konulu **YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI**, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca **30.06.2010 ÇARŞAMBA** günü Saat: **13.00**'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin*Kabul*.....'ne* **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF. DR. KAZIM YETİŞ	Kabul	<i>Kazım Yetiş</i>
PROF. DR. M. FATİH ANDI	Kabul	<i>M. Fatih Andi</i>
PROF. DR. MUSTAFA ÇİÇEKLER	Kabul	<i>Mustafa Çiçekler</i>
DOÇ. DR. ALİ ŞÜKRÜ ÇORUK	Kabul	<i>Ali Şükrü Çoruk</i>
YRD. DOÇ. DR. NURİ SAĞLAM	Kabul	<i>Nuri Sağlam</i>

YAŞAR KEMAL VE ESERLERİNİN FARŞÇA ÇEVİRİLERİ

Mina RANJBARI

ÖZ

Bu çalışmada Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarından olan Yaşar Kemal'in Farsça çevirileri incelenerek, onun Fars edebiyatındaki konumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yaşar Kemal'in birçok kez Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilmesi, İran'daki edebiyat çevreleri tarafından ilgiyle karşılanmış, gazete ve dergilerde bu konuda röportaj ve değerlendirme yazıları yayımlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Yaşar Kemal'in Farsçaya çevrilen romanları ve hikâyeleri üzerinde durulmuştur. Yaşar Kemal ile yapılan röportajların değerlendirilmesi ikinci bölümün konusunu teşkil etmiştir. Bu röportajların en önemli özelliği batılı gazete ve dergilerde yayımlanmış olmasıdır. Üçüncü bölümde ise İran'da çıkan gazete ve dergilerde Yaşar Kemal'in sanatı hakkında yapılan değerlendirmeler ele alınmıştır. Sonuç bölümünde çalışmamız neticesinde ulaştığımız sonuçlar ortaya konmuştur. Ekler kısmında ise konu hakkındaki görsel malzemelerden bir kısmına yer verilmiştir.

YAŞAR KAMAL AND HIS TRANSLATIONS IN PERSIAN LITERATURE

MİNA RANJBARİ

ABSTRACT

In this thesis by the help of the studies that are made on the Persian translations of Yasar Kemal's works, who is one of the most known writers of Turkish literature in Republic era, it has been aimed to find out his place in Persian Literature.

Yasar Kemal has been the focus of interest because of that he has been selected as a candidate for Nobel Price for several times. There have been some interviews and critics on that topic in newspapers and journals in Persia.

In the first part of this thesis' there has been emphasize on the novels and stories of Yasar Kemal, which have been translated in Persian. In the second part of the thesis critics of the interviews that have been made with Yasar Kemal has been stated. The most important thing about these interviews is that they are all from Western newspapers and journals. In the third part critics on the works of Yasar Kemal that have been made in the newspapers and journals in Persia are given. In the conclusion part the results that we have had as a consequence of our project have been given. In addition part some visuals about the topic has been added.

ÖNSÖZ

Türk ve İran kültürleri yüzyıllar boyunca etkileşim halinde olmuşlardır. Özellikle klasik dönem Türk edebiyatı, büyük ölçüde İran edebiyatından ve buna bağlı olarak İran mit ve efsanelerinden faydalanmıştır. İran ve Türk millet arasındaki kültürel alışveriş günümüzde de devam etmektedir.

Çağdaş Türk edebiyatı İran'da büyük ilgiyle karşılanmaktadır. Türk edebiyatçıların eserleri, çoğunlukla romanlar Farsçaya çevrilmektedir. Eserleri kırk dile çevrilerek tüm dünyada okunan Yaşar Kemal'in romanları ve hikâyelerinden bazıları da Farsçaya kazandırılmıştır. Çalışmamızda Yaşar Kemal'in Farsça çevirilerinden hareketle Fars edebiyatında nasıl bir yer edindiğini tespit etmeyi amaçladık.

Türkçeden Farsçaya yapılan edebi çevirilerin kısa tarihçesinden bahsettiğimiz giriş bölümüyle başlayan çalışmamız; üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Yaşar Kemal'in Farsçaya çevrilen romanlarını on sekiz başlık altında, hikâyelerini ise üç başlık altında bibliyografik bilgilerine de yer vererek inceledik. Bu bölümde ayrıca Yaşar Kemal'in antolojilerde ve diğer kitaplarda yer alan hikâyelerini de değerlendirdik.

İkinci bölümde; Yaşar Kemal'in yabancı dergi ve gazetelerde yayımlanmış röportajlarına ve haberlerine yedi başlık altında İran'da hangi kaynaktan yer aldığını ve Farsça tercümelerinin kimler tarafından yapıldığını belirterek inceledik. Yaşar Kemal'in Alman Yayıncılar Birliği'nde ödül alması üzerine yaptığı konuşmanın Farsça çevirisine yer verdik.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde; yabancı basında yer alan, Farsçaya çevrilip çeşitli İran kaynaklarında yayımlanan Yaşar Kemal'in edebi kimliği ve yazıları üzerine yapılan değerlendirmeleri işledik. Ayrıca bu konu hakkında İranlı edebiyat eleştirmenlerinin kaleme aldığı görüşlere de yer verdik. Bu bölümün son

kısımında Yaşar Kemal'in yabancı basında çıkmış edebiyat dışı haberlerinin Farsça çevirileri değerlendirdik.

Bibliyografya / Kaynakça bölümünde, çalışmamız süresince yararlandığımız kitap, gazete ve dergi listesini verdik. Ekler bölümünde ise, Yaşar Kemal'in Farsçaya çevrilmiş eserlerinin kapak resimlerine yer verdik.

Son olarak beni yetiştiren ve hayatım boyunca her zaman yanımda olan annem ve babam Mahnaz-Reza Ranjbari'ye, bu çalışmanın her aşamasında yardım ve desteklerini gördüğüm arkadaşım Şule Çetin'e ve çalışmamın başından sonuna kadar engin bilgi ve tecrübeleriyle teşvik ve yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Ali Şükrü Çoruk'a teşekkür ederim.

Mina RANJBARİ
İstanbul, 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAŞAR KEMAL'İN ESERLERİNDEN YAPILAN ÇEVİRİLER	3
1.1. Romanlar	3
1.1.1. İnce Memed	3
1.1.2. Ansuy-i Kuhestan (Dağın Öte Yüzü)	11
1.1.2.1. Ansuy-i Kuhestan (Ortadirek).....	12
1.1.2.2. Zemin Ahen Est ve Aseman Mes (Yer Demir Gök Bakır).....	12
1.1.2.3. Giyahe Bimerğ (Ölmez Otu).....	13
1.1.3. Efsaney-i Agri (Ağrı dağı Efsanesi)	13
1.1.4. Eger Mar Ra Bokoşend ve Dereht-i Enar Ruy-i Tepe (Yılanı Öldürseler ve Hüyükteki Nar Ağacı).....	17
1.1.5. Gehr-i Derya (Deniz Küstü)	18
1.1.6. Tebl-i Helebi (Teneke)	18
1.1.7. Yusufçuk Yusuf (Akçasazın Ağaları).....	19
1.1.8. Padişah-i Filha (Filler Sultanı).....	20
1.1.9. Perendegan Hem Reftend (Kuşlar da Gitti).....	21
1.1.10. Tenhay-i(Salman)	21
1.1.11. Merd-i Kuhestan (Çakırcalı Efe)	22
1.1.12. Köroğlu'nun Meydana Çıxışı (Üç Anadolu Efsanesi).....	23
1.1.13. Be Men Negah Kon Berader (Baksana Bana Birader)	23
1.1.14. Gessey-i Cezire (Bir Ada Hikâyesi)	24

1.1.14.1. Benger Ferat Hun Est (Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana).....	24
1.1.14.2. Ab Horden-i Murçe (Karıncanın Su İçtiği Yer).....	24
1.1.14.3. Hurushan (Tanyeri Horozları).....	24
1.2. Hikâyeler	25
1.2.1. Gazetelerde Neşredilen Hikâyeler	25
1.2.1.1. Be Suy-i Çukurova (Çukurova'ya Doğru).....	25
1.2.1.2. Guş Kon Dust-i Man (Arkadaşım Dinle).....	25
1.2.1.3. Şekarçi (Avcı).....	25
1.2.2. Antolojilerde ve Kitaplarda Yer Alan Hikâyeler.....	26
1.2.2.1. Dastanhay-i Donyay-i gereftar (Sorunlu Dünya Hikâyesi)	26
1.2.2.2. Köroğlu Der Efsane ve Tarih (Tarihte Köroğlu Efsanesi).....	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. YAŞAR KEMAL İLE YAPILAN RÖPORTAJLARIN VE KONUŞMALARIN ÇEVİRİLERİ	27
2.1. Hemtay-i Torki-i Faulkner (Faulkner'in Türkiye'deki Karşılığı: Yaşar Kemal)	29
2.2. Edebiyat-i Merdom Salari ve Solh (Barış ve Demokrasi Edebiyatı)	33
2.3. Men Maşin-i Roman Nevis-i Hestem (Ben Bir Roman Makinesiyim).....	38
2.4. Aya Şoma Şehsiyet-i Melli Şodeyid (Acaba Siz Milli Bir Şahsiyet Odunuz Mu).....	43
2.5. Yaşar Kemal Der Mosahebe Ba Majalleye Alman-i Der Speigel (Der Speigel Dergisinde Yaşar Kemal ile Yapılan Röportaj).....	44
2.6. Siyaset Honer Ra Nabud Mikoned (Siyadet, Sanata Karşıdır)	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YAŞAR KEMAL'İN EDEBİ KİMLİĞİ VE ESERLERİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER.....	47
3.1. Yaşar Kemal'in Edebî Kimliği Üzerine Yapılmış Değerlendirmeler	47
3.1.1. Şadi-i Âdemi ve Tehsin-i Cehani (İnsan Mutluluğu ve Dünya Sevgisi).....	47

3.1.2. Nevisende-i Ke Tenha Ba Çeşm-i Çep Mibined (Bir Tek Sol Gözüyle Gören Yazar).....	50
3.1.3. Cehan-i Bedun-i Ters ve Eslehe (Korku ve Şiddete Yer Vermeyen Silahsız Bir Düny.....	52
3.1.4. Yaşar Kemal: Vecdan-i Bidar-i Merdom-i Torkie (Yaşar Kemal: Türk İnsanı'nın Uyanık Vicdani).....	54
3.1.5. Cayize-i Edebi-i Reis Comhur Be Yaşar Kemal (Cumhurbaşkanı'nın Yaşar Kemal'e Verdiği Ödül).....	59
3.2. Yaşar Kemal'in Eserlerine Dair Yapılmış Değerlendirmeler	62
3.2.1. Revayet-i Muhiş (Korkunç Hikaye)	62
3.2.2. Ez Romans Ta Roman (Romanstan Romana)	64
3.2.3. Çend Sedayi-i Bahtin Der Roman-i Benger Ferat Hun Est (Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana Romanında Baukin'nin Birkaç Ses Benzerliği Görüşü).....	71
3.2.4. Şekest-i Dobareye Men Ez Yaşar Kemal (Yaşar Kemal'e Tekrar Yenildim).....	79
3.3. Yaşar Kemal'e Dair Edebiyat Dışında Değerlendirmeler	87
3.3.1. Kordha Berader-i Torkha Hestend (Kürtler, Türklerle Kardeşler).....	87
3.3.2. Az Reviş-i Kuuni-i Dolet Der Berhord Ba Kordha Defa Nemikonem (Devletin Kürtlere Karşı Tepkisine Karşıyım).....	88
3.3.3. Yaşar Kemal Haster-i Hell-i Mosalemet Amiz-i Meseley-i Kordha Der Torkie Şod (Yaşar Kemal Kürt Meselesinin Çözülmesini İstedi) ...	88
3.3.4. Zendan-i Yaşar Kemal Merkez-i Ferhengi Mişevved (Yaşar Kemal'in Kaldığı Cezaevi Kültür Merkezine Dönüşüyor).....	88
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	92
EKLER	98

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.y.	: Aynı yayın
Bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı / basım
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
No:	: Numara
s.	: Sayfa
t.y.	: Basım tarihi yok
vb.	: Ve benzeri
vs.	: ve saire

GİRİŞ

Türk ve Fars milletleri, yüzyıllardır yan yana yaşamının etkisiyle kuvvetli bir bağa sahiptirler. Bu iki millet arasındaki kültürel iletişim edebî eserlerin çevrilmesiyle daha da artmıştır. Özellikle Divan edebiyatı, Farsçadan yapılan çeviriler sayesinde konu ve biçim bakımından bir zenginliğe kavuşmuştur.

Türk edebiyatında etkili olan İran kaynaklı Farsça eserler Ömer Hayyam'ın rubailerini, Feridüddin Attar'ın Mantıku't-tayr ve Pendnâme'si, Sâ'di'nin Gülistan ve Bustan'ı, Şirazlı Hâfız'ın divanıdır. Bu eserler yüzyıllar boyunca İran kültüründe olduğu gibi Türk kültüründe de tazeliğini korumuştur.

Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle beraber, yüzünü tam olarak batıya dönen ve divan edebiyatından ayrı olarak farklı bir zeminde şekillenmeye başlayan Türk edebiyatında, Fars edebiyatının etkisi azalır. Ancak tamamen bir kopuş söz konusu değildir. Muallim Naci, Mehmet Akif, Abdullah Cevdet ve Yahya Kemal gibi şahsiyetlerin çabaları sonucunda Fars edebiyatına olan ilgi devam ettirilmeye çalışılmıştır.

Farsçadan eser tercüme eden Mehmet Akif'in çalışmaları, İran'da ilgi görmüş ve şairin, Ali Nihat Tarlan tarafından kaleme alınan, hayatını ve eserlerini içeren kitabı da Farsçaya çevrilmiştir. Mehmet Akif'ten başka, yeni Türk edebiyatı yazarlarından Sait Faik, Orhan Kemal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun eserleri Farsçaya kazandırılmıştır.

Farsçaya modern Türk şairlerinin kitapları da yoğun olarak çevrilmiştir. Orhan Veli Kanık, Yahya Kemal, Cemal Süreyya, Behçet Necatigil, Edip Cansever, Melih Cevdet Anday, Attila İlhan, Sezai Karakoç ve Necip Fazıl Kısakürek şiiirleri Farsçaya çevrilen Türk şairlerinden bazılarıdır.

Fars edebiyatında en çok tanınan modern Türk şairi Nazım Hikmet'tir. Nazım Hikmet'in bu kadar tanınmasında öncü İran edebiyatçılarıyla aynı siyasî cenahta yer alması etkili olmuştur. Bu çerçevede içinde eserleri İran'da büyük ilgiyle karşılanan bir diğer isim de Aziz Nesin'dir.

Son dönem modern Türk edebiyatına, İran'da rağbet gösterilmektedir. Orhan Pamuk'un Nobel Ödülü alması, eserlerinin hızla Farsçaya çevrilmesini sağlamıştır. Orhan Pamuk dışında günümüz Türk edebiyatının, eserleri Farsçaya çevrilen, önde gelen isimlerinden bazılarını, Ahmet Altan, Latife Tekin, Ahmet Altan, Zülfü Livaneli ve Murathan Mungan olarak sıralayabiliriz.

İran'da tanınan ve eserlerinden bir kısmı Farsçaya çevrilen Türk yazarlarından birisi de Yaşar Kemal'dir. Yaşar Kemal'in Farsçaya çevrilen ilk eseri *İnce Memed*'dir. Bu romanın ilk cildi 1974 yılında Farsçaya çevrilmiştir. *İnce Memed*'in gördüğü rağbet sayesinde yazarın diğer eserleri de Farsçaya çevrilmeye başlanmıştır. Yaşar Kemal'in, en son olarak 2009 yılında *Hurushan (Tanyeri Horozları)* adlı romanı Farsçaya çevrilmiştir. Buna ek olarak yazarın hikâyeleri de tercüme edilerek kitap hâlinde yayımlanmıştır. Ayrıca yazarın Avrupa'da yayımlanan gazete ve dergilere verdiği röportajların bir kısmı da Farsçaya tercüme edilmiş, bunlar çeşitli basın yayın organlarında yayımlanmıştır. Yaşar Kemal, günümüzde hâlâ İran edebiyat çevrelerinde üzerinde tartışılan ve popülerliğini koruyan bir isimdir. Bununla beraber müstakil olarak Yaşar Kemal hakkında İran'da bilimsel bir araştırma yapılmamıştır.

Biz bu çalışmamızda çevirilerden hareketle Yaşar Kemal'in Fars edebiyatındaki yerini tespit etmeyi amaçladık. Çeviri olarak Yaşar Kemal'in roman ve hikâyeleri yanında, kendisiyle yapılmış röportajların çevirilerini kullandık. Ayrıca İran'da, yazarla ilgili yapılmış değerlendirmelere ve haberlere yer verdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YAŞAR KEMAL'İN ESERLERİNDEN YAPILAN ÇEVİRİLER

Yaşar Kemal'in Farsçaya kitap olarak çevrilen eserleri romanlarından ve hikâyelerden oluşmaktadır. Yaşar Kemal'in hikâyelerine Farsça antolojilerde de yer verilmiştir. Antolojilerde yer alan iki hikâye dışında müstakil olarak Yaşar Kemal'in üç hikâyesi basılmıştır. Böylece Yaşar Kemal'in toplam beş hikâyesi Farsçaya kazandırılmıştır. Yaşar Kemal'in Farsça basılan roman sayısı ise on altıdır.

1.1. Romanlar

1.1.1. İnce Memed

Yaşar Kemal'in Farsçaya çevrilen ilk eseri *İnce Memed* romanıdır. Tamamı dört cilt olan romanın yalnızca ilk üç cildi tercüme edilmiştir. Çevirilerde, metin olarak Türkçe baskısına bağlı kalınmıştır. Yaşar Kemal'i üne kavuşturan ve okuyucuları arasında en bilinen romanı olan *İnce Memed* (1955) birinci cildinin Türkiye'de yayımlanmasından on dokuz yıl sonra, ilk kez 1974 yılında Farsçaya çevrilmiştir.

İran'ın bedensel engelliler için ilk eğitim okulunu açan Jabbar Baghcheban'ın (Cebbar Bahçeban) oğlu Samin Baghcheban (Semin Bahçeban), *İnce Memed*'i Türkçe başlığıyla Farsçaya çevirmiştir. Daha çok çocuk müzik besteleyicisi olarak tanınan Dr. Samin Baghcheban (Semin Bahçeban), Aziz Nesin ve Nazım Hikmet'ten de Farsçaya çeviriler yapmıştır. Dr. Semin Bahçeban'ın, Türkiye'nin ünlü şair ve yazarlarını İran kültür topluluğuna tanıtan ilk kişi olduğu bilinmektedir.

Türkçeden başka İngilizceden de Farsçaya çeviriler yapan çevirmen, *İnce Memed* başlığının altında okuyucunun bilgi edinmesi için parantez içinde “İnce” kelimesinin Farsça anlamlarını (nâzik, bârik şâhe) vermiştir.¹

İran’ın önemli ve eski yayınevlerinden biri olan *Kitab-ı Zaman* Yayınevi tarafından neşredilen ve Türkçe aslına sadık kalınarak yapılan çeviri, beş yüz on beş sayfadan oluşmaktadır. Önsöz kısmı yer almayan yayında doğrudan doğruya romanın çevirisi verilmiştir. Bu çeviride dikkati çeken husus eserin Türkçe baskısı ile Farsça baskısı arasındaki bölüm sayılarının farklı oluşudur. Eser Türkçede on üç bölümden oluşmaktayken Farsçaya otuz beş bölüm halinde çevrilmiştir. Çevirmen bu durum hakkında bir açıklama yapmamıştır.

Kitabın dış kapak sayfasında hiçbir görsel unsur ve yazı kullanılmamıştır. Sadece iç kapakta yazarın ve kitabın adı yer almaktadır. Dr. Semin Bahçeban tarafından yapılan bu çeviri, bir kez daha 1978 yılında bu sefer *Emirkebir* Yayınevi tarafından aynen yayımlanmıştır. Romanın 1983 yılında *Ebtekar* Yayınevi’nden çıkan çevirisinde ise bazı yenilikler göze çarpmaktadır. Bu yenilikler kitabın iç kapak sayfasında yer alan Yaşar Kemal’in fotoğrafı ile baş tarafta eklenen bir önsözden ibarettir.

Semin Bahçeban, *İnce Memed* kitabını on sekiz yıl önce, birinci baskısı üzerinden okuyup tanıdıktan sonra eseri Farsçaya tercüme etmeye karar vermiştir. Böylece eserin iki üç bölümünü tercüme etmiştir. Ancak yaptığı çeviriden çok memnun kalmayan Semin Bahçeban, bu memnuniyetsizliğin sebebini şu şekilde açıklar:

“Bir edebi eser ne kadar şiir gibi vezinli olursa, çeviride bir o kadar kendini kaybeder. Eğer mutlak şiir olursa, eserin yüzde yüz çevirisi de imkânsız olur. İnce Memed şiir değil, fakat Yaşar Kemal çocukluğunda istediği gibi bir âşık olsaydı, onu kendi sazı ile çalıp kendi sesi ile söylerdi. İnce Memed bir roman da değil, sazsız ve sessiz bir âşığın söyledikleridir.”²

¹ Yaşar Kemal, **İnce Memed**, Çev. Samin Bahçeban, Tehran, Kitab-i Zaman Yayınları, 1974, s. 3.

² A.e.

Semin Bahçeban, bu memnuniyetsizlik nedeniyle *İnce Memed* tercümesine ara verir. Bir düşünme devresi geçirdikten sonra tercümeye tekrar başlar. Bahçeban, bu süreci şöyle anlatır:

“Yıllar geçti. Bazen *İnce Memed*'i unutturdum, bazen ise *İnce Memed* kendisi bana uğrar, kendisi kendini hatırlatırdı bana. Fakat vesvese (kuşku) duvarı, bir dağ gibi seve seve yapmak istediğim her işte olduğu gibi bir kez daha ben ve *İnce Memed* arasında yükseldi. Yıllar geçti. Bazen *İnce Memed* ve köylüleri unutturdum. Fakat kısa zaman sonra Toros dağlarında atılan kurşunlar aklımdan geçer ve Hardeşt'teki beş köy halkının iniltisi kalbimi kederlendirirdi... Sonuçta bu duvarı ortadan kaldırmaya karar verip hiç durmadan *İnce Memed*'i yazarın hikâye ettiği gibi tercüme etmeye başladım...”³

Semin Bahçeban *İnce Memed* kitabının çevirisini bitirip yayımlamaya hazırladıktan sonra Yaşar Kemal'e bir mektup yazarak şöyle bir açıklamada bulunur:

“...*İnce Memed* kitabının tercümesi bitip yayınlanmaya hazırdır. Bu eseri tercüme ettiğimden dolayı çok memnunum. Fakat bizim ülkenin Uluslararası Telif Hakkı'na bağlı olmaması nedeniyle yayıncılar, yabancı eserlerin yayınlanmasında yazarlarına telif hakkı ödememektedirler. İran tarafından Uluslararası Telif Hakkı Kanunu'nun uygulanmamasının birçok nedeni vardır. Örneğin, İran'da kitap fiyatının ucuzluğu ve baskı sayısının (tiraj) azlığı göz önüne alındığında, eğer İranlı yayıncılar yabancı yazarlara telif hakkı ödeyecek olsalar, bugün İran'da yaygınlık kazanan yabancı eserlerin basın-yayın faaliyetleri sınırlanacaktır...”⁴

Yaşar Kemal ise, Semin Bahçeban'ın mektubunu yanıtlayarak telif hakkı konusundaki görüşünü şöyle açıklamıştır:

“İran'dan telif hakkını almak benim için hiç önemli değil. Hiç beklemeden eserin tercümesini yayımlayabilirsiniz. Eserin çevirisinden birkaç ciltten başka bir şey istemiyorum... Sizin ülke Uluslararası Telif Hakkı'na bağlı olsaydı bile telif almayı kabul etmeyebilirdim...”⁵

Yaşar Kemal, Batı dillerine ait birçok edebi eserin düzenli olarak Türkçeye çevrildiğini açıklarken, İran edebiyatından birkaç klasik eserden başkasının Türkçeye

³ A.e.s.4.

⁴ A.e.s.5.

⁵ A.e.s.5.

tercüme edilmediğini üzülererek belirtmektedir. Ona göre, İran, Arap ve Hint edebiyatlarına ait eserler, Türkçeye tercüme edilirse, büyük ilgi ile karşılanacaktır.

Yaşar Kemal, yazdığı mektupta, Semin Bahçeban'ı, *İnce Memed*'den önce Nazım Hikmet ve Aziz Nesin'in eserlerini de Farsçaya tercüme ederek Türk edebiyatını İran milletine tanıttığı için över ve saygılarını şükranla arz eder. *Rouzshomere Enghelab* web sayfasının yazısına göre yazarlar, gazeteciler, kitapçılar ile yayıncıların oturduğu bir semt olarak tanınan Bab-i Ali'nin en tanınmış otellerinden birinde, Semin Bahçeban anılarak büyük bir parti verildi. Türkiye'nin tanınmış yazarlarından biri sayılan Yaşar Kemal tarafından, *İnce Memed*'i İran'da Farsçaya çevirip birçok sayıda yayımlayan Semin Bahçeban hatırına düzenlendi. Bu yazıda, partiye katılan bazı Türk yazarları, Semin Bahçeban sağlığına kadehleri kaldırdılar. Semin Bahçeban *İnce Memed* kitabını tercüme ettikten sonra, İranlı yayıncıdan aldığı tercüme hakkının hepsini, telif hakkı olarak Yaşar Kemal'e gönderdi. Yaşar Kemal ise, Semin Bahçeban'ın telif hakkı olarak gönderdiği parayla büyük bir parti verdi.⁶

Partinin sonunda Yaşar Kemal, Semin Bahçeban'a telgrafle çekerek şöyle bir mesaj iletir:

“ Sevgili Semin, bütün arkadaşları toplayarak gönderdiğin paraların hepsini senin sağlığına tükettik. İran Uluslararası Telif hakkına bağlı kalmamasına rağmen Semin her zaman bizim telif hakkımızı gönderir... diye söyledik.”

Bu yazıya göre Türkiye'nin tanınmış yazarlarından biri olan Aziz Nesin ise, Semin Bahçeban'a gönderdiği bir mektupta, İran'da eserlerinin telif hakkı ödenmeden tercüme edilip basılmasından şikâyette bulunmuştur.

Yaşar Kemal, kitabının dünyanın birçok diline tercüme edilmesine rağmen Farsçaya tercüme edilip yayımlanmasından dolayı eserin sanki kendi ülkesinde ve kendi dilinde yayımlanıyormuşçasına sevinir. Ayrıca, Semin Bahçeban'a eseri aynen *İnce Memed* başlığıyla İran edebiyatına tanıttığı için memnuniyet ve teşekkürlerini

⁶ A.e.s.6.

arz ederken Almanlar ve Bulgarların da başlığı değiştirmediklerini; Rusların *Tomci Memed*; Amerikalıların *Memed, My Hawk*; Fransızların *Memed Le Mince*; İsveçlilerin ise, *Brinna Lét Tistlarına*'ı başlık olarak seçtiklerini açıklar.⁷

Bir romancı olarak yavaş, uzun ve devamlı şekilde çalışan Yaşar Kemal, yazacağı romanı yıllar boyunca çeşitli bölümler şeklinde kafasında yaratır. Yaşar Kemal'e göre, roman yazmak yeni bir dünyanın yapılmasıdır, hem de yepyeni bir dünya. Böyle bir gerçek dünyayı yapmak hiç de kolay değildir. Bir romancının iyi bir eser yaratabilmesi için uzun bir ömre ihtiyacı vardır. Romancılık, uzun, kararlı ve yorucu bir çabadır. Ona göre, roman dünyası, uçsuz bucaksız, baştan sonuna kadar inanılmayan ayrıntılarla dolu bir dünyadır.⁸

İnce Memed romanının birinci cildi bu defa Emir İsmaili tarafından aynı adla 1983 yılında çevrilmiştir. *Neşr-i Ervend* Yayınevi tarafından yayımlanan çeviri 1990 yılında ise *Murvarid* Yayınevi'nin yayınları arasında çıkmıştır. Romanın ikinci cildi ise *Şahin-i Anavarza* adıyla 1987 yılında İraj Nobakht (İrec Nobaht) tarafından Farsçaya çevrilmiştir. *Neşr-i Ney* Yayınevi'nin yayınları arasında çıkan eser beş yüz otuz yedi sayfadır.

Aynı çevirmen (İraj Nobakht) eserin üçüncü cildini *Begzar Haristan Besuzed (Bırak Dikenlik Yansın)* adıyla tercüme etmiştir. 1989 yılında üç bin yüz elli adet olarak *Neşr-i Ney* Yayınevi tarafından yayımlanan çevirinin ikinci baskısı yine aynı yayınevi tarafından 1990 yılında gerçekleştirilmiştir. Çeviri altı yüz yetmiş beş sayfadan ve otuz bölümden oluşmaktadır.

Çevirmen kitabın önsözünde Yaşar Kemal'in hayatı hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra yazarı, çalışkan, zeki ve çok alçak gönüllü bir insan olarak tanıtır ve Yaşar Kemal'e *İnce Memed*'in beşinci baskısını yapmayı düşünüp düşünmediği sorusuyla başlayan, yaptığı telefon görüşmesini şöyle aktarır:

⁷ A.e.s.5.

⁸ A.e.s.6.

- Yaşar Bey *İnce Memed* romanını dört ciltte yazdınız, acaba *İnce Memed*'in beşinci cildini yazmayı düşünüyor musunuz?
- Hayır, artık bu romanın devamını düşünmüyorum. Eğer zaman bulursam yayımlanmamış beş yüze yakın kısa hikâye ve romanımı yayımlamayı düşünüyorum.
- Şu anda elinizde yeni bir eseriniz var mı?
- Her zaman var. Ben eğer yirmi dört saatte en az yüz sayfa yazı yazmazsam hastalanırım
- Ülkenizdeki gazetelerle çalışıyor musunuz?
- Sadece *Cumhuriyet* gazetesıyla çalışıyorum. Diğer gazetelerin bir milyon lira karşılığında tekliflerini kabul etmiyorum.
- *İnce Memed* ve birçok romanınızda göze çarpan hususlardan birisi doğaya çok ince bakmanızdır ki bazı romanlarınızda *Şahin-i Anavarza* romanı gibi bu hususu daha abartılı görüyoruz.
- Bir romanı yazmaya başladığım zaman eğer o roman bir mahalle ya da bölgeyle ilgiliyse oraya gidip aylarca oradaki köşeleri ve sokakları gezip her şeyi yakından görüp yazıyorum. Anavarza bölgesi gerçekten söylediğim gibidir.
- Yazılarınızla ilgili devletinizle herhangi bir sorunuz var mı?
- Eğer bencillik sayılmazsa beni tahammül etme zorunda kaldıkları kadar ünlü olmuşum.
- *İnce Memed* romanını yazdığınız zaman hedefiniz neydi ve acaba Türkiye'nin geçmişinde sizin gibi ünlü ve bu karakterde başka bir yazar var mıydı?
- *İnce Memed* özel bir kişinin hikâyesi değil. Çocukken köydeki insanlardan ve eşkiyadan, dağda yaşayan ama aslında hiçbir yeri olmayan (ki aslında öyle bir kişi hiç yoktu) *İnce Memed* adlı bir kişinin ismini duymuştum. İnsanlardan duyduğuma göre bir gün birisi gelip mazlum insanların hakkını zalimlerden alacak. Ondan sonra kimse kimsenin hakkına giremeyecek, üzgün bir yüz hiç görünmeyecek ve dünya çiçeklerle dolu bir bağa dönüşecek. Peki, o zaman neden o kişi *İnce Memed* olmasın ki.⁹

⁹ Yaşar Kemal, **Begzar Harestan Besuzed**, Çev. İraj Nobakht, Tehran, Neşr-i Ney Yayınları. 1989, s. 2.

Çevirmen bu kitabı, *İnce Memed*'in üçüncü cildi olduğunu söyleyerek, kitabın ismini İsveç'teki çevirinin *Bogzar Harhara Besuzanend (Bırak Dikenleri Yakınlara)* ismine göre seçtiğini söyler.

Kitabın üçüncü cildini bu sefer Rahim Raiesnia *Oghab-i Kuhestan* (Dağ Kartalı) başlığıyla Tebriz'de *Nima* yayınları tarafından üç bin adet baskıyla çevirmiştir. 1991 yılında çevrilen bu kitabın önsözünde çevirmen, Yaşar Kemal'le görüştüğünü, çeviriyi Yaşar Kemal'e sunduğunu ve yazarın kitabın kapağını beğendiğini belirtir.

Semin Bahçeban'a göre, *İnce Memed* romanının okuyucusu olarak, dört cilt içerisinde geçen *İnce Memed* karakteri her dört ciltte de farklı bir özelliğe sahiptir. Birinci ciltte *İnce Memed* zalim erbaba çalışan, acı çekmiş ve toplumunu az da olursa tanıyan köylü bir gençtir. Zulmün doğal olmayan, insanlara kul olmayı beşerin özünde olmayan bir varlık olduklarına inanmaktadır. Bütün bunlara rağmen *İnce Memed*'in kişisel bir hedefi vardır. Toplumun koşullarını ve o koşullara hâkim olan kuralları tanımamaktadır. Tek başına ülkesine hâkim olan kötü durumun çözebilmesine inanan bir kahramandır.¹⁰

Bogzar Harestan Besuzed'deki İnce Memed, diğer ciltlerdeki *İnce Memed*'ten daha farklı bir karakterdir. Çok değerli tecrübelerle sahip bir yolcu ve inançlı bir savaşçı gibi yolundaki bütün engellerin yıkımı altında kalmadan kırıp kendi yolunu açar.

İnce Memed'in birinci ve dördüncü cildinin uzun bir süre farkla yazılmasını göz önüne alarak¹¹ söz konusu romanın Yaşar Kemal'in hümanist düşüncelerinin tahayyülü ile sosyal ve siyasi meselelere bakış açısının gelişmesi sonucuna varabiliriz.

¹⁰ A.e.

¹¹ *İnce Memed*'in birinci cilt 1955 yılında dördüncü cilt 1987 yılında yayımlanmıştır.

Bu ciltte dikkat edilecek önemli konulardan birisi Yaşar Kemal'in irfana dikkat etmesidir. Şeyh Bedrettin Semavenayi¹² gibi büyük insanlardan telmihte bulunmasıyla ve Çelçişm tekkesinde uzun bir süre bulunmuştur. Bu kitapta da Erhap Murteza, Erhap Mahmut, Molla Doran Efendi, Anacık gibi karakterler harika, güzel ve bulunmazlardır. Yaşar Kemal, bu karakterleri konuşmaları ve özel şiveleriyle okuyucuya tanıtmıştır. Farsçaya çevirdiğimizde konuşmaların aynı şekilde olmaması bu yüzden çok doğaldır.”¹³

İnce Memed romanının ilk iki cildi tek bir cilt hâlinde Hüsrev Mehrzad tarafından 2003 yılında Farsçaya çevrilmiştir. *Semir* Yayınevi'nden çıkan ve yedi yüz elli beş sayfadan oluşan eser üç bin âdet basılmıştır.

Ağrı Dağı Efsanesi kitabının önsözünde Rahim Raiesnia (Rehim Reisniya) *İnce Memed* romanını şöyle anlatır:

“*İnce Memed*, dünya çapında ün kazanan Yaşar Kemal'in ilk eseridir. Üç ciltten oluşan eserin, birinci cildi 1955'de, ikinci cildi on dört yıl sonra yani 1969'de, üçüncü cildi ise, 1984 yılında yayımlandı. Yaşar Kemal'in en tanınmış romanı olan *İnce Memed*, Farsça dâhil dünyanın birçok diline tercüme edildi. Yazar, *İnce Memed* romanından sonra birkaç cilt kalın roman yazmasına rağmen, birçok insan *İnce Memed*'i onun şaheseri olarak tanırlar. Dünya çapında tanınmış bir eser olan *İnce Memed*, diğer ülkeler tarafından övgü dolu cümlelerle karşılanmıştır:

İngiltere: Büyük bir başarı. Eserin yazarı başka bir eser yaratmasa bile, yazdığı bu roman onu dünya çapında meşhur edeceği için yeterlidir

Norveç: *İnce Memed*, fevkalade edebi bir olay ve dünya çapında bir romandır.

¹² Sekizinci çağın sonu, dokuzuncu çağın başının en büyük ariflerindedir. Osmanlı imparatorluğunun lehine kalkmış sonrasında Sultan Muhammet Çelebi şeyhi yakalayıp asmıştır. “Tarihi Osmanî” yazarı, Prof Uzun Çavuşlu'ya göre öldürülürken derisi diri diri soyulmuştur.

¹³ Yaşar Kemal, **Begzar Harestan Besuzed**, Çev.İraj Nobakht, Tehran, Neşr-i Ney Yayınları, 1989,s.4.

İsveç: Bu roman, çılgınca ve azim bir şarkıya benzer, böyle bir insan, sanki, romantik ve aşk dolu.... Toros dağlarının fakir yerlilerinin hikâyesi, Jahan Jiyanu¹⁴ ile Silune¹⁵ gibi yazarların romanlarını hatırlatır insana. Fakat Yaşar Kemal'in anlatım gücü daha çoktur.

Fransa: *İnce Memed* romanı, Hümersel bir şiir, tanınmış bir manzum, toplumsal bir belge, etkileyici yiğitlik ve kahramanlık destanı, serüven dolu bir romanı gözler önüne sermektedir. Demek olur ki, bu eserde şiir, hayal, gerçek ile amel birbirine karışmıştır... Bütün asırların özünü kapsayan bu roman, zengin yapısıyla okuyucusunun ilgisini çekerek günümüz çağında onu orta çağların seyrine götürür.

Sözlü edebiyatının ritim ve gücünü içeren romanın, gerçek dilde okumaktan daha çok duymuş gibi geliyor insana. Bence Yaşar Kemal romancı olmaktan daha çok bir hikâyecidir... Buna rağmen, *İnce Memed*, günümüz edebi dünyanın bütün boyutlarına sahiptir. *İnce Memed* de, Don Kişot gibi yalnız büyükler için açılan kaleden geçer.

İsviçre: *İnce Memed* romanın satın alınması için verilen her kuruş, helal olsun!"¹⁶

1.1.2. Ansuy-i Kuhestan (Dağın Öte Yüzü)

Yaşar Kemal'in üç ciltten meydana gelen *Dağın Öte Yüzü* romanının ciltleri, Farsçaya ayrı ayrı başlıklarda ve farklı zamanlarda çevrilmiştir.

¹⁴ 1895 doğumlu Fransız yazarı olan *Jahan Jiyanu*, yazılarının birçoğunda memleketinin insanları ile tabiat görüntülerinden esinlenmiştir

¹⁵ 1900 doğumlu; faşistliğe karşı İtalyan *Silune*, *Ekemek ve Şarap*, *Funtamara*, *Bir avuç böğürtlen* gibi romanların yazarıdır.

¹⁶ Yaşar Kemal, **Efsaney-i Ağrı**, Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donya Yayınları, 1985, s.7.

1.1.2.1. Ansuy-i Kuhestan (Ortadirek)

1984 yılında Yaşar Kemal'in *Ortadirek* (1960) kitabı Reza Seyyed Hoseini (Rıza Seyid Hüseyini) ve Jalal Khosrov Shahi (Celal Hüsrevşahi) tarafından tercüme edilmiştir. *Zaman* yayınevi bu kitabın birinci baskısını *Ansuy-i Kuhestan* (Dağın Öte Yüzü) başlığıyla üç bin adet baskıyla basmıştır. Üç yüz doksan sayfa, on sekiz bölümden oluşan bu kitabın bej renkli kapağında hiçbir görüntü ve yazı yer almamaktadır.

Reza Seyyed Hoseini (Rıza Seyid Hüseyini), on altı yaşında tercüme yapmaya başlamış İran'ın büyük çevirmenlerindedir. Nazım Hikmet, Andrew Gide, Albert Camus, Maksim Gorki, Honore De Balzac ve Jack London'dan Farsçaya çeviriler yapmıştır. Ayrıca 2000 yılında Fransa'daki Palem Akademisi'nin kültür-bilim ödülünü almıştır.

Reza Seyyed Hoseini (Rıza Seyid Hüseyini), Jalal Khosrovshahiyle (Celal Hüsrevşahi) birlikte, *Negah* Yayınevi'nden 1989 yılında *Ortadirek* ve *Yer Demir Gök Bakır* romanlarını bir ciltte çevirmişlerdir.

1.1.2.2. Zemin Ahen Est ve Aseman Mes (Yer Demir Gök Bakır)

Nansi Festivali'nin birinci ödülünü kazanan bu roman, Mohammad Amin Seyfiala (Mehmet Emin Seyfiela) tarafından 2008 yılında, kitabın Türkiye'de yayınından kırk beş yıl sonra *Diğer* Yayınevi'nden *Zemin Ahen Aseman Mes* başlığıyla çıkartılmıştır. Gerçi bu kitap *Orta Direk* ile birlikte 1989 yılında bir ciltte yayınlanmıştır.

1.1.2.3. Giyahe Bimerq:Ansuy-i Kuhestan (Ölmez Otu)

Reza Seyyed Hoseini ve Jalal Khosrov Shahi tarafından tercüme edilen bu kitabın başlığı, *Ansuy-i Kuhestan* ve parantez içinde *Giyahe Bimerq* olarak geçmektedir. Kitabın ilk sayfasında *Üçüncü Cilt: Giyahe Bimerq* yazmaktadır. *Negah* yayınları bu kitabı 1988 yılında çıkartmıştır.

1.1.3 Efsaney-i Ağrı (Ağrı Dağı Efsanesi)

İlk kez Farsçaya çevrilen *Ağrı Dağı Efsanesi* (1972) Rahim Raiesnia (Rehim Reisniya) tarafından çevrilmiştir. Rahim Reisniya 1985 yılında kitabın asıl Türkçesinden tam on üç yıl sonra bu kitabı *Donya* (Dünya) Yayınevi'nden çıkarmıştır. Kitabın ikinci baskısı 1985 güzünde dört bin adet baskıyla çıkmıştır. Rahim Reisniya daha sonra *Akçasazın Ağaları* ve *Deniz Küstü* kitaplarını da çevirmiştir. Bu çeviri kitap iki yüz otuz bir sayfadan oluşmaktadır. Türkçe baskısında olduğu gibi Ali Taygün'ün yönetmenliğiyle *Ağrı Dağı Efsanesi* tiyatrosundan bazı resimler verilmektedir. Efsaney-i Ağrı, kitabın yüz doksan dördüncü sayfasına kadar anlatılmıştır. Yüz doksan beşinci sayfadan itibaren *Nuhun Gemisi Ardında* başlıklı diğer konu iki yüz otuz birinci sayfaya kadar devam eder.

Ağrı Dağı Efsanesi kitabının önsözünde tercüman, Yaşar Kemal'in İran'da tanınmış bir yazar olduğuna ve onu üne kavuşturan önemli eseri, *İnce Memed* romanının Semin Bahçeban tarafından çevrildiğine işaret eder. Farsçaya önce yirmi altı dile çevrilen *İnce Memed* romanı, Avrupa yazarlarının büyük beğenisini kazanmış ve 1973 yılında Yaşar Kemal'in Nobel Ödülü'ne aday olarak seçilmesini sağlamıştır.

Yaşar Kemal 1973 Nobel Edebiyat Ödülü'nü sadece bir oy farkla Avusturyalı Patrik Vaytaya kaybetmiştir. 1975 yılında ise ödül verenlerin (jüri) özel ön yargılarından dolayı tekrar ödül almaktan mahrum kalmıştır. Ömer (Zülfü) Livaneli 1975 yılında Politika gazetesinde yayımlamak için Stockholm'dan gönderdiği

mektupta, Yaşar Kemal'in, Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday olma meselesini yorumlamıştır. Zülfü Livaneli'ye göre; Yaşar Kemal'in Nobel Ödülü'ne aday olma haberlerini senelerdir duyulmaktadır. Bazen İsveç Yazarlar Birliği adayları seçmekte, bazen de Nobel adaylarını seçmekte resmi etkinlikleri olmayan birlikler onun eserlerine verilen oyları saymamaktalar. Son iki üç senede Yaşar Kemal'in ismi her zaman Nobel ödülü adaylarında ilk isimlerden sayılmaktadır. İsveç'te Avrupa yazarlarının birçoğunu imrendirecek kadar başarılı bir yazar olarak büyük bir pozisyona sahiptir. Yedi sene içinde yedi kitabı İsveç'te yayımlanmıştır. İsveç televizyonu sürekli Yaşar Kemal'den film istemektedir. İsveçliler, bu yılın Nobel ödülünü sadece Yaşar Kemal'in hak ettiğine inandıkları için, ödülün Eugenio Montale'ye verilmesinden hiç memnun değillerdir.”¹⁷

Rehim Reisniya, Yaşar Kemal'in yaşam öyküsü hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra Yaşar Kemal'in fakir bir bölgede yaşamasına, fakirlik hayatını yakından hissetmesine ve kafasını yazmaya nasıl hazırladığına değiniyor. Yaşar Kemal'in kendi ağzından, yazarlığının nasıl başladığıyla ilgili şu sözleri söyler:

“Çocukluğumdan beri yani kendimi tanıdığımından ve hiç yazıp okumayı bilmeden şiir yazıyordum. Sonra folklorla ilgili çalışmaya başladım. Rapor yazdım. Hikâyeler ve romanlar yazmaya başladım. Yazma tarzım halk sanatçısı olduğumu göstermektedir. Benim karakterim ve sanatım halktan ayrılmaz. Yirmi yedi yaşına kadar halk içinde ve halkla işçilik ve el işleri yaparak çalıştım. 1951 yılında İstanbul'a geldim. Cumhuriyet gazetesinde rapor yazmaya başladım. İstanbul'a geldiğimde bir kütüphaneyi dolduracak kadar hikâye getirdim...”¹⁸

Rehim Reisniya, Yaşar Kemal'in 1966 yılında On Birinci Uluslararası Kültürel Töreni'nde folklorla ilgili yaptığı konuşmasının çevirisini kitabın önsözüne aktarmıştır ve bununla beraber özgün değere sahip olan sözlü edebiyatın, milletler kültürünün asıl kaynağı olduğuna değinerek sözlü edebiyatın bir kavmin karakteri ile bir coğrafi bölgenin özelliklerinin simgesi olduğuna işaret etmiştir. Rehim Reisniya'ya göre büyük sanatçıların hepsi, kendi büyüklüğünü halkın yaratımlarının

¹⁷Yaşar Kemal, **Efsaney-i Ağrı**, Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donya Yayınları, 1985, s.10.

¹⁸A.e.s.11.

merkezine dayandırmışlardır. Müzik bilginleri, ressamalar, yazarlar ve diğer sanatçıların hepsinin yarattıklarının temelinde, halkın anonim ürünleri mevcuttur.

Rehim Reisniya, Yaşar Kemal'in anonim eserlerle ilişkisini; kendi halkı ve toplumuna bağlı olan bir sanatçı olduğu için kuşkusuz halkın sanatından da nasibini alacaktır. Yaşar Kemal ve eserleri, onun halk edebiyatına ve folklorik konulara olan hayranlığının hikâyesidir, diyerek açıklamıştır. Yaşar Kemal amelde ise, halkının yarattıklarına ne kadar bağlı ve tanış olduğunu kanıtlamış bir sanatçıdır. Folklorla ilgisiz olan bir eserini bulamayız.

*Anadolu'nun Üç Efsanesi (Se Efsane-yi Anatoli), Binboğa Efsanesi (Efsane-yi Binbuğaha)*¹⁹ ve *Ağrı Dağı Efsanesi* adlı eserlerde, doğrudan doğruya, sözlü edebiyat esas alınmıştır. Söz konusu eserler, Yaşar Kemal'in gençlik yıllarında, bütün Çukurova çölleri, Toros ile Binboğa Dağları'nı dolaşarak folklorik konuları elde edebilmek için gösterdiği çabaların sonucudur. Böylece Yaşar Kemal, bu mirasları, zihinler hazinesinde gömülmeden önce dışarı çıkarıp yeniden ihya etmiştir. Yaşar Kemal, dağ ve dağlı bölgelere hayrandır. Dağ vasfı olamayan yazıları yok denecek kadar azdır."²⁰

Yaşar Kemal'in sevenlerinden biri olup başarılı *Deprem* romanını yazan Zeyyat Selimoğlu, son zamanlarda Hüner gazetesinde yayımladığı makalesinde Yaşar Kemal ve onun yazılarındaki dağ motifi hakkında, görüşünü şu şekilde açıklamaktadır:

“Yaşar Kemal size yaklaştığı zaman sanki bir dağ ağırlığını üzerinize atar. Bu esnada sohbe dalarsa sanki dağ doruğundaki taşlar da aşağıya doğru yuvarlanırlar. Yaşar gibi insanın sanatında, dağ ve dağlı bölge önemli ve özgün bir yere sahiptir. O, dağlar ve zirvelerini tasvir etmek için büyük bir ilgi gösterir. Kuşlar arasından, zirveler üzerinde kanat açan, gökyüzün en yüksek noktasında uçan Kartalı seçer. O dağlara öyle hayrandır ki arkadaşıyla beraber açtıkları yayınevine bir dağ ismi verir Ve *Ağrı dağı efsanesi*, bir dağ efsanesidir. *Ağrı dağı efsanesi*, hemen hemen Hz. Nuh gemisinin zirvesinde lenger attığı dağın hikâyesidir.....”²¹

¹⁹ İlk kez 1971 senesinde basılan bu eser, ilginç bir tarz ile efsane ile çağımızın sorunlarını birbirine bağlayan özgün bir romandır.

²⁰ Yaşar Kemal, **Efsaney-i Ağrı**, Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donya Yayınları, 1985, s.14.

²¹ A.e.s.14

Önsözde nakledildiğine göre mütercim Rahim Reisniya, *Ağrı Dağı Efsanesi* kitabını okumadan önce, Türkiye’de onun üzerine çekilen filmi izlemiş sonra kitabı okuyup çevirmeye başlamıştır. Rahim Reisniya’ya göre Yaşar Kemal’in üslubu şiirsel olduğu için çevirmenin işi daha da zorlaşmaktadır. *Ağrı Dağı Efsanesi*, film şeklinde çekilmesinin dışında, 1974–1975 tiyatro sezonunda da sahnelenmiştir. *Ağrı Dağı Efsanesi* tiyatro oyunu, Türkiye’nin tanınmış tiyatrocularından biri olan Ali Taygün tarafından tiyatroya uyarlanmış ve yönetilmiştir.

Ayrıca önsözde Türkiye’nin tanınmış eleştirmenlerinden biri sayılan ve birkaç sene önce İran’da Çocuklar ve Yeni Gençlerin Düşünce Eğitim Ocağı (Kanun-i Perveriş-i Fikri-yi Kudekan ve Nucevanan)’nin misafiri olan Zeynep Ural, *Ağrı Dağı Efsanesi*’nin sahnelenmesiyle ilgili yazdığı eleştiride, şu cümlelere yer verir:

“Ağrı Dağı Efsanesi’ni izleyin. Bazılarınız Ahmet ile Gülbahar’ın aşkına hayran olursunuz, bazılarınız ise, Ağrı dağının yüksekliklerine şaşırırsınız. Bazıları Mahmut Han’a kızar, bazıları da Ağrı dağında yerleşenlerin isyan ve direnişlerinden cesaret alırlar.

Bu bir efsanedir; sineden sineye, geçmişlerden günümüze kadar gelen hayalde yaratılan bir efsane. Hayal böyle bir güce sahiptir ve sınır tanımaz. Gerçekten hayal gücünüz, sizi *Ağrı Efsanesi*’nde nerelere götürecektir? Denemeye değer.”²²

Çevirmen Rahim Reisniya’ya göre, *Ağrı Efsanesi*, Kürt özlü bir eserdir. Başka bir yerde bu noktaya değinildiğini görmeyen çevirmen, ortaya koyduğu düşüncenin nedenlerini şöyle açıklar:

- “1. Ağrı dağı, Kürtlerin yerleşim alanında yer almıştır.
2. Eserde, sürekli Kürt beylerinden söz edilirken, Paşa’nın kendisi de bazen Kürtçe konuşur.
3. Eserdeki isimler, genelde Kürtçedir. Örneğin: Memu (Muhammed), Hasu (Hasan), Gülbahar, Gülriz,
4. Dervişlerin ateş üzerindeki dansları Kürt kültürünü yansıtır.

²² A.e.s.16.

5. Eserde, “Kufî”, “gönd”, “biluruvan”, “dengbej” gibi mevcut olan bazı Kürtçe kelimeler.”^{23 24}

Rehim Reisniya, tercüme ettiği *Ağrı Dağı Efsanesi* kitabında yazdığı önsözün sonunda, Yaşar Kemal’in son yıllarda basılıp yayımlanan kitaplarının adını ve basıldığı yılı da belirlemiştir.

Ağrı Dağı Efsanesi romanı *Efsaney-i Çiyay-i Ağrı* başlığıyla Teyfur Kurdi tarafından 1990 yılında da çevrilmiştir. Üç bin adet baskısı olan bu kitap, *Neşr-i Ruz* yayınları tarafından yayımlanmıştır. Yedi yüz yirmi dört sayfadan oluşan bu kitabın önsözünde mütercim kitabın ismiyle ilgili açıklamada bulunup *Çiya* kelimesinin Kürtçede ‘dağ’ anlamına geldiğini söyleyip o bölgede yaşayan Kürtlerin Ağrı Dağı’na *Çiyay-i Ağrı* dediklerini açıklar. Bu kelimenin bazen o bölgede yaşayan insanlara isim olarak verilmesine değinerek kitabın adını bu yüzden değiştirmedeğini söyler.

1.1.4. Eger Mar Ra Bokoşend ve Dereht-i Enar Ru-yi Teppe (Yılanı Öldürseler Ve Hüyükteki Nar Ağacı)

Reza Seyyed Hoseyni (Rıza Seyid Hüseyini) ve Jalal Khosrov Shahi (Celal Hüsrevşahi) 1985 yılında *Negah* Yayınları’ndan bu iki kitabı bir cilt halinde dört bin adet baskıyla çevirmişlerdir. Aynı yılda, aynı yayınevinden *Deniz Küstü* kitabını Rehim Reisniya çevirmiştir.

Kitabın önsöz kısmında, Reza Seyyed Hoseyni, Jalal Khosrov Shahi’nin Türkiye yolculuğunda büyük bir ihtimal “Yaşar Abinin” (Yaşar Kemal’e hitap ediyor) yanında olduğunu söyleyerek önsözü tek başına yazmak zorunda kaldığını söyler. Reza Seyyed Hoseyni kitabın ilk bölümünü teşkil eden *Yılanı Öldürseler* romanının Yaşar Kemal’in diğer eserlerinden tamamen farklı olduğunu niteleyip

²³ A.e.s.21.

²⁴ Çevirmen, Kürtçe kelimelerin anlamını öğrenmek için Türkiye konsolosluğuna gidecek kadar uğraşmış, fakat bir sonuca varamamıştır. Nihayet, İran’ın Kürt bölgelerinden biri olan Senendejli arkadaşı, Gulam Veysi yardımıyla kelimelerin anlamını öğrenmiştir.

kitabın içinde geçen imgeler ile tasvirler dünyasını başarılı bulur. İkinci romanda ise (*Hüyükteki Nar Ağacı*) romanının konusuna işaret ederek kitabın tamamen romancılık kurallarına uymasıyla beraber düzenli, ince ve hüznü dolu bir yapıt olduğunu söyler. Kitabın ilk bölümünde Fransız A. Gaudmar'ın Yaşar Kemal'le yaptığı röportaj yer almaktadır. Bu röportajda A. Gaudmar Yaşar Kemal'e çocukluğu, doğduğu yer, Çukurova, eserleri ve *İnce Memed* hakkında sorular sorar. *Eger Mar Ra Bokoşend* romanı sayfa yirmi üçten, sayfa yüz kırka kadar ve *Dereht-i Enar Ruy-i Teppe* sayfa iki yüz yetmiş yediye kadar devam eder.

1.1.5. Gehr-i Derya (Deniz Küstü)

Gehr-i Derya adıyla Rahim Raiesnia (Rehim Reisniya) tarafından tercüme edilen Yaşar Kemal'in *Deniz Küstü* kitabı, 1985 yılında *Negah* Yayınları'nda basılıp yayımlanmıştı. Beş yüz yedi sayfa ve yirmi beş bölümden oluşan bu kitapta önsöz yoktur ve direkt romanla başlamaktadır. Kitabın kapak görüntüsü, iki balıktan, birinin ölmüş halinden diğersinin ise canlı şeklinden ibarettir.

1.1.6. Tebl-i Helebi (Teneke)

Uzun *Teneke* hikâyesi, Türkiye'de *İnce Memed* romanının birinci cildinin yayın yılında, yani 1955'te, yayımlanmıştır. İran'da ise *Tebl-i Helebi* başlığıyla (Farsçada tenekenin karşılığı) Tofigh Sobhani (Tevfik Subhani) tarafından 1988 yılında yani otuz üç yıl sonra *Neşr-i Ney* Yayınları'ndan çıkmıştır. Sekseni aşkın hikâyeyi kapsayan *Teneke*, daha sonra senaryolaştırılmış ve defalarca Türkiye dışında sahnelenmiştir.

Bu kitabı Sarvnaz Bigdeli Khamse (Servnaz Bigdeli Hamse), *Bedraghe* (Bedrege) (yolcu etmek anlamında) ismiyle birinci baskısını 2001 yılında *Meşgi Emruz* Yayınevi'nden çıkartmıştır. Kitabın yeşil kapağında kel erkek, bir anahtar ve anahtarın üstünde oturan üç karga bulunmaktadır. Yüz altı sayfa ve sekiz bölümden oluşan bu çeviri kitabın içinde bulunan bütün özel isimler Fars alfabesiyle değil de

Latin alfabesiyle yazılmıştır. Kitabın önsözünde mütercim, Yaşar Kemal'in hayatı ve eserleri hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra Yaşar Kemal'i realist bir yazar olarak tanıtır ve onun yapıtlarını ayrıcalıklı kılan ormanların, ırmakların, dağların, denizlerin, aslında bütün bir doğa düzeninin merkeze oturtulması olduğunu söyler.

1.1.7. Yusufçuk Yusuf (Akçasazın Ağaları)

İki ciltten ibaret olan *Akçasazın Ağaları (Erbabha-yı Akçasaz)*, aynı zamanda, aynı konuda birbirinden bağımsız yazılıp iki romandan oluşan bir eser olarak nitelendirilir. *Demirciler Çarşısı Cinayeti* (1973) ile *Yusufçuk Yusuf* (1975) olmak üzere iki romandan oluşan eserin, Farsçada sadece *Yusufçuk Yusuf* cildi *Donyay-i No* Yayınları'ndan çıkmıştır. 1988 yılında çıkan bu eserin çevirimi, Rehim Reisniya 2000 yılında kitabın ikinci baskısını üç bin üç yüz adet baskıyla çıkartmıştır.

Kitabın ilk sayfasında *Yusufçuk Yusuf ikinci cilt* yazısı vardır. Yüz otuz bir bölüm ve bin dört yüz yirmi altı sayfadan oluşan bu kitabın kapağında üç tane at resmi bulunmaktadır. Kitabın ilk bölümünün elli iki numarasıyla başlaması, birinci cildin devamı olduğunu göstermektedir.

Rehim Reisniya *Ağrı Dağı Efsanesi* kitabının önsözünde bu eser hakkında şunları söylemektedir:

“Yaşar Kemal, büyük eseri sayılan söz konusu romanı, on sene içerisinde bitirmiştir. Yaşar Kemal'in söylediklerine göre, yazdığı bu roman ile arzuladığı roman türüne bir adım daha yaklaşmıştır. *Demirciler Çarşısı Cinayeti* romanı, 1974 yılında, Türkiye edebi ödüllerinden olan *Madarlı Roman Ödülü'nü* kazandı. *Demirciler Çarşısı Cinayeti* romanı, Çukurova'daki sosyo-ekonomik yapının değişimini göstermektedir. Söz konusu romanda, sermaye esasına dayanan toplum düzenindeki ilişkilerin tarımdaki feodalizm ilişkilerin yerine nasıl geçtiğini öğreniriz.

Roman, sosyo-ekonomik açıdan biri örf ve adet, diğeri sermayeyi temsil eden insanların trajedisini kapsar. Romanın asıl kahramanları, Derviş Bey ile Mahir Ağa olmak üzere iki kişiden ibarettir. Derviş Bey, eski bir kabilenin reisi olup hala boyuna ait gelenekleri koruyup yaşatmaktadır. Bu Türkmen kabilesi, Akçasaz bataklığı etrafındaki verimli ve bereketli topraklarda, feodalizm ya da yarı-feodalizm ile ilişkileri devam ettirmektedir.

Derviş Bey karşısında, Çukurovalı fakir bir ailede doğmuş, okumuş, Avrupa görmüş Mahir Ağa yer almaktadır. Mahir Ağa kafasında, yüz yirmi bin dönüm (940 m²) Akçasaz'ın bataklık yerlerinin elde edeceğini, yerleri kurutup büyük bir tarlaya dönüştüreceğini hayal etmektedir. Görüldüğü gibi, tarım sermayedarlığının temsilcisi olan Mahir Ağa, feodalist Derviş Bey karşısında yer alır. Romanın sonunda, Derviş Bey, tarihi koşulların zorunluluğu gereği yenilir; bunun karşısında ise, parayı bütün değerlerin esası bilen Mahir Ağa başarılı olur.”²⁵

Ayrıca Türkiye'nin çağdaş yazar ve şairi Hilmi Yavuz bu kitabın ikinci cildi olan *Yusufoçuk Yusuf* hakkındaki görüşlerini şu şekilde açıklar:

“Schiller, bazı şairler hakkındaki görüşünü, bunlar tabiatın ta kendisidirler şeklinde ifade eder. Bence bu cümle Yaşar Kemal için de geçerlidir. *Yusufoçuk Yusuf*, Yaşar Kemal'in bilimsel bir dünya görüşü çerçevesinde ve belli bir tarihi süreç içinde temelini attığı ilk romanıdır. Yaşar Kemal'in daha önceki romanları böyle bir bakış açısının eksikliği nedeniyle, hikâye ya da efsane sayılır. Fakat o *Yusufoçuk Yusuf* ta bir romanın tarihi gerçeğinin farkına varmıştır.”²⁶

1.1.8. Padişah-i Filha (Filler Sultanı)

Celal Hüsrevşahi tarafından çevrilen *Padişah-i Filha* (Filler Sultanı) kitabının birinci baskısı, 1991 yılında dört bin dört yüz adet baskıyla *Rad* Yayınevi'nden çıkmıştır. Kitabın ilk on dokuz sayfasında, “*Filler Sultanı ve Sakallı Topal Karınca*” kitabı hakkında Erdal Öz'ün Yaşar Kemal ile yaptığı röportaj bulunmaktadır.

Üç yüz sayfa ve sekiz bölümden oluşan bu kitap aynı çevirmen tarafından (Celal Hüsrevşahi) 1999 yılında da *Avaze* Yayınevi'nden çıkmıştır. Celal Hüsrevşahi, Rıza Seyid Hüseyini ile beraber *Dağın Öte Yüzü*'nü ve *Höyük'teki Nar Ağacı*'ni, iki yayınevinden çıkartmışlardır.

²⁵ Yaşar Kemal, *Efsaney-i Ağrı*, Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donya Yayınları, 1985. s, 17.

²⁶ A. e. s, 18.

1.1.9. Perendegan Hem Reftend (Kuşlar da Gitti)

Karim Sadery (Kerim Sadery) tarafından çevrilen kitabın ilk baskısı Tebriz'deki *Telaş* yayınevi'nde yapılmıştır. Kitabın beş bin adet basılan birinci baskısı 1991 yılında yayımlanmıştır. Yüz otuz beş sayfadan ve sekiz bölümden oluşan bu çevirinin mavi kapağında uçmakta olan sarı ve turuncu renkli kuşlar tasvir edilmiştir. Çevirmen kitabın önsözünde Yaşar Kemal'in hayatı hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra kitabın tercümesiyle ilgili şu izahta bulunur:

“Elinizdeki kitap İstanbul Türkçesinden çevrilmiş bir eserdir. Tercümeyle ilgili emanete sadık kalınarak kitapta geçen bütün cümleler çeviride de aynen geçmektedir. Kitabın konusu, yaşamlarını sürdürmek için sahilde kuş avıyla meşgul olan birkaç serseri gencin hayatıdır. Hikâyenin kahramanları çalışkan fakat unutulmuş ve toplumdan dışlanmış gençlerdir.

Geçmişleri açık ve kederli ama gelecekleri bilinmeyen bu kahramanlardan olan ve sürekli hikâyenin arka sahnesinde olan Alişahdan ve Sado, sadece bu sınıfın yaşam tarzlarını göstermek için varlardır. Hikâye sonunda hiçbir şeyin belli olmamasından dolayı okuyucuyu düşündürmektedir ve bence bu kitabın en büyük hüznlerinden sayılır.”²⁷

İkinci çeviri ise aynı isimle sadece bir ek farkıyla (*Perendegan Niz Raftand*) Mostafa İlhanizade (Mustafa İlhanizade) tarafından *Neşr-i Salis* Yayınları'ndan çıkmıştır. 1999 yılında tercüme edilen bu kitap ilk baskısından üç bin üç yüz adet basılmıştır. Yüz on dokuz sayfadan oluşan bu eserin önsözünde, Yaşar Kemal'in biyografisine yer verilmiş, biyografinin son cümlesinde ise “Yaşar Kemal Kürt'tür ve sürekli Türkiye'deki Kürtlerin haklarını savunan bir kişidir.” yazmaktadır.²⁸

1.1.10. Tenhay-i (Salman)

Yaşar Kemal'in eşi Thilda Kemal'in İngilizceye çevirdiği *Salman, The Solitary* kitabı, Majid Nourian (Mecit Nuriyan) tarafından İngilizceden Farsçaya tercüme

²⁷ Yaşar Kemal, **Perendegan Hem Reftend**, Çev. Karim Sadery, Tabriz, Talaş Yayınları, 1991, s.4.

²⁸ Bu biyografiyi yazarken Semir Bahçeban ve Dr. Nohahtın kitabının önsözünden yararlandım.

edilerek *Berg-i Zeytun* yayınları tarafından 1999 yılında basılıp yayımlanmıştır. On bölüm, üç yüz dört sayfadan oluşan bu kitabın ilk baskısı beş bin tirajdan ibarettir.

1.1.11. Merd-i Kuhestan (Çakırcalı Efe)

AliReza Seifettini (Ali Rıza Seyfettini) bu romanı *Merd-i Kuhestan* (Dağ Adamı) başlığıyla 2000 yılında Tahran'da *Talaş* (Telaş) yayınlarından çevirmiştir. Bu kitap iki yüz yetmiş dört sayfadan oluşmaktadır. Ali Rıza Seyfettini, Ahmet Altan ve Erdal Öz gibi Türk yazarlardan daha önce Farsçaya çeviriler yapmıştır. İki yüz yetmiş dört sayfadan oluşan bu eserle ilgili Rehim Reisniya *Ağrı Dağı Efsanesi* kitabının önsözünde Efe hakkındaki fikirlerine yer vermiştir:

Romanın kahramanı olan Efe, İnce Memed gibi bir yağızdır. Yaşar Kemal'in, gerçek bir varlığı olan Efe'nin hayatını ele alıp bir roman şeklinde ortaya koyduğu Çakırcalı Efe'de başvurduğu yöntem dikkat çekicidir: Yaşar Kemal, 1956 yılında, bir arkadaşı vasıtasıyla, maruf yağı Çakırcalı Memed Efe'yi öldüren askeri gurubun komutanı ile tanışır. Emekli jandarma albayı olan bu adam, Salımlı köyünde oturur, ismi de Albay Rüşdi Kubaşın'dır. Ünlü yağı Efe'nin nasıl öldüğünü merak eden Yaşar Kemal, Albay Rüşdi ile görüşüp onun anılarını dinleyip yazmış. Albay Rüşdi, hem Efe'yi kovalamış, hem de onun hayatı ve ilişkileri ile ilgili bilgi edinmiştir.

Böylece, gördükleri ile duyduklarını not almıştır. Albayın yazdıkları 12 defterden ibaretti. Yaşar Kemal, albayını anlattıklarını dinleyip yazılarını okuduktan sonra Efe'ye olan sevgisi daha da artmıştır. Yaşar Kemal, Efe'nin dolaştığı dağları ile onun yaşadığı yeri daha önceden görmüştür. Ayrıca, Yaşar Kemal'in Kadırlı'da arzuhalcilik yaptığı zamanlarda, eski bir jandarma çavuşu olan meslektaşı Hacı Ali, Efe hakkında birçok şey ona anlatmış; Hacı Ali'nin Yaşar'a anlattıkları, tanınmış bir jandarma çavuşu olan babasının kendisine aktardıklarıymış. Yaşar Kemal, Hacı Ali'nin bütün söylediklerini de yazmıştır. Ayrıca, Efe'yi tanıyan Kamil Ağa denen birinden de bilgi edinmiştir.²⁹

Ünlü gazeteci Zeynel Besim Güney'in Efe'nin serüven dolu hayatı hakkında yazdığı kitap Yaşar'ın ilgisini çekmiştir. Yaşar Kemal, çocukluğunda Efe'yi yakından bir kere görüp, onun hayatını hikâye çerçevesinde yazmayı düşünen, ünlü romancı Yakup Kadri Karaosmanoğlu'ndan Efe'nin şekil, yapı, kılık kıyafeti

²⁹ Yaşar Kemal, *Efsaney-i Ağrı*, Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donya Yayınları, 1985.s. 18.

hakkında bilgi sahibi olmuştur. Böylece Yaşar Kemal, Çakırcalı Efe hakkında elde ettiği bilgileri, yazıya geçirmiştir.

Yaşar Kemal'in Çakırcalı Efe hakkındaki yazısı, 1956 senesinde, *Cumhuriyet* gazetesinde basılmıştır. Yaşar Kemal o tarihten itibaren, Efe'nin ilginç karakterini daha yakından ve her yönüyle beraber tanıyabilmek için, sürekli Efe ve hayatıyla ilgili ilginç bilgiler peşinde olmuştur. Efe on beş senelik eşkıyalık hayatında, bin seksen bir kişiyi öldürürken kendisini yaptığı işte haklı bilirmiş. Efe'nin küçük oğlu Koca Mustafa Efe ise anılarını kaleme almadan önce vefat etmiştir. Yaşar Kemal, Koca Mustafa'dan anılarının anlatmasını ısrarcı olmuşsa da, onun karşısında talep ettiği parayı ödeyemediği için başarısız kalmıştır. Yaşar Kemal, Çakırcalı Efe ile ilgili yazılarını on altı seneden sonra tekrar okuduktan sonra, onu ilginç bulup yayınlamaya karar vermiştir.³⁰

1.1.12. Köroğlu'nun Meydana Çıkışı (Üç Anadolu Efsanesi)

Yaşar Kemal'in *Üç Anadolu Efsanesi* (1968) eseri, İlk olarak *Köroğlu'nun meydana çıkışı*, ikinci olarak *Karacaoğlan* ve son olarak *Alaca Ceyhan* olmak üzere, üç efsaneden ibarettir. Bu kitabın ilk bölümü *Köroğlu'nun Meydana Çıkışı* Mehrdad Narimani (Mehrdad Nerimani) tarafından 2001 yılında Yılmaz Kurtlar'ın Azerbaycan Türkçesine çevrilmiş kitabından tercüme edilmiştir. Yüz on yedi sayfadan oluşan bu kitap Tebriz'deki *Akhtar* (Ahter)Yayınevi'nden çıkmıştır.

1.1.13. Be Man Negah Kon Berader (Bütün Hikâyeleri)

Yaşar Kemal'in *Bütün Hikâyeleri* (1976) kitabı *Be Man Negah Kon Berader* (Baksana Bana Birader) başlığıyla İran'ın iyi çevirmenlerinden sayılan Asad Behrangi (Esed Behrengi) tarafından 2008 yılında, otuz iki yıl aradan sonra ilk baskısının yapıldığı *Ebtekar-i No* Yayınevi'nden çıkmıştır. İki yüz elli beş sayfadan oluşan bu kitap Türkçede olduğu gibi yirmi hikâyeden ibarettir.

³⁰ A. e.s.20.

1.1.14 Gessey-i Cezire (Bir Ada Hikâyesi)

Ghoghnus (Gognus) yayınlarından çıkan bu kitabın birinci baskısı 2008 yılında Alırıza Seyfettini tarafından tercüme edilmiştir.

1.1.14.1. Benger Ferat Hun Est (Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana)

Alırıza Seyfettini'nin bu çevirisi 2007 yılında, Ghoghnus (Gognus) Yayınevi'nden bin altı yüz elli adet baskıyla çıkmıştır. Kitap, Türkçede olduğu gibi yedi bölümden ve dört yüz kırk sekiz sayfadan oluşmaktadır. Arka kapakta Türkçesinde olduğu gibi yabancı yazarların Yaşar Kemal hakkında yazdığı yazılar bulunmaktadır.

1.1.14.2. Ab Horden-i Murçe (Karıncanın Su İçtiği)

Bir Ada Hikâyesi'nin ikinci cildir. *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*'nın tercümanı Alırıza Seyfettini bu kitabı da bir sene sonra yani 2008 yılında aynı yayınevinden (Gognus) tercüme etmiştir. Bu kitap yedi yüz yirmi yedi sayfa ve dokuz bölümden oluşmaktadır.

1.1.14.3. Hurushan (Tanyeri Horozları)

Yaşar Kemal'in Farsçaya en son çevrilen kitabı *Bir Ada Hikâyesi* üçlüsünden *Tanyeri Horozları* cildir. Bir ada hikâyesin daha öncede iki cildini çeviren Alireza Seyfettini bu romanı 2009 yılında *Ghoghnus* (Gognus) yayınlarından çıkartmıştır

1.2. Hikâyeler

Yaşar Kemal'in, romanları dışında bazı kısa hikâyeleri de Farsçaya çevrilmiştir. Bu hikâyeler genelde İran'ın en çok okunan gazetelerinde çıkmıştır. Bazıları ise antolojilerde yer almıştır

1.2.1. Gazetelerde Neşredilen Hikâyeler

1.2.1.1. Be Suy-i Çukurova (Çukurova'ya Doğru)

Yaşar Kemal'in *Be Suy-i Çukurova* (Çukurova'ya Doğru) başlıklı hikâyesi 18 Haziran 1998 tarihinde İran'ın en çok okunan gazetelerinden *Ettelaat* (İttılaat) gazetesinde çıkmıştır. Bu hikâyenin tercümesini Jafar Soleimanikia (Cafer Süleymanikiya) yapmıştır.

1.2.1.2. Guş Kon Dust-i Men (Arkadaşım Dinle)

Jafar Soleimanikia (Cafer Süleymanikiya) tarafından yapılan bu tercüme yine aynı *Ettelaat* gazetesinin 9 Temmuz 1998 tarihli sayısında çıkmıştır. Bu hikâyeyi tekrar Jafar Soleimanikia, *Jame Jam* gazetesinde 4 Eylül 2001 tarihinde yayımlamıştır. *Guş Kon Dust-i Men* (Arkadaşım Dinle) hikâyesi 1992 yılında Mohammad Majlesi (Muhammet Meclesi) tarafından çevrilip dünyanın birkaç ünlü yazarının kısa hikâyeleriyle birlikte bir antoloji kitabı halinde basılmıştır.

1.2.1.3. Şekarçi (Avcı)

Bu hikâye, *Şekarçi* (Avcı) başlığıyla *Ettelaat* gazetesinde 16 Temmuz 1998 tarihinde Jafar Soleimanikia (Cafer Süleymanikiya) tarafından çıkmıştır.

1.2.2. Antolojilerde ve Kitaplarda Yer Alan Hikâyeleri

1.2.2.1. Dastanhay-i Donyay-i Gereftar (Sorunlu Dünya Hikâyeleri)

Dr. Mohammad Majlesi (Muhammet Meclisi) on iki yıl boyunca *Lomond Diplomatik* dergisinde Henrish Bol, Graham Green, Manoeel Scorza ve Yaşar Kemal gibi ünlü yazarlara ait yayımlanmış bazı hikâyeleri bir araya toplayıp antoloji kitabı olarak çıkartmıştır.

Bu çeviri kitabın birinci bölümünde, ilk otuz bir sayfasında Yaşar Kemal'in *Guş Kon Duste Man* (Arkadaşım Dinle) hikâyesi yer almaktadır. Bu kitap *Donyay-i No* yayınevinden 1992 yılında ve yine aynı yayınevinden *Bazi Ba Terane* (Şarkılarla Oynamak) başlığıyla 2004 yılında çıkmıştır.

1.2.2.2. Köroğlu Der Efsane ve Tarih (Tarihte Köroğlu Efsanesi)

Yaşar Kemal'in birkaç kitabını Farsçaya çeviren çevirmen Rehim Reisniya kendi yazdığı, *Köroğlu Der Efsane ve Tarih* (Köroğlu Efsane ve Tarihte) adlı kitabının son bölümünde Yaşar Kemal'in *Üç Anadolu Efsanesi* kitabından *Köroğlu'nun Meydana Çıkışı* bölümünü tamamen çevirip o bölüme aktarmıştır. Kitabın ikinci baskısı 1989 yılında Tebriz'de, *Nima* yayınlarından, üçüncü baskısı ise 2000 yılında *Donya* yayınevinden çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YAŞAR KEMAL İLE YAPILAN RÖPORTAJLARIN ve KONUŞMALARIN ÇEVİRİLERİ

Yaşar Kemal'in röportajları, gazetecilik faaliyetlerinin ilk senelerinde, sürekli olarak basında, özellikle *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanmıştır. Yaşar Kemal'in röportajları, daha sonra *Pencah Ruz Der Cengelhay-ı Suhteh* (Yanan Ormanlarda Elli Gün) (1955), *Çukurova De Hal-i Suhten Est* (Çukurova Yana Yana) (1955), *Dudkeşha-yı Cin* (1957) kitaplarında bir araya getirilmiştir

Yaşar Kemal, Türkiye'de ünlü bir romancı olmadan önce, gazetecilik yaptığı sıralarda gerçekleştirdiği röportajları ile tanınmıştır. *Ağrı Dağı Efsanesi* romanının önsözünde Rehim Reisniya, Yaşar Kemal'in röportajları ile ilgili *Hüner* dergisinde yer alan bir haberden bilgiler aktarmıştır.

1975 yılında yayımlanan *Hüner* dergisi, yüz kırk yedinci sayısında, birkaç sayfasını, Türkiye'de haberciliğe ayırmış ve ülkenin birkaç röportajcısıyla yaptığı söyleşinin yanı sıra, Yaşar Kemal'e de değinmiştir. Derginin aynı sayısında, röportajcılar, Yaşar Kemal'in röportajlarını, iyi örneklerden olduğunu söyleyerek övmüşlerdir. Röportajcı Yılmaz Çetiner, hangi yerli ya da yabancı röportajcayı daha çok beğendiği sorusunu şu şekilde yanıtlar:

“...Yaşar Kemal kuşkusuz en layık romancı ve röportajcıdır. Ben her zaman, “in diyar, ez in ser ta an ser” kitabını yanıma alıp defalarca okurum. Bu kitapta bir araya getirilen röportajlar, yıllar önce Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmasına rağmen, yine de yenilik ve değerini kaybetmemiştir. Yaşar Kemal, büyük romanı *İnce Memed*'i de bu röportajları yazdığı zaman, aynı tarzda kaleme almıştır.”¹

¹ Yaşar Kemal, *Efsaney-i Ağrı*, Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donya Yayınları, 1985, s.18.

Yaşar Kemal, *Hüner* dergisinin aynı sayısında, gazete röportajlığı hakkında diğerlerinden daha fazla konuşmuştur. Yaşar Kemal ile yapılan uzun söyleşide genel olarak Yaşar Kemal'in gazetecilik hayatından, gazetecilik yaparken aldığı cüzi ücretten bahsedilmiştir. Önemli hatlarıyla röportajda, yazarın, röportajcılık ile ilgili görüşlerine yer vermiştir.

Dünyanın en iyi röportajları, en büyük romancılar zümresinde yer alırlar. Bunlardan Hemingway, Erinburg, Schulukhuf, Simunuf ve Casllar'ı sıralayabiliriz. Malaparte ise, tanıdığımız başka büyük bir röportajcıdır. Sıraladığım bu isimler, röportajcılığın yaratıcı bir iş olduğunu göstermektedir. Bu yaratıcı işte, büyük yazarlar diğerlerine öncü olmuşlardır. İyi bir röportaj hazırlamak, sıradan (orta) bir insanın işi değildir. Yeri gelmişken burada büyük düşünür Sartre'in röportajlarını anabiliriz. Onun Küba ile ilgili olan röportajları, kendi türünde harikadır.

Röportajcılık bizim ülkede gelişemedi zira bizim ülkenin politikası yıllardır hakikati araştırmaktansa hakikati örtmektedir. Ben ülkemizin doğu kısmındaki halkının halini röportaj konusu olarak ele aldığımda, öyle bir kargaşa ortaya çıktı ki! Bu röportaj nedeniyle bir süre sonra işten atıldım... Türkiye'de faşizmin şiddetlenmesi, röportajcılık krizi ve ölümüyle sonuçlanır.

Ben röportajlarım üzerinde romanlarım kadar çaba göstermişim. Ben birçok devamı olan röportaj yazdım. Röportajlarımdan biri, ülkenin güney sınırlarında yaşayan kaçakçıların hayatı hakkında idi. Kaçakçılar hayatının ayrıntılarını öğrenebilmek için üç ay onlarla beraber yaşayarak üzüntü, sevinç, korku ve acılarının ortağı oldum. Yıllar geçmesine rağmen, 1951'de bazı kaçakçılarla başlanan arkadaşlık ilişkisi, hala devam etmektedir. Onlar, benim kaçakçı değil yazar olduğumu anladıkları zaman, arkadaşlık ilişkisini kesmediler.”²

Yaşar Kemal'in röportajlarından ibaret olan *Ebri micuşed* kitabı, 1960 senesinden itibaren dağınık olarak çeşitli basın organlarında yayımlanmıştır. Bazı röportajların başlığı şu şekildedir: On gün İsrail'de (Deh ruz der İsrail), Bir İstanbul çocuğu gözünden Anadolu köyleri (Rustaha-yı Anatulı ez çeşm-i yek beççe-yi İstanbul), Fakir evler ve zengin mezarlar (Haneha-yı fekir ve gurha-yı geni).

² A. e. s, 20.

2.1. Hemtay-i Torki-i Faulkner (Faulkner'in Türkiye'deki karşılığı: Yaşar Kemal)

Khojaste Keihan (Hoceste Keyhan) İran'da Jean-Paul Sartre ile tanınan ve onu İran okurlarına tanıtan çevirmendir. Bu çevirmenin Yaşar Kemal ile yapılan röportajı, 2008 yılında *Fath* (Feth) dergisinin 20 Nisan 2008 sayısında yayımlanmıştır. Khojaste Keihan, röportaja, *İnce Memed* romanı basıldıktan yirmi sene sonra, romanda tasvir edilen köylülerle yapılan söyleşide, araziyi elde etmek isteyen köylülerin, *İnce Memed*'in gerçekten o bölgede yaşadığını iddia ettiklerini, hayal gücüyle yarattığı bu kahramanın gerçek kabul edilmesini nasıl açıklayabileceğini sorarak başlamıştır.

Yaşar Kemal bu soru üzerine şu cevabı vermiştir:

“Ben Silis Ovası'nı adım adım tanıyorum ve oradaki köylüler ve onların yaşadığı sıkıntıları çok iyi biliyorum. Bu romanı yazmak için bildiklerim ve duyduklarımın ilham aldım. Fakat benim romanım köy yaşamından bir izlenim olarak kaleme alınmamıştır. Aslında benim hayatımın büyük bir kısmı burjuvalar, zenginler ve farklı insanlar ile geçmiştir ve çok az köyde yaşamışlığım var. Ama köy edebiyatının Türk edebiyatının büyük bir kısmını oluşturduğunu biliyoruz.”³

Yaşar Kemal bu soruyla beraber köy edebiyatının Türk edebiyatı içindeki yerini ve halktan yana olan edebiyatçıların nasıl zulüm gördüklerini anlatmaya başlamıştır. Ona göre; halk direnci ve savaşı geleneği tâ 13. yüzyılda ve Yunus Emre'nin eserleriyle birlikte ortaya çıkmıştır, bugün de Nazım Hikmet'in şiirlerinde devam etmektedir. Anadolu edebiyatı isyan edebiyatıdır. Bu sebeple 13. yüzyıldan bugüne kadar otuz sekiz Türk şairinin katledildiği tahmin edilmektedir.⁴

³ Yaşar Kemal, “Hemtay-i Torkiye Faulkner”, Çev. Khojaste Keyhan, *Fath*, Nisan 20, 2008,

⁴ A.y.

Yaşar Kemal, 13. yüzyılda başlayan Baba İshak isyanından 17. yüzyılda Silis halkının ayaklanmasına kadar, Anadolu isyancılarının sloganının hep özgürlük, zalimlere karşı birlik ve kardeşlik olduğunu belirtmiş, yedi yüzyıl boyunca davasının peşinde olan köylüye birçok ismin önderlik ettiğini fakat yalnızca Mustafa Kemal Atatürk döneminde ilk kez Türkiye devleti ile Anadolu kültürünün birbiriyle uyum sağladığını sözlerine eklemiştir.

Yaşar Kemal, konuşmasına Türk yazarlarının uğradığı baskıları anlatarak devam etmiştir. Bu konudaki sözleri kısaca şöyledir:

“Nazım Hikmet Osmanlı soyundan olmasına rağmen Anadolu insanının sevgisini kazanmıştır. Şiirini, Anadolu halkı, hırsızlar, cinayet işleyenler, sıradan insanlar ve onların duygu ve özelliklerinin yanında geliştiren Nazım Hikmet farklı düşünmek suçuyla on yedi sene hapishanede yatmıştır. Türkiye’de hala hapishaneler en iyi edebiyat okulu sayılır. Sabahattin Ali, Türk edebiyatının ilk köy romanı yazarı Türk polisi tarafından öldürüldü. Kemal Tahir on beş, Aziz Nesin ise beş sene hapiste yattı. Ahmet Arif, Türkiye çağdaş şiirinin en büyük şairi de beş sene hapse mahkûm oldu. Ben de kendimi bu yazarlardan ayrı bilmiyorum.”⁵

Gazeteci olan Mahmut Makal dışında roman yazan ilk köylü çocuğu olduğunu söyleyen Yaşar Kemal, köyünün ve yaşadığı bölgenin daha önce büyük şairlere ev sahipliği yaptığını ve bu büyük şairlerin ortaya koyduğu şiir ve hamasiden canlı ve gerçek gelenekler ile büyüdüğünü ve sekiz yaşındayken köyde şiir okumaya başladığını belirtmiştir.

Bu sözlerine karşılık olarak Khojaste Keihan’ın, Avrupa ve diğer ülkelerdeki başarınızı has bir bölgeye mensup olmanıza bağlamak yeterli değildir, demesi üzerine, Yaşar Kemal, batı edebiyatıyla ilgisini şu sözlerle anlatmaya başlamıştır:

“Ben dünya edebiyatına duyarsız değilim. Yirmi yaşındayken Tolstoy, Dostoyevski ve Çehov gibi yazarların eserlerini okudum ve dünya edebiyatına kökten bağlanmaya çaba gösterdim. Faulkner ve Stendhal benim için büyük ve değerli yazarlardı. Bence Stendhal hamasiyi tam anlamı ile kavramış bir yazardır. Bir romanı yazmaya başladığım zaman iki kişinin

⁵A. y.

eserlerini yeniden gözden geçiriyorum: birincisi dilimi geliştirme amacı ile Nazım Hikmet'in şiirleri, ikincisi ise psikolojik bakımdan romanlarımı zenginleştirmek amacıyla okuduğum Stendhal'ın eserleri. Bugün Andre Malroux'un *İnsan Durumu* romanını okuduğum zaman kalıbı ve üslubunu çok eski buluyorum. Hâlbuki *Al ve Siyah*'ı sanki Stendhal bugün yazmıştır. Modern Türk yazarlar yaratıcılıkta Stendhal gibi olamazlar. Faulkner ile ilgili de şunu söyleyebilirim ki onunla ortak yanlarımız vardır diye düşünüyorum. Örneğin bir romanın nasıl olması gerektiği ve insan-doğa ilişkisinin nasıl algılandığı konusunda.”⁶

Khojaste Keihan'ın, “1920’lerde Türkiye nüfusunun yüzde doksanı köylüler oluşturuyorlardı. Hâlbuki bugün bu rakam yüzde elliden biraz yüksektir ve toplumsal yaşamın merkezi şehirlere intikal edilmektedir. Türkiye'nin nüfusunun uğradığı bu değişimin romanlarınıza etkisi nedir?” sorusuna Yaşar Kemal'in verdiği cevap şu olmuştur:

“Ben bile köylü olduğum halde şehirde oturuyorum ve son romanlarımın mekânları şehirlerdir. *Demirciler Pazarında Ölüm* romanında feodal Anadolu'nun değişimlerini tasvir ederek Silis Ovası'nın sanayileşmesini konu etmek istedim. Derisini değiştirmekte olan yılan gördünüz mü hiç? Eski derideki yırtılış ve yıpranış tam bir faciadır. Bizim edebiyatımız çoğunlukla yıkık ve facialardan ibaret olan Türk toplumunun son değişimlerinin izlemidir. Bizim amacımız insan ve insanlardan bir tasvir yapmak ise şehir toplumlarında da bulunmalıyız.”⁷

Yaşar Kemal röportaj içinde insan ve tabiat ilişkisine de değinmiştir. Ona göre, yazarların görevi, tabiatın insanlar tarafından tahrip edilmesini bütün güçleri ile dile getirmektir. Yaşar Kemal, dünya edebiyatında bireysel psikolojiden çok daha öteye geçen bir haykırış olduğunu, Shakespeare, Homeros ve Dostoyevski gibi yazarların eserlerinde doğanın dekor ya da manzara değil insanların kanı olduğunu söylemiştir.⁸

Yaşar Kemal, “*Demirciler Pazarında Ölüm*” romanını yazarken yıkıcı Kapitalizm düzeninin Silis Ovası'na girdiğini fark etmiştir. 1930'lara kadar ovanın

⁶ A.y.

⁷ A.y.

⁸ A.y.

arazisinin değerinin bilinmediğini, zamanla bu arazinin bir takım işgalciler tarafından köylülerden alınıp tamamen ele geğirildiği ve 1949’da yüzlerce traktörün işe başlamasıyla ovanın doğal yüzeyinin değiştiğini anlatmıştır. Geğmişte kelebekler, böcekler, deniz kuşları ve kartallar insanlar ile aynı çevreyi paylaşan ovanın dengesinin 1975’te altüst olduğunu, evinin etrafını saran siyah kartalların kalmadığını, atların çoğunun at vebasını nedeniyle öldüğünü, onların cesetlerinden beslenen kartalların da hastalanıp ölmeye başladığına belirtmiştir.

Bir süre sonra pirinç tarlalarında kimyasal ilaçlara direnç gösteren bir çeşit sineğin belirlediğini böyle giderse tabiatı yaraladığımız gibi doğayı da paradokslara ortak sayarak ortadan kaldıracadığımızı vurgulamıştır. Tabiatın trajedisi ile birlikte nasıl anlatılabileceği sorusunu şu şekilde cevaplamıştır:

“Roman dili ve yapısı insan ve doğanın vazgeçilmez ilişkisini dile getirmeli. Kimi zaman bana romanlarımda bazı cümlelerim çok uzunmuş diyorlar. Fakat dikkat edersek bu cümlelerin hepsi doğayı anlatan cümlelerdir. Dilin ritim, musiki ve söyleyişi doğanın titreşim, haykırış, sevinç ve küsüşünü anlatabilmesi lazım. Doğanın ritmi değiştiği zaman yaşamın da ahengi değişiyor.”⁹

Anadolu halkının gelenekleri ve masalları her zaman eserlerinde görülen Yaşar Kemal’e bu unsurların edebi eserlerde nasıl kullanılması gerektiği sorulmuştur. Yazar bu soruya şöyle cevap vermiştir:

“Bence nasıl ki sermaye birikiminden bahsediliyorsa, halkın tabiata karşı ilim birikiminden de bahsetmek mümkündür. Eski yaşam mücadelelerinde de olduğu gibi, insanoğlu kendini zayıf bulduğu zaman cennet dünyasından ilham almaya başlar. Arabistan’dan bize gelen ve yemyeşil, nehir dolu bir ilhamdan söz ediyorum. Merkezi Anadolu ve Kapadokya hep ısınma ve aydınlatma için gerekli olan yakıt konusunda sıkıntı yaşamış bölgelerdir. Bu bölgelerde ne petrol var, ne de ağaç ve güneş battıktan sonra mutlak karanlık çevreyi sarıyor. Karanlık her zaman insan için korkutucu olmuştur. Bu yüzden bu bölgelerden topladığım bütün masallar aydınlık ve ışıktan bahseder. Kahramanlar doğa ötesi ışıklar arıyor ve sonunda da buluyorlar. Her taraf aydınlık, karşıda ışıktan bir cennet var.

⁹ A. y.

Benim doğduğum yer, yani Silis Ovası'nda Toros ormanları vardır. Soğuk mevsimlerde bir ağaç dalını yakıp sabaha kadar ısınabilirsin. Halk evlerinin önünde ışık yakıyor ve ışık günlük yaşamın bir kısmı sayılır. Bu yüzden ışık mitolojisi bizim bölgede yoktur. Mitolojik öğelerin maddi kökü vardır ve hayatın maddi sorunlarına cevap vermek için yaratılmışlardır. 1930'larda bizim bölgede ciddi anlamda kuraklık oldu. Üç sene boyunca bölgenin insanı ve hayvanları çok zor durumda idiler. O devirde yirmi 'mütedeyyin' halkın arasında belirdi. Onlar Tanrı'nın sinirini yatıştırmak, halkı Tanrı'ya affettirmek için gelmişlerdi. Bizim köyde Ali isimli birisi sabah kalkıp Hakk'ın ışığı bana geldi ve ben 'ruhani' oldum dedi. O günden itibaren Ali için bütün evlerde en değerli yataklar seriliyor, herkes onun varlığından faydalanmak istiyordu. Bir evde iki gün arka arkaya kaldığı zaman bizim köylü 'hoca'yı sahiplendin diye ev sahibine itiraz ediyordu. Ama Ali adalet ile davranıyor, 'dini kişiliğini' yarattığı umudu herkes ile paylaşmak istiyordu. Ta ki 1933'te bir gün yağmur yağdı. Hem de nasıl bir yağmur. Sanki yeryüzü de gökyüzü gibi delinmişti.

O sene, üç sene kuraklık geçiren arazi kimsenin daha önce görmediği kadar ürün verdi. Bitkiler dizlerimize kadar uzamışlardı. Nar ve incir ağaçları meyve ve kovanlıklar bal ile dolu idiler. Artık kimse Ali'ye aldırmiyordu. Kalacak ve sığınacak yeri olmayan Ali ahırlarda yatmaya başladı. Sokaklara çıktığı zaman çocuklar peşine takılıp onunla alay ediyorlardı. Çok zaman geçmeden büyüklerin de alayları başladı. Kuraklık dönemi keramet için Ali'ye yakaranlar daha fazla alay ediyorlardı kendisiyle. Ali hiçbir şey söylemiyordu. Kimse koyunlarını otlatmak için ona emanet etmiyordu. Artık kimse sadaka bile vermiyordu Ali'ye. Bir gün cansız cesedini köyün on kilometre uzaklığında, nehir kenarında buldular. İntihar etmişti. Ben üçlü romanlarımı Ali'nin anısına ve bu olaylardan ilham alarak yazdım.¹⁰

Masalçılık geleneğinin temsilcisi olarak kabul edilen Yaşar Kemal'in yarattığı karakterlerin gerçekte yaşadığına inanılması Yaşar Kemal'in, roman karşısında masalçılığın geleceğinin daima devam edeceğini düşünmesini sağlamıştır. Yaşar Kemal, *İnce Memed*'i okuyan masalcı Terzi Fehmi'nin anlatımını, dinleyicinin tepkisine göre konuyu değiştirebilmesi nedeniyle suyun akışıyla cilalanan nehir taşlarına benzetmiştir.

2.2. Edebiyat-i Merdom Salari ve Solh (Barış ve Demokrasi Edebiyatı)

Yalnız Türk edebiyatının değil, dünya edebiyatının da önde gelen yazarlarından biri olan Yaşar Kemal'in yapıtları, dünyanın birçok diline çevrilmiştir.

¹⁰ A.y.

Şiirsel anlatımı, güçlü kavrayış ve imgelemi ile kendine özgü bir edebi üsluba sahip olan Yaşar Kemal'in yazdığı eserleri, hem Türkiye'de hem de yurtdışında birçok edebi ödüle değer görülmesini sağlamıştır. Yaşar Kemal'in yurtdışında aldığı ödüllerden biri, 1997 Alman Yayıncılar Birliği Frankfurt Kitap Fuarı Barış Ödülü'dür.

Yaşar Kemal'in Almanya'da bulunduğu sırada, bunu fırsat bilerek kendisiyle görüşüp röportaj yapan gazeteciler de olmuştur. Çalışmamızın bu bölümünde, 18 Ekim 1997 tarihinde, *Bugünkü Dünya Edebiyatı* dergisi editörünün Yaşar Kemal ile yaptığı röportajın Farsça çevirisi ele alınarak incelenecektir. Bu yazı *Edebiyat-i Mardom Salari ve Solh* (Barış Ve Demokratik Edebiyatı) başlığıyla *Asre Panjshanbe* (Esre Perşembe) dergisinde Asadollah Jafari (Eseedollah Ceferi) tarafından ve yine aynı yazı *Men Merd-i Ehl-i Honer, Şiir Ve Aşeghi Hestem* (Ben Şiir, Aşıklık ve Sanatı Seven Bir Kişiyim) başlığıyla *Donyay-i Sokhen* (Dünyay-i Suhen) dergisinde 2003 yılında A.Rostami (A.Rüstemi) tarafından çevirilmiştir.

Konuya ben bir edebiyatçuyum cümlesiyle başlayan Yaşar Kemal, bu alana girdikten sonra halkın hizmetinde olmaya karar verdiğini belirtirken, on yedi, on sekiz yaşlarına kadar edebiyat ile ilgilendiğini, ancak yazmaya daha sonra başladığını işaret ederek edebiyat ile yazarlık kavramlarını bir çatı altında birleştirmemektedir.¹¹

Yaşar Kemal, yazmaya başlamadan önce, Toros dağlarının kapsadığı coğrafya alanındaki köyleri teker teker dolaşarak, folklor derlemeleri yapmıştır. Folklor araştırmalarında başarılı olabilmek için, işportacı hikâyecilerden öğrendiği hikâyecilik yöntemini kullanmıştır. Böylece, köylülerin gelenek göreneklerini, avamca söylenen ağıtları ile büyük şairlerin şiirlerinin büyük kısmını tahkiye yöntemini kullanarak elde etmiştir. Tahkiye yönteminin sağladığı kolaylık ve ayrıcalık sayesinde, Yaşar Kemal, derleme işini başarılı bir şekilde tamamlayabilmiştir.

¹¹ Kemal, Yaşar, "Edebiyat-i Mardom Salari Ve Solh", Çev. Asadollah Jafari, **Asre Pancshanbe**, sayı 21-22,t.y.,s.74.

Yirmi, yirmi bir yaşlarındayken yazılı edebiyata yönelen Yaşar Kemal, çalışmalarını da zamanla yayımlamaya başlar. İlk olarak 1943 yılında, küçük bir kitap şeklinde derlediği ağıtları, 1952’de de ilk öykü kitabı *Sarı Sıcak* yayımlanır. Yaşar Kemal, sözlü edebiyat sanatının hayatında bıraktığı etkiye inanmaktadır. O muhatabı olup olmadığına aldırmadan yalnızca hikâyelerin şaşırtıcı gücüne güvenerek daha zevkli, daha hararetle hikâyeler anlatmıştır.¹²

Yaşar Kemal’e göre, usta bir hikâyeci, sırf belleğindeki anlatılmakla kalmayıp anlattığı her hikâyede, muhatabının payı olabilecek yeni bir bağlılık yaratmalıdır. Hikâyeler ve destanların, mükemmel ve eksiksiz bir şekilde dönüşebilmesi için uzun süre anlatıcıdan anlatıcıya aktarılması da bu yüzdendir. Yaşar Kemal, edebiyatı yazılı ve sözlü olarak ikiye ayırırken, yazılı edebiyatın sözlü edebiyattan daha farklı olduğunu söylemektedir. Ona göre, yazılı edebiyatın kendine özgü bir tarihçesi varken sözlü edebiyat hakkında böyle bir ayrıcalığı kesin olarak belirleyemeyiz. Fakat sözlü edebiyatın, yazılı edebiyatın kaynağı olduğunu söyleyebiliriz. Yaşar Kemal, bu konunun Türkiye’de hala tartışıldığını söylemektedir. Sözlü edebiyat yanlısı olduğu anlaşılan Yaşar Kemal, *Gilgamiş*, *Odesa* ile *Humeros*, *Manas*, *Dede Korkut* gibi destanlar ve hatta Ferdevsi’nin *Şehname*’sine değinerek, sözlü edebiyatın ürünlerinin her dilin yazılı edebiyatında etkili, olduğu kanaatindedir.¹³

Tarih boyunca, insanların ebedi hayata kavuşma hayali ve bunu gerçekleştirebilmek için kendi efsane ve hayaller ülkesini yaratma eğilimi bilinen kesin bir gerçektir. Yaşanan dönemin zorluk ve sıkıntıları ne kadar artmışsa, bir o kadar da insanları, içinde barındıracak ve huzur dolu bir hayat yaşatacak efsanevi dünya hayali kurmalarına sevk ettirmiştir. İnsanların hayat felsefeleri, ebediyete kalma isteğinde özetlenmiştir.

Bu bağlamda, insanlar kelimeler ile tanıştıktan sonra da, kelimelerin büyüleyici gücüne sığınmayı istemişlerdir. Yaşar Kemal de, her zaman kelimelerin

¹² Asadollah Jafari, A.y.

¹³ Asadollah Jafari, A.y.

büyüleyici gücüne inanmaktadır. Bu gücün etkisini kalbinin en derinliklerinde hisseden Yaşar Kemal'e göre, başarılı olmanın ana etkeni, bilgili olmaktır. Bu sebeple bilgilendikçe, kelimelere karşı olan duygusunun da daha fazla arttığını söylemektedir.

Bu sözleri üzerine, ünlü Fransız eleştirmen ve filozofu Roger Caillous, Yaşar Kemal'e, kelimelerin dünyanın yönetimini ele alabilme ihtimali hakkında neler düşünüyorsun diye sormuştur. Yaşar Kemal, bu soruya, kelimelerin, diğer güçler arasında dünyanın yönetimini alabilecek en iyi güç olduğu cevabıyla karşılık vermiştir.¹⁴

Yaşar Kemal, roman ve hikâyelerini okuyanların, savaşa karşı gelmelerini, barış ve eşit hakların savunucusu olmalarını istemektedir. Ahlak ağırlıklı olan Yaşar Kemal konuşmalarının bu kısmında, okuyucularının asla suç işlememeleri, her zaman iyilik yapmaları ve iyimser olmaları vurgulanmaktadır. Yaşar Kemal, insanlığın arınmaz lekesi diye tanımladığı fakirliğe karşı olduğunu; toplumlarda fakirliğin yaşanmayacağı bir günü arzuladığını belirtmektedir. Son olarak ilkel insanlar dönemini yeniden yaşatanlara lanet etmektedir.

Yaşar Kemal dünya görüşünde, dünyanın çeşitli medeniyet ve kültür çiçeklerini içinde barındıran bir bahçe gibi olduğunu, barış yanlısı ve insan hakları savunucusu bir fert olarak tanımlamaktadır. Tarih boyunca, bir araya gelen medeniyetler ve kültürler, karşılıklı olarak birbirlerini etkilemişlerdir. Bu etkileşim süreci, yıkıcı ve zararlı olmaktan daha çok, yapıcı ve uzlaşma zemini hazırlayarak toplumların gelişmelerini sağlamıştır. Bu sebeple, yükselen kültürler ve medeniyetlerin kayboluşu, dünyayı zenginleştiren hazinelerin de yok olmasına yol açmaktadır.¹⁵

Bu bağlamda Yaşar Kemal, kendi ana yurdunun çizgilerini, Anadolu ve ondan daha yakın Akdeniz olduğunu belirterek siyasi görüşlerini ortaya koymaya

¹⁴ Asadollah Jafari, **A.y.**

¹⁵ Asadollah Jafari, **A.y.**

başlar. Yaşar Kemal, Anadolu ile Akdeniz'i tarih boyunca binlerce kültür ve medeniyetin merkezi olarak tanımlarken, günümüzde de bu coğrafyanın dünya kültür ve medeniyeti için etkin bir kaynak olduğu kanaatindedir. Yaşar Kemal, Osmanlı Devleti'nin birkaç kültür ve dinden meydana gelen bir imparatorluk olduğunu açıklarken bu imparatorluk kalbinin Anadolu olduğunu söylemektedir. Onun kastettiği Anadolu coğrafyasında, Akdeniz, Karadeniz, Kafkasya ile Mezopotamya da yer almaktadır.

Tarih boyunca, Anadolu'daki kültürler, hazırlanan uzlaşma zemini içinde birbirlerini mükemmelleştirme yoluna devam etmişlerdir. Yaşar Kemal, ayrıca, milattan önce Anadolu'da Ege denizi kıyılarında yaşayan milletlerin tarihine kısaca değinerek, çeşitli diller ve farklı kültürleri içinde barındıran Anadolu'nun bu bölgesinin, dünyanın zengin kültür kaynağı olabilecek yüzlerce şaheser yaratan Homeros ile Miletus gibi büyük bilim adamlarının yetişmesini de sağladığı kanısındadır.

Yaşar Kemal, bu anlayış doğrultusunda, Cumhuriyet dönemini, Anadolu'daki dilleri ve kültürleri tam bilinmeyecek sebeplerden dolayı yasakladığı için eleştirmekte ve uygulanan yasak politikası doğrultusunda, müttehit bir ülke kurma inancında olanlara karşı çıkararak, bunun birkaç kültürden meydana gelen Anadolu için geçerli olmadığını söylemektedir. Yaşar Kemal'e göre, her zaman birkaç kültürü bünyesinde barındıran Anadolu, sonsuza dek böyle kalmalıdır. Zira müttehit ülke kurma ilkesi, görünüşte yavaş yavaş Türk dili ve kültürünün hâkim ve baskın bir konuma getirirse de, aslında Türk dili ve kültürünün zayıflamasına neden olmuştur.

Yaşar Kemal'e göre, Kürt dili ve kültürü serbest bırakılsaydı, Türk dili ve kültürü de daha zengin olurdu. Yaşar Kemal'in konuşmalarından sağlıklı iki dillilik inancında olduğu anlaşılmaktadır. Aslında, sağlıklı iki dillilik, ayrı rolleri olan ve farklı iki dilin rekabet içinde değil tamamlayıcı olarak, kendi ışığıyla görüldüğü durumdur. Ayrıca, iki dillilik, hâkim ve hükmedilen dil arasında uzlaşma zemini yani, zıtlasmadan beraber yaşama seçeneği sunmaktadır. Anadolu'daki ortamın sağlıklı bir şekilde olmadığına inanan Yaşar Kemal, Anadolu'daki kültürlerin dünya

kültürü zenginleşmesindeki büyük payını belirtirken, günümüzde Anadolu'daki kültürlerin dünya ölçüsündeki kültür için, eskisi gibi üretici olmadığını da üzümlere söylemektedir.¹⁶

Yaşar Kemal'e göre, Kürtçe okuma ve yazmanın on yedi yıl yasaklanmasına rağmen, Kürt halkı, sözlü edebiyat, destan yaratma, geleneksel şiirler, ağıtlar ile avamca hikâyelere eğilerek kelimelerin büyüleyici gücünü esas alarak, geleneksel ve zengin bir edebiyatın temelini atabildiler. Yaşar Kemal, Türkiye üniversitelerinde, Kürt dili, edebiyatı ve folkloruyla ilgili hiç bir bölümün olmadığını vurgularken, Anadolu'daki müttehit ülke kurma ilkesinin imkânsız olduğunu; imkânı olsa bile bu fikrin kültürler arasındaki çatışmaya neden olacağını düşünmektedir.¹⁷

Yaşar Kemal, Türkiye'nin uyguladığı müttehit ülke politikasının, her türlü etkin ve kültürel yeteneği içinde barındıran Anadolu'nun felç olmasına neden olduğunu savunmaktadır. Bunun tek kurtuluş yolunun, demokrasiyle sağlanabileceğine inanan Yaşar Kemal, Türkiye'de demokrasinin dünya standartlarına göre uygulanmasını istemektedir. Bu düşünceyi gerçekleştirebilmek için de bütün demokrat toplumlara yardıma çağırılmaktadır.¹⁸

2.3. Men Maşin-i Roman Nevis-i Hestem (Ben Bir Roman Makinesiyim)

Romanlarında, genelde köy ve aşağı sınıf insanları ele alan Yaşar Kemal, dünya çapında Türkiye'nin en tanınmış kültürel ve sanatsal şahsiyetlerinden biri sayılmaktadır. Dünya edebiyat sahasında, tanınmış bir yazar olan Yaşar Kemal ile yapılan birçok röportaj görülmektedir. Bu röportajların bir kısmı, İran basınında da yer almıştır. Çalışmamızın bu kısmında, yazar ile yabancı basında yapılan röportajların İran'da basılan Farsça çevirileri üzerinde durulacaktır.

¹⁶ Asadollah Jafari, **A.y.**

¹⁷ Asadollah Jafari, **A.y.**

¹⁸ Asadollah Jafari, **A.y.**

Bu röportaj, Yaşar Kemal'in Akdeniz Edebiyat Ödülü'ne değer görülmesi sırasında Fransız *Junafrik* dergisi tarafından yapılmıştır. Röportaj İran basınında, K.Tavli ve R. Purmendi tarafından tercüme edilerek *Hemşehri* gazetesinin 30 Eylül 1996 tarihli sayısında, *Men Maşin-i Romannevisi Hastam* (Ben romancılık makinesiyim) başlığıyla yayımlanmıştır. Yaşar Kemal'in eserlerinin, üslubunun yanı sıra Türkiye'deki yargı gücüyle arasındaki tartışmaların da konu edildiği söz konusu röportaj, Akdeniz Edebiyat Ödülü'nün Yaşar Kemal'e nasıl bir anlam kazandırdığı sorusuyla başlar.

Yaşar Kemal, kendisinin de bir Akdenizli olması sebebiyle uzun süre Akdeniz hakkında yazı yazdığını belirterek eserlerinde özgün bir insanlık dünyasını tasvir ettiğini söylemiştir. Yaşar Kemal konuşmalar sırasında doğduğu bölgenin yaşadığı ekonomik ve siyasal gelişmelerden ve bunların sonucunda bölgenin doğal yapısında da yaşanan bazı değişimlerden bahsederken Akdeniz'i yeni bir husus ve macera olarak tanımlamaktadır.¹⁹

Yaşar Kemal, Mezopotamya uygarlığının Akdeniz kıyılarından başladığını hatırlatarak bölgenin tarih boyunca oynadığı önemli rolü belirtmektedir. Ona göre, Türkiye'de bazı sanatçı ve aydın tabakası kendini Akdeniz'e ait bilse de toprağa ait olma konusunda birbirlerinden ayrılırlar. Kendini Akdenizli olarak tanıtan Yaşar Kemal, dünya görüşündeki toprak kavramından ve toprağa olan bağlılığından bahsetmektedir. Kendisinden başka Türkiyeli bir yazarın dünya çapında tanınmadığının belirtilmesi üzerine, Yaşar Kemal bu başarısının asıl mimarlarının iyi çevirmenler olduğunu söylemiştir.²⁰

Yaşar Kemal'e göre Türkçe zor bir dildir. Bu sebeple sırasıyla eserlerinin İngilizce ve Fransızca çevirilerini ele alan eşi ve Munur Andak gibi tecrübeli çevirmenler sayesinde kendini çok şanslı hissettiğini ifade etmiştir. Yaşar Kemal, kitaplarının dünya çapındaki tercüme ve basın hızının ne ölçüde olduğunu

¹⁹“Men Maşin-i Roman Nevis-i Hestem”, Çev. K.Tavoli, R.Purmendi, **Hamşahri**, s. 10, Eylül 30, 1996.

²⁰ **A.y.**

gösterebilmek için *İnce Memed*'i örnek verir. Yaşar Kemal'in verdiği bilgilere göre, 1955 yılında basılan *İnce Memed*, iki yıl sonra, Bulgaristan, Çin ve Sovyetler Birliği'nde tercüme edilip yayımlanmıştır.²¹

Bu röportajın Farsça metninde, *İnce Memed*, *Memmed Torkei* (Türk Memed) olarak çevrilmiştir. Yaşar Kemal konuşmaları sırasında, Türkiye'yi kapalı bir ülke olarak tanıtmış fakat bu durumun, kendisinin Türkiye ölçüsünde tanınmış bir danışmanlık kaynağı konumuna getirilmesine engel olduğunu da ilave etmiştir. Yaşar Kemal, birçok Türkiyeli tarafından tanınmadığını, onu tanıyanların da yazdığı eserlerle, kullandığı üslup ve işlediği tema bakımından pek ilgilenmediklerini bildirmektedir.²²

Bu röportaj çerçevesinde, Yaşar Kemal'in son romanı olarak tanınan *Ava-yı Hun* (Kan Bağırışı)nda işlenen korku temasının kamuoyunda, özellikle psikologlar tarafından ilgi ile karşılandığını öğrenmekteyiz. Yaşar Kemal'e göre, söz konusu romanda Türkiye'nin güncel sorunlarına, bilhassa siyasi sorunlarına işaret edilmiştir. Ona göre korku Türkiye'nin güncel sorunu olarak Türkiye toplumunu etkilemektedir.

Ava-yı Hun (Kan Bağırışı) adlı romanında genel bir korku temasını işleyen Yaşar Kemal, dünyada bilim ve teknolojinin gelişmesiyle insanlığın da değişmekte olduğunu söylemek gayesindedir. Yaşar Kemal, teknolojinin insanlığı artık değeri olmayan başka bir dünyaya götüreceği kanısındadır. Ona göre, her toplum kendine hâkim olan korkuların üstesinden gelirse, korkularına hâkim bir konuma ulaşırsa, gelişme ve ilerlemenin kapılarını da kendi üzerine açmış demektir.²³

Yaşar Kemal konuşmalar sırasında, siyasi konumunun çizgilerini belirtirken kendisi ve edebiyatından başka hiç bir şeyden sorumlu olmadığını ifade etmiştir. Sekiz sene faaliyet gösterdiği Cumhuriyet Halk Partisi'ni de bıraktığını söylemekle

²¹ A.y.

²² A.y.

²³ A.y.

birlikte bu partideki faaliyetleri sürecinde değişikliklere sebep olup olmadığı, etkin bir rol üstlenip üstlenmediği konularına net cevaplar vermemiştir.

Ayrıca, Yaşar Kemal, okuyucularının büyük bir kısmıyla yazışmasından bahsederken bunun sadece yazarları kapsamadığını doktor, avukat, tüccar, ... vb. gibi toplumun çeşitli sınıfından olan okurlarla yazıştığı açıklamaktadır. Röportajı yapan gazeteci, bir yabancı olarak dışarıdan Türkiye'ye baktığında, Yaşar Kemal gibi Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilen birinin ülkesinde düşüncelerini özgürce dile getirememesini ve yargı sistemi nedeniyle yaşadığı sıkıntıları inanılması güç olaylar olarak yorumlarken üzüntüsünü belirtmektedir.²⁴

Yaşar Kemal'in söylediklerine göre, Türkiye Cumhurbaşkanı, bu davranışa karşı çıkararak üzüntüsü belirtirken Başbakan ise resmi olarak ondan özür dilemiştir. Bütün bunlara rağmen, Yaşar Kemal yine de kendini rahatsız hissetmektedir. Yaşar Kemal, bu konudaki rahatsızlığının bitmesinin, bazı anayasa maddelerinin değişmesiyle mümkün olacağı görüşündedir. Dünya edebiyat alanında tanınmış bir romancı olan Yaşar Kemal, Türkiye dışında yaşama tekliflerine ve bütün davetiyelere Türkiye dışında yaşayamam diye reddetmektedir.²⁵

Aslında yolculuk yanlısı olmayan Yaşar Kemal, mümkün olsaydı, hiç bir zaman İstanbul'u terk etmezdim, diye söylemektedir. Bu yüzden, Yaşar Kemal, geçen sene Amerika'nın on dokuz üniversitesi tarafından gönderilen davetiyelere olumsuz cevaplamış, iki edebiyat ödülü almaktan da vazgeçmiştir. Fakat Yaşar Kemal'i Perpignan'a Akdeniz Edebiyat Ödülü'nü alamaya sevk eden, Fransa'da yaşayan birçok arkadaşının ısrarıdır.

Yaşar Kemal'in bakış açısından, dünyanın kültür merkezi olarak Fransa'yı kabul ettiğini, kitaplarının Fransızcaya tercüme edilmesi ve Fransızca konuşan bütün ülkelerde okurları olmasını önemsedğini anlamaktayız. Yaşar Kemal, Fransızca konuşan batı ve Afrika ülkelerindeki tanınırlığını, Tunus ve Cezayir'de çok popüler

²⁴ A.y.

²⁵ A.y.

olduğunu, İsviçre'nin de Fransızca konuşan kısmında kitaplarının çok satıldığını belirterek açıklamaktadır.²⁶

Yaşar Kemal, okumayı bilen herkesin, kendisini onun kitaplarında görebileceği görüşündedir. Yaşar Kemal, eğer iyi bir yazarsam, dünyadaki bütün insanlar benimle ilişki kurabilirler demektedir. Yaşar Kemal'e göre, Shakespeare gibi yazarların başarısının sebebi de buna bağlıdır. Çünkü biz böyle yazarların eserlerini okurken kendimizi onların dünyaları ile yabancı hissetmeyiz. Yaşar Kemal, Stendhal'dan çok etkilendiğini belirtirken, Homeros'un *İlyada* ile *Odesa*'sını tanımadan kimsenin yazar olabileceğine inanmadığını belirtmektedir.²⁷

Röportajın konusu, Yaşar Kemal'i dünya çapında tanıtan romanı *İnce Memed*'e gelince, Yaşar Kemal romanının Türkiye'de altı yüz bin tirajla basılıp satıldığını açıklarken, o dönemde *Cumhuriyet* gazetesinde çalıştığını; romanı takma adı ile basmak istediğini; *Cumhuriyet* gazetesi tarafından romanın tefrika olarak yayın önerisine karşı çıktığını; nihayet romanı başka bir gazetede asıl adıyla yayımlayabildiği izahında bulunur. Bu konuda Yaşar Kemal'i himaye edenler eşi ve üye olduğu partinin başkanıdır.

Yaşar Kemal röportaj sırasında, *İnce Memed*'den sonraki kitaplarını daha çok tercih ettiğini söylemektedir. Yaşar Kemal'i *İnce Memed* romanının devamını yazmaya yönlendiren, kitabın ona kazandırdığı ün değil, onun her anda romanı düşünmesidir. Röportajda, Yaşar Kemal, eskilerde İstanbul'da çok yürüdüğü, fakat son zamanlarda tanındığı için gazeteciler ve halkın ilgisi yüzünden fazla dışarıya çıkamadığına işaret etmektedir. Bunun üzerine, röportörün, kılık kıyafet değiştirerek dışarıya çıkın esprisine, Yaşar Kemal, yine de beni tanıyacaklar... diye yanıt vererek röportajı sona erdirmiştir.²⁸

²⁶ A.y.

²⁷ A.y.

²⁸ A.y.

2.4. Aya Şoma Şehsiyet-i Melli Şodeyid (Acaba Siz Milli Bir Şahsiyet Oldunuz mu?)

Yaşar Kemal'in edebi eserleri ve barış yolunda gösterdiği siyasi faaliyetleri yüzünden, 1997 Frankfurt Kitap Fuarı Alman Yayıncılar Birliği Ödülü'ne değer görülmesinden sonra çıkan bu röportaj, İstanbul'da Yaşar Kemal'in evinde *Shpigel* dergisinin başyazarı tarafından yapılmıştır. Yaşar Kemal ifadelerinin bazı kısımlarını içeren bu röportaj, İran basınında, Mehrzad Futuhi tarafından tercüme edilip *Hamshahri* (Hemşehri) gazetesinin onuncu sayfasında, 4 Ekim 1997 tarihinde, *Aya Şuma Şahsiyet-i Melli Şudeid? (Acaba siz milli bir şahsiyet oldunuz mu?)* başlığıyla yayımlanmıştır. Bu röportajda, Yaşar Kemal'in edebi kimlik ve *İnce Memed* gibi bazı eserleri ele alınırken, Yaşar Kemal'in siyasi görüşlerine de yer verilmiştir.

Yazılarında hep köy hayatını yansıtan Yaşar Kemal, insandaki yaratma gücüne inanarak doğa ile insanlar arasında yaşamayı, bu gücün en iyi bir şekilde gerçekleştirileceği kanısındadır. Böylece insanın hayal gücü gelişir. İşte bu yüzden, Yaşar Kemal, 1999 Nobel Edebi Ödülü'nü kazanan Günter Wilhelm Grass'ı, övmektedir. Günter Grass da, Yaşar Kemal gibi eleştirel düşüncelerini, özgürce anlatmaktadır. Yaşar Kemal'a göre, tarihin en büyük yazarları, siyasi görüşlerini açığa vurmaktan korkmamışlardır.²⁹

Yaşar Kemal, çocukken gözlerinin önünde öldürülen babasının ölüm olayından esinlenerek *Hiçkes (Kimsecik)* hikayesini yazar. Bir roman üçlemesi sayılan *Kimsecik*'te, siyasi konuları ele alınmıştır. Birinci dünya savaşından sonra, bir milyonu aşkın Yunanistanlının Türkiye'den ve beş yüz bin Türkiyelinin Yunanistan'dan kovulmasını konu eden bu romanda, soykırım ve ekonomik ambargolar üzerinde durulmuştur.

Röportajda, Yaşar Kemal'in en tanınmış eseri, *İnce Memed* romanının Türkiye'de her evde bulunduğundan söz edilirken onun milli bir şahsiyet olup

²⁹ "Aya Shoma Şehsiyet-i Melli Shodeyid ", Çev. Mehrzad Futuhi, **Hamşahri**, Ekim 4. 1997, s.10.

olmadığı sorusuna varılır. Yaşar Kemal *İnce Memed* romanının 1980'e kadar birçok sayıda (altı yüz bin tiraj olarak) Türkiye'de satıldığını belirtir. Ayrıca kitabın her evde bulunduğu konusuna gelince biraz abartıldığı kanısındadır.³⁰

Bu çeviri röportajda, Yaşar Kemal, Türkiye'de Kürtler ve dilleri üzerine uygulanan dil siyasetlerine değindiği halde, *benim iki ana dilim var. Kürt kökenliyim fakat bir Türk yazarıyım* açıklamasında da bulunur. Fakat yine de, Kürtçenin yasaklanmasına karşıdır. Yaşar Kemal eserlerini, uygulanan siyasetler yüzünden yazılı edebiyatı gelişmeyen Kürtçe yazabilecek güçte olmadığı belirterek artık başkasının yazamayacağı kanaatindedir. Solcu düşüncelerinden dolayı bir ara tutuklanan Yaşar Kemal, hapiste çektiği işkenceler ile geçirdiği bunalımları anlatırken bu dönemin yazdığı eserlerinin zenginleştirilmesinde olan rolü ve etkisini dile getirir.³¹

2.5. Yaşar Kemal Der Mosahebe Ba Majalleje Almani-i Der Spiegel (Der Spiegel Dergisinde Yaşar Kemal ile Yapılan Röportaj)

Ashigolan (Aşigolan) adlı Kürtçe yayın yapan bir web sayfasında, Almanya'nın en ünlü dergilerinden sayılan *Der Spiegel*'de yayımlanan Yaşar Kemal röportajı, *Ashigolan* (Aşigolan) web sitesinin sahibi Ahmet İskenderi tarafından İsveç'in ünlü gazetesi *Dagens Nyheter*'den alınmış ve Farsçaya tercüme edilerek 10 Nisan 2010 tarihinde yayımlanmıştır.

Bu yazıda Türkiye'nin en büyük yazarları içinde olan Yaşar Kemal'in 1995 yılında, Türkiye Cumhuriyeti'ne hakaret suçundan mahkemeye verilmesinin asıl nedeninin, Yaşar Kemal'in *Der Spiegel* dergisine verdiği röportajda sarf ettiği sözler

³⁰ A.y.

³¹ A.y.

olduğu açıklanmıştır. *Dagens Nyheter* gazetesinde söz konusu röportajın önemli bölümlerine yer verilmiştir.

Yazının içeriğinin, Türkiye’de yaşayan Kürtlerin sorunlarına yönelik olması ve tamamıyla edebiyat dışında kalması nedeniyle bu yazının üzerinde durmayı tercih etmedik.

2.6. Siyaset Honer Ra Nabud Mikoned (Siyaset, Sanata Karşıdır)

Nicolas Birch’in Yaşar Kemal ile İngiliz *The Guardian* gazetesinde yaptığı röportaj, *Siyaset Honer Ra Nabud Mikoned (Siyaset, Sanata Karşıdır)* başlığıyla *Sib-i Gazzede* web sitesinde 1 Aralık 2008’de çıkmıştır. Aynı röportaj *Men Osturehay-i Hod Ra Minevisem* (Ben Kendi İdeallerimi Yazıyorum) başlığıyla *Jame Jam* (Cami Cem) gazetesinin 15 Kasım 2008 tarihinde ve *Aftab web* sitesinde 14 Aralık 2008 tarihinde Ahmad Parhizi (Ahmet Perhizi) tarafından tercüme edilerek çıkmıştır. *İbna* (İran Kitab Haberciliği) sitesinde *Merg, Dastani Ke Bayad Benevisem* (Ölüm, Yazmam Gereken Hikâyedir) başlığıyla çıkan aynı yazı Saffane Mohaghegh Neishaburi (Sefane Moheggeg Neyşaburi) tarafından 2 Aralık 2008 tarihinde yayımlanmıştır.

Yaşar Kemal’in İngiliz *The Guardian* gazetesine verdiği bu röportaj, sadece web sayfalarında değil 2009 Eylül’ünde, *Jahan Ketab* (Cehan-i Kitap) gazetesinde, Manouchehr Parshad (Menuçehr Perşad) tarafından tercüme edilip yayımlanmıştır. Fakat bu gazetede yazının başlığı *Donyay-i Penhan-i Dastanhay-i Yaşar Kemal* (Yaşar Kemal’in Hikâyelerinin Gizli Dünyası) şeklindedir.

Bu röportajda yazarın geçmişi, politik yaklaşımı, Kürt sorununa bakışı ve batı edebiyatına erken yaşta tanışmasına rağmen hikâyelerinde çocukluğunun Çukurova’sına bağlı kalması belirtilmiştir. Ayrıca söyleşi sırasında Yaşar Kemal “solcu yazar” olarak tanıtılmış, Yaşar Kemal ve onun kurduğu karakterler Don

Kişot'a benzetilmiştir. Bunların dışında, yazıda Hilmi Yavuz'un Yaşar Kemal'in kurgusal dünyası ve modernizm arasındaki mesafenin artık çok fazla olduğu görüşüne de değinilmiştir. Yazıda ayrıca Kemal'in "sıra dışı bir sosyalist" olduğu belirtildi. Söyleşi sırasında Yaşar Kemal, "solcu yazar" olarak tanımlama çabalarını reddettiğini belirtmiştir. Yazıda aynı zamanda, Yaşar Kemal'in "muhteşem bir hikâyeci" olduğunu vurgulayan Hilmi Yavuz'un, Kemal'in kurgusal dünyası ve modern Türkiye'nin gerçekliklerinin arasındaki mesafenin artık çok fazla olduğu yönündeki görüşü de dile getirilmiştir.³²

³² Nicolas Birch, "Siyaset Honer Ra Nabud Mikoned", Çev. S. K. D. t.y., (Çevrimiçi) <http://www.sibegazzade.ir/shownaqd.>, 1 Aralık, 2008.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YAŞAR KEMAL'İN EDEBİ KİMLİK VE ESERLERİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER

3.1. Yaşar Kemal'in Edebi Kimliği Üzerine Yapılmış Değerlendirmeler

3.1.1. Şadi-i Âdemi Ve Tehsin-i Cehani (İnsan Mutluluğu ve Dünya Sevgisi)

Yaşar Kemal hakkında değerlendirmeler içinde ilk olarak, 1999 yılında Adel Jahanaray (Adil Cehanaray) ve Amin Fakhrara (Emin Fehrara)'nın yayımladıkları yazı yer almaktadır. İran'ın ünlü gazetelerinden olan *Abrar* (Ebrar) gazetesinde çıkan bu yazı *Şadi-i Ademi Ve Tehsin-i Cehani* (İnsan Mutluluğu Ve Dünya Tebriki) başlığıyla *Türk Yazarı Yaşar Kemal'in Hayatı ve Düşüncelerine Bir Bakış* bölümüyle başlayan yazı, Yaşar Kemal'in hayatı hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra onun eserlerini tanıtmıştır.

Bu yazıya göre *İnce Memed* romanı, Yaşar Kemal'in ilk başarılı eseridir. Bu eserin Farsçaya Semin Bahçeban tarafından çevrilmesine de dikkat çekilir. Yazının başka bir yerinde Yaşar Kemal'in dünya bakışının, yeni ve gerçekçi bir bakış açısı olduğu söylenir. Ayrıca Yaşar Kemal'in açık ve sert eleştirileri ve görüşlerinden dolayı hapse düşmesinden ve hapiste kalmasıyla beraber düşüncelerinin değişmesine değilmıştır. Bu makalede Yaşar Kemal hakkında şöyle bir değerlendirme bulunmaktadır:

“Yaşar Kemal'in yazılarının derin bir ufka sahip olması ve gerçeklere dayalı olması nedeniyle okuyucu sayısı çok fazladır. Gerçeklere dayalı olma anlayışı ise haberci kökeninden kaynaklanmaktadır. Hatta Yaşar Kemal haberleri dolayısıyla 1955 yılında “Gazete Yazarları Birliği” ödülünü kazanmıştır.

Yaşar Kemal'in romanlarının genelde rapor tarzında yazıldığını görmekteyiz. Mesela *Akçasazın Ağaları* gerçekçi bir görüş çerçevesine sahip olan bir yazı olarak aslında feodalizm sisteminin yarımcılık sistemine dönüşmesini gösteren bir erbab kul raporudur.”¹

Yazının başka bir bölümünde *Akçasazın Ağaları* romanının dünyanın en ünlü romanlarından birisi olduğuna değinilmiş ve *Yaşar Kemal'in Görüşleri* başlığıyla ikinci konuya girilmiştir. Bu başlık altında ise Yaşar Kemal'in, günümüzde sadece Türkiye'ye ait bir yazar olmadığını, Türkiye'nin sınırlarını aşmış bir dünya yazarı haline geldiği söylenmiştir. Onu dünya yazarı yapan en büyük etken sahip olduğu gerçekçi üsluptur.²

Yaşar Kemal'in dilinin bazı eserlerinde hayali ve şiirsel olmasına rağmen birçoğunda açık ve gerçek olmasına işaret edilmiş, kendi halkının acılarını, kederlerini ve dertlerini yazılarında yansıtan yazarın, artık kendine ait olmadığını, bu acıları çeken millete ait olduğu belirtilmiştir. Yazıya göre, kendi milletini seven ve diğer milletleri kardeş bilip halkının derdi ve kederine çare bulabilmek için onlardan yardım isteyen insan (yazar), gerçekte diğer toplumlarda sevilen bir insan olarak tanınacaktır.³

Genelde, halk kendisini seven insanları severler. Kendi canını ve malını kendi halkının yolunda feda eden insanın, artık kendine ait olmadığı; toplumda tanındığı doğaldır. Yaşar Kemal de kendi halkına ait, tanınan ve sevilen bir insandır. Bu yüzden onun düşünceleri Türkiye'de ve dünyanın diğer noktalarına yayılmıştır. Yaşar Kemal'in toplumsal teması olan ilk romanı hakkında yaptığı açıklamaya da yazıda yer verilmiştir. Buna göre, Yaşar Kemal, tanıdığı bir kızla ilgili pis, acıklı bir hikâyeye duymuştur. Hikâyeyi duyduğunda çok etkilenip çok ağlamış ve sonrasında yazmaya karar vermiştir.

¹ Adel Jahanara, “Şadi-i Ademi Ve Tehsin-i Cehani”, **Abrrar**. Nisan 11, 1999,s.7.

² Adel Jahanara, **A.y.**

³ Adel Jahanara, **A.y.**

Yaşar Kemal, 1950’de hapisanede keşfettiği Cervantes’in kendisini en çok etkileyen yazar olarak tanımlamaktadır. Etkilendiği yazarlar arasında Cervantes dışında, Homeros, Shakespeare ve Moliere gibi isimler gelmektedir. Bu konuyla ilgili Yaşar Kemal, “Benim en büyük yazılarım Homeros ile başlayıp Shakespeare ve Moliere ile devam eder, Stendhal ve Tolstoy şeklinde ortaya çıkar ve Charlie Chaplin ile biter.” demektedir.⁴

Yaşar Kemal, bugünkü Türkiye ve dünya romanı çaığında, kendini yetiştirmiş bir yazar olarak tanınmaktadır. Tıpkı dünyanın diğer büyük yazarları gibi hiçbir hoca ve öğretmen yanında öğrenmeden yazmak yeteneği onun da özünde bulunmaktaydı. Yaşar Kemal, hiçbir akademik öğrenim görmeden kendi kendine yetişmiş bir yazar olduğu için onurludur. Ona göre, dünyanın büyük yazarları da genelde, kendi kendini yetiştirmiş insanlardır. Ayrıca, hiçbir yazar kendi hünerini okullarda öğrenmiş değildir, Homeros, Tolstoy ve Balzac gibi yazarlar bile kendi kendine yetişmiş insanlardır.⁵

Yaşar Kemal yazarlık işinin, sözlü kültürden kaynaklandığına inanır. Bu yüzden her cümle ile kendisini gerçek ve hayali dünyalara sevk eder. Yaşar Kemal, bu konuda “Ben sözlü ile yazılı arasında bir köprü misaliyim. Yazarken sözlü geleneğe doğru giderim. Fakat benim yazar dilim her şeyden önce bana özgün bir dildir daha önceleri hamasiyi açıklarken söze hayrandım, fakat bugün bir yazar olarak dile hayranım.” sözlerini sarf etmiştir.

Gerçekte, Yaşar Kemal’in başarısının sebebi, onunla büyüleyici cümleler kurup dünyayı anlattığı dil arasındaki sevgi ve bu dile duyduğu hayranlıktır. Yaşar Kemal’in açıkladığı evren, şiirdir ve bu açıklamaya göre kendi şiirinin de insana ve doğaya karşı olan aşırı sevgisi olduğunu söylemektedir. Yaşar Kemal’in

⁴ Adel Jahanara, A.y.

⁵ Adel Jahanara, A.y.

romanlarında insan ve doğa birbirinin kenarındadırlar. Bu iki unsur karşı karşıya geldikleri zaman taun gibi bir hastalık evrende yayılır, evrenin bünyesini mahveder.⁶

Bir insan kendi doğasından çıkarsa ya da doğa ile savaşa girerse, bunun sonucu insanın yokluğudur. Fakat insan ve doğaya hayran olan yazar, bu iki unsur arasındaki ayrılık meselesini göz önüne alıp tasvir eder ve ondan sonra bu iki unsuru yan yana koyar. Yazarın bakış açısına göre, insanın fedakârlık ile yeni ve ilkeli bir dünya kurması mümkündür. Aslında insan kendi kişiliğinin derinliklerine, özüne inebilirse, o zaman diğer ülkeler ve insanların derinliklerini kolaylıkla görebilir. Yaşar Kemal ise insanlar ve toplumların derinliklerine inerek onlar ve toplumlarına ait sıkıntıları, huzursuzlukları görüp anlatabilmek çabasındadır. Yaşar Kemal, birinci aşamada dünyanın tahsini ve şenliği işine yaran bir yazardır.⁷

3.1.2. Nevisende-i Ke Tenha Ba Çeşm-i Çep Mibined (Bir Tek Sol Gözüyle Gören Yazar)

Ruzegare Vesl dergisinin otuz dokuzuncu sayfasında, Ağustos 2009 sayısında Alireza Seyfettini Nevisendey-i Ke Tenha Ba Çeşm-i Çep Mibined (*Bir Tek Sol Gözüyle Gören*) başlıklı bir yazıda Yaşar Kemal'in kendi hakkında görüşlerini ele almıştır. Alireza Seyfettini'ye göre Yaşar Kemal sebatkârlığın anlamı olmayan bir ülke insanların, trajik kaderinin yazarıdır. Onun eserleri bir ayna gibi, böyle bir dünyada yer alan sebatsızlık, perişanlık ve karışıklığı yansıtmaktadır. Yaşar Kemal, halkının sözlü ve yazılı edebiyatına dayanarak ayrılıklar ve nedenleri ile savaşıyor. O toplumun yıkıcı ve uğursuz zıtlıklar ile kargaşalıklarından kurtulabilecek yolu, halkın folklorla yönelmeleri ve onu dikkate almaları düşüncesindedir⁸. Bunları söyledikten sonra Yaşar Kemal'in kendi düşüncelerinden de bahseder. Konuyla ilgili kendi düşüncelerini şu şekilde açıklamaktadır Yaşar Kemal:

⁶ Adel Jahanara, **A.y.**

⁷ Adel Jahanara, **A.y.**

⁸ Alireza Seyfettini, "Nevisandeyi Ke Tanha Ba Çeşm-i Çep Mibined", **Rozgare Vasl**. Ağustos, 1997. s. 39.

“ Kùltürel birikimler her zaman kalıcı ve canlıdır... Eğer dünyamız güvensiz ve karışksa; eğer dünyamızda insan dışı olaylar gerçekleşiyorsa; eğer tanınmazlık, anlaşmazlık ve eksikliğe yakalanmışsak, bir dereceye kadar, Folklorla insanlığın vazgeçilmez ve temel kùltürü gözü ile bakmanız gerçeğinde gizlidir bunun nedeni.”⁹

Ayrıca bu yazıdan yola çıkarak Yaşar Kemal, titiz ve zekice bakışları, fevkalade hafızası ve edindiğı tecrübeler ile insanlar arasındaki ilişkiyi; aynı zamanda insan ve doğa arasındaki ilişkiyi geniş şekilde eserlerinde okuyucunun gözleri önünde sergiler. Demek olur ki, *doğa* ve *insan* Yaşar Kemal eserlerinin ayrılmaz unsurlarıdır. Yaşar Kemal konuyla ilgili görüşlerini şöyle açıklar:

“... Doğada mevcut olan her parçanın bir ruhu var... Doğanın benim romanlarımda kâmil ve farklı bir şahsiyet olduğu ise bu yüzdendir... Varlık şiiirdir ve tegazzül (aşklı şiir söyleme) de, bu demektir. Benim tegazzülüm ise, insan ve doğaya olan aşırı hayranlığımdır.”¹⁰

Bu yazıyı esas alarak Yaşar Kemal’e göre, bazı durumlarda insanlar asi olama mecburiyetindedir ve böylece isyan hayatlarının temelini oluşturur. Ona göre, halkın isyanı, insanlığın onur ve şerefine kabullenmesidir. Yaşar Kemal, sebatsızlığın hâkim olduğu bir ülkede gerçekleşen isyanın, gerekli ve yerinde olduğu kanısındadır. Bu bağlamda, sağ gözü kör olup dünyayı sadece sol gözü ile bakan Yaşar Kemal’in ağzından isyanın sesini, *ben her zaman siyasi bir savaşıyıyım...* Şeklinde duyuyoruz.

Yaşar Kemal’in böyle bir iddiada bulunması da ona pahalıya mal olmuştur. Yaşar Kemal, devlete karşı çeşitli siyasi etkinliklerde bulunup demokratik düşünceye sahip olduğu için defalarca tutuklanıp ruhi ve cismi olarak işkence edilmiştir. Bütün bunlara rağmen, hiç bir zaman yazılarının sanatsal açısından da geri kalmamıştır. Yaşar Kemal, yazıları ve üslubu hakkında konuşurken, natüralizm ve realizme karşı olduğunu açıklar. Ona göre, gerçek ile hayal çok karmaşık bir şekilde bir birine bağlıdır...¹¹

⁹ Alireza Seyfettini, **A.y.**

¹⁰ Alireza Seyfettini, **A.y.**

¹¹ Alireza Seyfettini, **A.y.**

3.1.3. Cehan-i Bedun-i Ters Ve Eslehe (Korku ve Şiddete Yer Vermeyen Silahsız Bir Dünya)

1997’de yılında, Alman Yayıncılar Birliği’nde Yaşar Kemal’e ödül verilmeden önce Yaşar Kemal’in kendisi tarafından sözcü olarak seçilen Alman yazar Günter Grass bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmanın çevirisi birçok gazete ve dergide çıkmıştır. *Sobhe Emrouz* (Sübh-i Emruz) dergisinin Nisan 2002 yılında çıkan baskısında Nasrin Tavana (Nesrin Tevana) tarafından çevrilmiştir. Nasrin Tavana (Nesrin Tavana)’nın çevirisi *Farhang-i Tosee* (Ferheng-i Tosie) dergisinin yüz elli dokuzuncu sayfasında *Der Setayeş-i Yaşar Kemal* (Yaşar Kemal’i Överek) başlığıyla da çıkmıştır. Aynı yılda *Jameeye Salem* (Camiey-i Salim) gazetesinde *Feth-i Keşverha Ba Edebiat* (Edebiyat Yoluyla Ülkelerin Fethi) başlığıyla Roshanak Darioush (Roşenek Daryuş) tarafından çevrilmiştir.

Günter Grass bu konuşmasına, öncelikle sözcü olarak seçildiği için onur duyduğunu belirterek başlar. Günter Grass’a göre, Yaşar Kemal, Faulkner, Ohmato, Joice gibi geçmişte yaşanan olayları ve açılan yaraları anlatan, doğduğu ülkeye ilgi duyan yazarlar arasındadır.

Günter Grass, Türk ve Alman kültürlerinin haritada uzak dursalar bile maziden kalan bir günah yükü taşımaları ve azınlığın çoğunluk tarafından kontrol edilmeye çalışılması yönleriyle tamamen iki yakın ülke sayılabileceklerini belirtmiştir. Günter Grass, toplumlarında daha önce yaşanan hadiselerin ağırlığıyla taşıdıkları ruhsal kompleksin onları başkaları gibi düşünüp ve yazmamaya, devlet ve hükümet ile ilgili hikâyeler kaleme almamaya doğru ittiğini ifade etmektedir.¹²

Günter Grass, 20. yüzyılın başlarında Türkiye’de yüz binlerce Hıristiyan’ın soykırımı uğradığını, Almanya’da ise ‘Achoyts’ mahallesinde Yahudiler ve Çingeneler’e yönelik cinayet işlendiğini belirterek sözlerine, kendilerinin

¹² Gunter Grass, “Cehan-i Bedun-i Ters Ve Eslehe”, Çev. Nasrin Tavana. **Sobhe Emrouz**. Nisan 15, 2002.

adlandıramadığı savaşı, ülkelerinin başlattığını böylece komşularının daimi bir korkuya kapıldığını, Almanların defalarca yenildiğini ve bu yenilgilerin sonucunda bölündüğünü, sonra da kırk senelik bir süre boyunca silahlı olarak iç savaş yaşadıklarını anlatarak devam etmiştir. Günter Grass bugün bile Türkiye’de Kürt halkının, zalim devletin ve ordusunun kontrolü altında, çocuklarıyla ve kadınlarıyla yaşanan facianın masum kurbanları olduklarını söylemektedir. Yobazlık, bencillik, ırkçılık, savaş ve savaş sonucu ortaya çıkan faciaların ülkelerin tarihini oluşturduğunu vurgulamaktadır.¹³

Günter Grass, çocuklarının ve torunlarının Türklerle sınıf arkadaşı olduğunu, bu birlikteliğin şiddeti azaltmada etkili olduğunu zira hiçbir kültürün uzun zaman dilimlerinde sadece kendi kaynaklarından yetinerek devam edemeyeceğini belirtmiştir. 17. ve 19. yüzyıllar boyunca zalim hükümetlerinden kaçarak Berlin’e sığınıp Almanya ticaret ve edebiyatında yeni aşamalar kaydeden sayısız Fransız’ı ve ‘Teodor Fontan’ ın edebi bentlerini bu sözlerine örnek olarak göstermiştir. Günter Grass ayrıca, 19. yüzyılda sığınan Fransızlara korunma hakkı tanındığını hâlbuki bugün Almanya’da yaşayan altı milyon göçmene her hangi bir hak tanınmadığını belirtmiştir.¹⁴

Alman Yayıncılar Birliği tarafından verilen Barış Ödülü’ne, kendi ülkesinin sınırlarına mahdut kalmamış Yaşar Kemal’in kesinlikle layık olduğunu çünkü Yaşar Kemal’in Türkiye Kürtlerinin durumuna itiraz ettiğini, Batı demokrasisini de bu suç ortak olmasını eleştirdiğini ifade etmiştir. Günter Grass’a göre, yirminci yüzyılın yarısında kimse, her hangi bir ırkı insan haklarından mahrum bırakamaz ve artık hiçbir hükümetlerin gücü buna yetmemektir. Görüldüğü üzere, halk gücü ve iradesi Amerikanları Vietnam’dan, Rusları Afganistan’dan kovmayı başarmış ve Afrika’da mucize yaratmıştır.

Günter Grass, Türkiye Cumhuriyeti’nin bu iç savaşı devam ettirerek karmaşık ve düzensiz bir şekilde 21. yüzyıla ayak basmamasını önermiştir. Ona göre, Türkiye

¹³ Gunter Grass, **A.y.**

¹⁴ Gunter Grass, **A.y.**

halkı insanlık duyguları ve vicdanı sayesinde bu savaşa son verebilir. Özellikle Türkiye'ye silah satan ülkelerin halkını, bu savaşa son verme konusunda ağır bir görev beklemektedir. Günter Grass bu silah mevzusu açıldığında, dinleyicilere: "Bayanlar Baylar!" diye seslenerek, Federal Cumhuriyet'in yıllar boyunca kendi halkına -Kürtlere- savaş açan Türkiye Cumhuriyetine silah satmadığını, 1990 sonrası ve Doğu Almanya'nın eklenmesiyle beraber tanklar ve savaş cihazlarının, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin halktan oluşan ordusundan alındığını ve Türkiye'ye verildiğini, fakat kendisinin bu çirkin ticari alışverişe itiraz ettiğini ve ekonomisini kurtarmak için diğer insanların ölümüne rıza gösteren ve azarlanmış Kürtlere sığınma hakkı tanımayan ülkesinin yaptıklarından dolayı utanç duyduğunu dile getirmiştir.¹⁵

Günter Grass, ödülü Yaşar Kemal'e takdim ettikten sonra, eğer ki bu ödül sunulduğu becerikli yazarın adına yakışıyor ise, eğer ki edebiyat benim övdüğüm türden olup ve hala yeni başlangıçlara yol açabiliyor ise, ben buradaki bütün yazarlara, kitap yayıncılarına, dağıtımcılara ve siyasal görevinden haberi olan herkese sesleniyorum: Yaşar Kemal'in isteğine cevap verin ve insan haklarının farklı ülkelerde tamamıyla yerine getirilmesi, silahlı çatışmalara son verilmesi ve en uzak köylere bile barışın hâkim olması için yardım edin, diyerek konuşmasını tamamlamıştır.¹⁶

3.1.4. Yaşar Kemal: Vecdan-i Bidar-i Merdom-i Torkie (Yaşar Kemal: Türk İnsanı'nın Uyanık Vicdani)

Bu yazıya göre; Yaşar Kemal, Türkiye'nin en fazla tartışma konusu olmuş yazarlarından biridir. Onun Türkçede yazılmış güçlü eserleri, birçok ödül, madalya ve övgü almasını sağlamıştır. Birçok kimse, onun ciddi ve canlı olan hikâyelerinin aşığıdır. Ancak, Yaşar Kemal'i bu sevimli sanatkar yönünden daha fazla meydana getiren şey, onun Türkiye'nin özgürlük darbeleriyle ilgili söylediği sözleri ve siyasal

¹⁵ Gunter Grass, **A.y.**

¹⁶ Gunter Grass, **A.y.**

konulardaki görüşleridir. Yaşar Kemal, yazar ve toplum çalışmanı olarak her zaman Türkiye'nin siyasetine müdahil olmuş ve insani amaçlar ve sosyalist düşünceleri korumak uğruna, saygısızlıklara ve kötü sözlere maruz kalmış ve cezalandırılmıştır. İnsani ve devrimci konulardaki duruşu, onun ısrarcı ve barış kabul etmeyen bir çehreye bürünmesine neden olmuştur.¹⁷

Yazıda yazarın hayatı hakkında da bilgilere şu şekilde yer verilmiştir: Sadık Kemal Göğçeli, bilinen adıyla "Yaşar Kemal" 1923 yılında Adana'nın doğal güzelliklere ve eski kültürlere sahip olan bir bölgesinde, dünyaya geldi. Beş yaşındayken, babası davalı olan kardeşi yüzünden, gözleri önünde öldürülmüştür. Bu konu daha sonra buna bağlı olarak yazılacak olan *Hiçkimse* adlı üç ciltlik romanının ana içeriğini oluşturmuştur. Yaşar Kemal şairlerin ve hikâye anlatıcılarının bulunduğu bir yerde yaşamıştır. On yaşlarında; nahivleri, teraneleri ve şiirleri ezberlemeye başlamış ve yavaş yavaş bir aşığa dönüşmüştür.

On altı yaşlarında, ceplerine doldurduğu kâğıtlarla, üzüntü verici teraneleri ve nahivleri toplamak için köylü kadınların yanlarına gitmeye başlamıştır. Onun şefkatli ve ılımlı kişiliği, kadınların onun önünde rahatça terane ve nahivleri söylemesini sağlamıştır. Yaşar Kemal daha sonra, topladıklarıyla hikâye ve hamasileri meydana getirmiştir. İlköğrenimini bitirdikten sonra, Adana'ya giden yazar, on altı yaşında lisedeyken bir pamuk temizleme (Çırçır) fabrikasında çalışmaya başlamıştır. Buradaki eğitimini ve fabrikadaki işini hastalığı yüzünden bırakmış ve bir süre sonra tarlada çalışmaya başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla, Yaşar Kemal siyaset dünyasına adım atmıştır. Bir süre sonra, yıkıcı bildirilerin tamamlanmasıyla, tutuklanmış ve bir hafta hapse atılmıştır. Özgürlüğüne kavuştuktan sonra, traktör şoförü olarak işe başlamış ve daha sonra bir süre pirinç tarlasında bekçilik yapmıştır. Bir süre sonra, dilekçe yazma işiyle uğraşmaya başladı. Sonuç olarak, önüne ne iş çıktıysa yaptı. Ancak,

¹⁷ Ahad Vahedi, "Yaşar Kemal Vecdan-i Bidar-i Merdom-i Torkie", (Çevrimiçi) <http://www.azaronline.ir/shownaqd>.

polis tarafından tanınması yüzünden, elini sürdüğü her işten bir süre sonra atılmıştır. Bununla birlikte genç Yaşar Kemal'in tanıdık çevresi de günden güne artmıştır.

1941 yılında, *Kirli Oyunlar* adlı, daha sonra basılacak olan otuz sayfalık ilk hikâyesini yazdı. 1943 yılında, yetmiş iki sayfalık *Adana'daki Nahivler* adlı küçük kitabı basıldı. 1950 yılında tekrar tutuklandı ve ceza evine girdi. Serbest kaldıktan sonra, İstanbul'a gitti ve *Hürriyet* gazetesinde, gazeteci olarak çalışmaya başladı. Yazılarında sert bir üslup ve yeni bir tarz kullanarak fakir, işsiz ve ümitsiz insanların yaşamlarını konu etti. Bu iş ona Anadolu'yu baştanbaşa gezme imkânı sağladı. Bu geziler dışında başkalarının araştırma ve incelemelerinden de yararlanarak, kendi bilgi dağarcığını daha da genişletti.

1941 yılında *Yanan Ormanlarda Elli Gün* adlı uzun hikâyesini yazdı. Daha sonra, gazetenin tefrika yazarı oldu ve ilk kez *İnce Memed* hikâyesini tefrika şeklinde yayımladı. 1955 yılında *İnce Memed* romanı basıldı ve bu romanıyla ilk ödülünü aldı. Kitabı, sadece 1970 yılına kadar, halen Türkiye basım tarihinde büyük bir rakam olan yaklaşık dört yüz bin nüsha satıldı. Sonraki zamanlarda *İnce Memed* yirmi beşten daha fazla, dünya diline çevrildi

İnce Memed hikâyesi, Türk halkı arasında o denli meşhur oldu ki, kendi gözleriyle Memed'i gören ve şahsen onunla sohbet eden içki tayfasından bir grup ahali, onun sadece Yaşar Kemal tarafından yazılmış olan bir hikâyeye olduğunu bilmiyordu. Yaşar Kemal her zaman yapıcı bir yazar olmuş ve sürekli kendi bildiği sözü söylemiş ve gerçeği ifade etmekten korkmamıştır. O, sanatçıların hepsinin zorlamadan, özgürlüğe kadar olan her şeyden güç aldıkları inancında olmuştur.

Sosyalist bir kişi olan Yaşar Kemal, 1971 yılına kadar, Türkiye İşçi Partisi genel kurul üyeliği yapmıştır. Partinin kapatılmasından sonra ise, tekrar hapse atılmıştır. Onun için her zaman önemli olan özgürlük, onun hikâyelerinin ana temasını oluşturmuştur. Asaleti dolayısıyla doğaya derin bir inancı vardır. *İnce Memed*, *Akçasaz Ağaları*, *Anadolu Pirinci*, *Deniz Küstü*, *Ağrı Dağı Efsanesi* gibi romanlarında başrollerde tabiatı kullanır.

İsyan ve karşı koyuş Yaşar Kemal'in diğer eserlerini ortaya çıkarmıştır. Köroğlu, Çakırçayı ve İnce Memed, bu karşı koyuşun simgelerindendir. Adaletsizlik, zulüm, sitem ve istismar ile mücadele, eserlerinde önemli bir role sahiptir. Yaşar Kemal, güçlü bir yazardır. O, şifahi edebiyatta bulunan hamasi dilini, eşsiz gücüyle kitabi edebiyata yerleştirmiştir. Bu yüzden, onun yazılarındaki pişkinlik ve dil bolluğu, onun söyleyiş özelliklerinden biridir. Gerçek ve hayali ustaca bir araya getirmesi, muhteşem insan incelemeleri, birbirine geçmiş aşk, nefret, ümit, üzüntü duygularının coşkusu Yaşar Kemal'in hikâye yazarlığının diğer bir özelliğidir.

Tabiat ve insan, her zaman onun ilgi merkezinde olmuştur. Yaşar Kemal, her zaman toplumun ilgi alanında olan yazarlardandır. Defalarca hapse atılmış ve özgürlüğüne kavuşmuştur. Defalarca işkence görmüştür. Yıllarca hapis yatması, üzerinde derin etkiler bırakmış ve yaşamını ve yapacaklarını daha ağır bir hale getirmiştir. Buna rağmen, o kendi bireysel mevzusunu her zaman saklamıştır. Yaşar Kemal şiddet ve kızgınlıkla ırkçılığa karşıdır. Aynı zamanda, kendi muhalifliğini her küçük imkândan yararlanarak ortaya koymuştur. Türk Devleti, yıllar yılı Yaşar Kemal'in söylediklerine katlanamamış ve onu tehdit ederek bölücülükle suçlamıştır.

Yaşar Kemal'in söyledikleri tuhaf ve garip şeyler değildir. Gerçeği gören her Türk ve Kürt'ün dilinden rahatlıkla dökülebilecek şeylerdir. Yaşar Kemal, devletin Kürtler ile yaptığı yirmi üç-yirmi dört yıllık savaşın, şehir ve köylerin yıkılmasının, her iki taraftan kırk bin kişinin ölmesinden başka bir sonuca ulaşmadığını söylemiştir. Yaşar Kemal'e göre, savaş yoluyla değil, aksine görüşmeler aracılığıyla var olan sorun ve meseleler sonuç bulabilir. Milli çıkarları noktasında, Kürt halkının istekleri kendi haklarıdır. Onlar da, Türkler gibi ülkenin kuruluşunda yer alıp, can vermişlerdir bu sebeple kardeş öldürme savaşına son verilmesi gerekir. Türk ve Kürt halkları demokratik bir toplumda beraberce yaşamalıdır. Yaşar Kemal'in bu minvaldeki sözleri, yıllar yılı Türk devleti tarafından bölücülük olarak addedilmiştir.

Yaşar Kemal, Ekim 1997'de insan hakları ve barışını koruduğu için, Alman Yayıncılardan Barış Ödülü alma başarısını göstermiştir. Ödül verme töreninde, Almanların Nobel ödülü kazanmış büyük ve önemli yazarı Günter Grass,

konuşmasında Yaşar Kemal'e övgüde bulunmuş ve onun ünlü eserlerine değinmiştir. Ödül verme töreninde Günter Grass, ülkelerinin coğrafyalarının uzaklığına rağmen, Yaşar Kemal ile büyük paylaşımlara sahip olduklarını, her ikisinin yazılarının hükümet yerine halk tarafından onaylandığını, her ikisinin de toplumsal azınlıklara reva görülen zulmün karşısında olduğunu, her ikisinin de kendi ülkelerindeki ve diğer ülkelerdeki ırkçılığa karşı durduklarını, her ikisinin de bütün yönleriyle özgürlük taraftarı olduğunu, her ikisinin de bencillere ve diğerlerinin ölümüne katlananlara karşı olduğunu ve her ikisinin de insanın ve doğanın koruculuğunu üstlendiğini belirtmiştir.

Diğer bir deyişle Günter Grass ve Yaşar Kemal'in ortak çabası, halk kültürünün berrak su gibi akması, halk kültürünün mirasından yararlanmaları, yeni bir istekle onu yeniden süslemeleridir. Edebiyat, onlar arasında birbirlerinin olaylarına katılmak ve karşılıklı dert dinlemek için yapılmış bir havuzdur.

Yaşar Kemal'in, 1995 yılında *Der Spiegel* dergisine verdiği röportajındaki, Türk Devleti'nin siyaseti hakkındaki açık kararı, onun Türk Devleti güvenlik mahkemeleri karşısında "Bölücü Beyanat" suçlaması ile yer almasına neden olmuştur. Mahkeme onun beraatı ile sonuçlanmıştır. Ancak, onun devlet operasyonlarından tekrar yargılanması Yaşar Kemal'i, "Halkı tahrik etme" suçuyla beş seneliğine ertelenmiş hapse mahkûm etmiştir. Yaşar Kemal, ertelenmiş hapis kararını kabul etmeyerek, "Hangi cezayı vermek istiyorsanız, hemen verin. Çünkü, ertelenmiş bir hüküm kendime sansür koymamı doğuracaktır. Ben, kendime sansür koymayı istemiyorum. Hala, yapılmamış birçok işim var ve onları bir an önce yapmam gerek. Ama Türkiye'de yaşamak, o da ertelenmiş bir hükümle, bu fırsatı benden alıyor." sözlerini sarf etmiştir.

Yaşar Kemal, bu gerçeklerle ertelenmiş hüküm cezasını aldıktan sonra, bir süre İsveç'te yaşadı. Bu bağlamda Yaşar Kemal, "Sadece elimde olan işlerimi tamamlayıp, onları basmak istiyorum. Hiçbir ülkede, İsveç de dâhil mülteci olmak istemiyorum. İşlerimi tamamladıktan sonra, ülkeme Türkiye'ye geri döneceğim. İşte o zaman, bana ne yaparlarsa yapsınlar." demiştir. Söylediğini de yapan ve ülkesine

geri dönen Yaşar Kemal, 1950 yılından beri, insan hukukuyla ilgili beyanları ve insan özgürlüğü savunması nedeniyle tutuklanıp, cezalandırılmaktadır. Son kez, Kürt sorunu hakkında kaleme aldığı "*Türkiye Gökyüzündeki Kara Bulut*" adlı yazısı dolayısıyla, bir yıl sekiz aya cezaya mahkûm edilmiştir. Yaşar Kemal ülkesine karşı en büyük kızgınlığı, 1997 yılında Türkiye'nin görme özürlü yazarı Eşber Yağmurdereli'nin, hapse atılmasıdır. Bu gelişme üzerine, "Ömrümün sonuna kadar Türk Devletini affetmeyeceğim." sözleriyle kızgınlığını ifade etmiştir.¹⁸

3.1.5. Cayize-i Edebi-i Reis Comhur Be Yaşar Kemal (Cumhurbaşkanı'nın Yaşar Kemal'e Verdiği Ödül)

Ekim 2 2008 tarihinde *Sarmaie* gazetesinde çıkan bir habere göre 16 Aralık 2008 tarihinde, İstanbul'da, Abdullah Gül, Türkiye'nin en önemli edebiyat ödülü olan Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Ödülünü edebiyat alanında Yaşar Kemal'e vermiştir. Bu haber ayrıca Yaşar Kemal'in hayat öyküsü ve eserleri hakkında bilgi vermiştir. Hadi Soufizade bu yazıda sadece bu haberi vermekte kalmamıştır. Ayrıca Yaşar Kemal'in hayatını da anlatmıştır. Biz de yazımız boyunca Yaşar Kemal'in hayatı hakkında hiçbir bilgi vermediğimizden dolayı Hadi Soufizade'nin yazıları üzerinde duruyoruz.

Yaşar Kemal Türkiye'nin Van ilinin Beygörin kasabasındandır. O, Türkiye, Ortadoğu ve dünyadaki insanların tanıdık yüzü ve Türk yazarlarının en önemli parçalarındandır. Türkçe olarak kaleme alınmış olan, güçlü eserleri, onun birçok ödül, madalya ve beğeni almasını sağlamıştır. Her ne kadar, birçok kişi onun roman ve hikâyelerine âşık iseler de, Yaşar Kemal'i tanımlarını sağlayan her şeyden önce ele aldığı siyasi konular, çatışma isteyen Türk devlet adamlarına serzenişindeki açık sözlülüğüdür.

Yazıda geçtiğine göre Sosyalist olan Yaşar Kemal, sürekli Türkiye siyasetine müdahil olmuş ve birkaç kez tutuklanmıştır. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat

¹⁸ Ahad Vahedi, A.y.

Ödülünü almayı öncelikle reddetmesi onun, kabul edilmeyen bir barışa inandığı intibamı bırakmıştır.¹⁹

Ancak, Türkiye Cumhuriyeti Danışma Meclisi üyesi Prof. Dr. Mustafa Aysen'in ısrarlarından sonra, bu ödülü almasının Türk toplumundaki barışa yardımcı olabileceğine inanarak, ödülü kabul etmiştir. Yaşar Kemal'in Türk devletine kızgınlığı, Kürtlerin hakkını savunduğu iddiası ile hapis cezasına çarptırılan, Türkiye'nin görme özürlü yazarı Eşber Yağmurdereli'nin cezalandırılması sırasında zirveye ulaşmış ve Yaşar Kemal : "Türk devletini asla affetmeyeceğim. " demiştir.²⁰

Yaşar Kemal'e Türk edebiyatının en büyük ödülü olan Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Ödülünün verilmesi, ömrünü, Türk toplumuna edebiyat ve kültür hizmetiyle geçirmiş yazarın zahmetlerinin bir şekilde ödüllendirilmesi ve Türk devletinin Türk edebiyatının pirinden özür dilemesidir. Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül de törenin başlangıcında Yaşar Kemal'den seçkin sözlerle, imalı bir şekilde Türk devletinin önceki pozisyonuna değinerek, devlet adına özür dilemiştir.²¹

İrna Haber Ajansı'nın haberine göre, Abdullah Gül, Yaşar Kemal'in kendi sanat yaşamı boyunca anlaşılama ve vefasızlığa uğrama nedeniyle belki de üzülmesine değinerek; "Geçmiş yıllarda Yaşar Kemal'in yazıları durdurulmuş ve yok edilmiştir. Onun toplumsal silahlanma ile ilgili sözleri ciddiye alınmamış ve onlara değer verilmemiştir. Ancak, hatırlanan ödül onun toplum karşısındaki durağan ve hareketli geçişleri, düşünce özgürlüğü ve sorumluluk duygusu, devletin ve Türk toplumunun ona hediyesidir, demiştir. Yaşar Kemal, ödül alma sırasında geçmişte olduğu gibi düşüncelerini yine dile getirmiş ve tekrar daha önceki barış mesajında söylediği; "kültürel ve milli çeşitliliğe saygı" cümlesini tekrarlamıştır.²²

¹⁹, Hadi Soufizade, "Cayize-i Edebi-i Reis Jomhur Be Yaşar Kemal", **Sarmaie**, Ekim 2, 2008, (Çevrimiçi) <http://www.kordestan.newspaper.ir/shownaqd.>, 2 Ekim, 2008.

²⁰ Hadi Soufizade, **A.y.**

²¹ Hadi Soufizade, **A.y.**

²² Hadi Soufizade, **A.y.**

Hadi Soufizade'nin yazısına göre Yaşar Kemal'in böyle bir beyanatta bulunabilecek tek kişi olduğunu söylemek mümkündür. Yaşar Kemal, barışı ve Türkiye'nin barışa olan ihtiyacını ortaya çıkarmış ve dünyayı zapt edenlere muhalefetle : "Öyle bir dünya düşünün ki onda tek bir renk hâkim olsun, bir dilden oluşsun ve onda tek bir kültür hüküm sürsün, ne kadar anlamsız. İşte dünyayı zapt edenlerin amacı budur. Bir kez daha dünyada barışa, kültüre ve çeşitli dillere ihtiyacın olduğunu hatırlatmaya mecburum." demiştir.²³

İnce Memed'in yazarı, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Türk kabinesinden oluşan büyük bir topluluk huzurunda dile getirdiği pervasız konuşmalarında, tek dünya tek kültür, tek dünya tek dil cehennemine dibine gönderilmeli, böyle bir dünya sadece hayvanların işine yarar, sözlerini kullanmıştır. Yaşar Kemal, ayrıca, çeşitli kültürlerle sahip olduğumuzu, memnuniyetimizin çıkarlar değil aksine, gizli olan özgürlük olduğunu dile getirmiştir. Yaşar Kemal konuşmasında insan hakları çerçevesinde her geçen gün büyüyen şu noktaya da vurgu yaparak "Demokrasi değişmekte olan bir mevzudur ve çerçevesi her gün gelişmektedir. Günümüz dünyası savaşımlardan yoruldu. Eğer bir ülkede tek bir insan dahi öldürülür ise, bunun adı savaş olur. Türkiye de savaştan yoruldu. Dünya ve Türkiye, barışa susamıştır, demiştir.²⁴

Bu yazıda geçtiğine göre Yaşar Kemal'in bu sözlerine, Recep Tayyip Erdoğan, Doğu Seyahati sırasındaki konuşmasında cevap vermiştir. Erdoğan, kendine has cesaretli diliyle; "Bir güle sahip olan insanı rengini yitirmiştir. Öyle ki, cehennemde yaşamak gibidir. Yaşar Kemal'in söylediği gibi, edebi ve kültürel güç bir milletin efsane ve hikâyelerinde, zengin kültüre sahip olmasına bağlıdır. Türkiye bir millet, bir devlet ve bir bayraktır, demiştir.²⁵

Haberden yola çıkarak onlarca milli ve dilsel boyun eğişlerden sonra doğuda hala mersiyecilik yaşamaktadır. Türkiye'deki bu zenginliğe her ne kadar darbe vurulmuş ise de, hiçbir zaman yok olmamış ve günümüzde siyasi sınırlamalara

²³ Hadi Soufizade, A. y.

²⁴ Hadi Soufizade, A. y.

²⁵ Hadi Soufizade, A. y.

rağmen diğer bütün zamanlardan daha çok tomurcuk vermiştir. Yaşar Kemal, 1997 yılında Alman kitapçılar birliğinden ödül alırken de; Kürtçe yazı yazma ve konuşmanın yasaklandığı yetmiş yıl önce, çaresiz bir şekilde halkın sözlü edebiyata yöneldiğini ve zamanla sözlü efsaneler, hikâyeler, şiirler, teraneler ve mersiyelerin halkın milli deyişleri olduğunu buna rağmen Türkiye üniversitelerinde bugüne kadar Kürt dili, edebiyatı ve kültürü için bir bölüm açılmadığını belirtmiştir.²⁶

Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan yetmiş yıl geçmiştir. Tek bir milleti meydana getirmek için harcanan çabadan sonra, bu ülke bütün imkânlarıyla şu anki üzüntü verici durumuna düşmüş ve öylesine değişikliklere uğramıştır ki, hükümetin yapısı ve tarzı bu ayrıma müsait değildir. Türkiye demokratik bir ülke mi yoksa onda diktatörlük mü hâkim sorusunun yarattığı akıl karışıklığına Türkiye'nin yöneticileri dahi maruz kalmışlardır. Maalesef herhangi bir görüşe, ya da bakış açısına sahip değillerdir. Bütün yöneticilerde, bir akıl karışıklığı hâkimdir. Kürtler, kendi dil ve kültürlerinin aşkıyla yanmaktalar. Hükümetin cevabı: Eğer, biz size kendi dil ve kültürlerinizin özgürlüğünü verirsek, yarın siz ayrılmayı da istersiniz ve bu sizin onu gerçekleştirmek için çabaladığınız o şeyin tamamı değil, olmaktadır.²⁷

3.2.YAŞAR KEMAL'İN ESERLERİNE DAİR YAPILMIŞ DEĞERLENDİRMELER

3.2.1. Revayet-i Muhiş (Korkunç Hikâye)

Yaşar Kemal'in yeni romanlarından biri sayılan *Salman*, eşi Thilda Kemal tarafından İngilizceye çevirilmiş, *Harvill* yayınları tarafından üç yüz on bir sayfa olarak basılmıştır. İngiliz eleştirmeni *Paul Binding* tarafından romanın üzerine yapılan eleştiri, İran basınında, Pertov Şeriatmedari tarafından tercüme edilip, *Hamshahri* (Hemşehri) gazetesinin 28 Ocak 1998 tarihinde *Rivayet-i Muhiş; Necd-i ber "Selman-i Tenha" Tazeterin Roman-i Yaşar Kemal (Korkunç Hikaye; Yaşar*

²⁶ Hadi Soufizade, A. y.

²⁷ Hadi Soufizade, A. y.

Kemal'in en yeni romanı "Yalnız Salman" üzerine bir eleştiri) başlığıyla yayımlanmıştır.

Türkiye'de roman üçlemesi olarak *Kimsecik (1,2,3)* adıyla basılan söz konusu romanda, Enver Paşa dönemindeki Rus savaşı sırasında Van'dan göçmek zorunda kalan bir ailenin hikayesi anlatılmaktadır. Bu aile Adana'ya gelerek buradaki kurak bir kasabaya yerleşir. Yanlarına yolda buldukları kimsesiz bir çocuğu da alırlar. Ailenin reisi olan İsmail Ağa'nın zaten çocuğu olmamaktadır. Köyde başlarda oldukça büyük sıkıntı çekerler fakat sonradan zenginleşirler. Yıllar sonra İsmail Ağa'nın bir oğlu olur, adını Mustafa koyar. Yıllar önce yolda bulup yetiştirdikleri Salman artık büyümüştür fakat ikinci plana düşmeyi kaldıramaz. Mustafa'ya büyük kin duyar ve onu öldürmeye karar verir. Öyle büyük gelgitler yaşar ki, çevrenin de görünmez baskısı ile sonunda canından çok sevdiği babasını öldürür Mustafa yerine. *Kimsecik* üçlemesi zaten korku üzerine kurulu bir eserdir. Eserin birinci cildinde, babasını kaybetmekten korkan Salman, korktuğunu başına kendi getirir. Ama cinayet bu korkuların başlangıcı olacaktır...

Yaşar Kemal'in kaleme aldığı söz konusu romanın baş karakterlerini *Salman, İsmail Ağa, Tay Mustafa, Zero Hatun ve Kuş Memet* adlı kişi oluşturmaktadır: *Salman*, İsmail Ağa'nın evlatlığıdır. Psikolojik yönden içine kapanık bir kişiliğe sahiptir. Kendisine kimse tarafından değer verilmediğini düşünmektedir. *Tay Mustafa*, İsmail Ağa'nın oğludur. Zeki ve çok hareketli bir çocuktur. Oyunlarda köy çocuklarına önderlik eder. *Salman*'ın babasını öldürmesinden sonra *Mustafa*'nın psikolojisi tamamen çökmüştür.

İsmail Ağa, romanın en önemli karakterlerinden biridir. Ailesine bağlıdır ve onlar için her şeyi göze alır. Elindekini avucundakini hiç düşünmeden ihtiyacı olan bir kişiye verecek kadar da yardımseverdir. Evlatlığı *Salman* tarafından öldürülür. *Zero Hatun*, İsmail Ağa'nın karısıdır. Eşine ve ailesine bağlı bir Türk kadınıdır. Eşine o kadar bağlıdır ki, onun ölümünden sonra kendisiyle evlenmek isteyen *Çukurova*'nın zengin erkeklerini geri çevirmiştir.

Kuş Memed, Mustafa'nın en yakın arkadaşıdır. Babası Avcı Ali Çavuş kuş meraklısı bir adamdır ve Memed'de de bütün kuşlar gibi ötme yeteneği vardır. İşte bu yüzden ona köyde Kuş Memed denilmektedir.²⁸ Salman romanının ana fikri, suçluların er geç cezalandırılmasıdır.

Paul Binding'e göre, Salman romanı güzellik ve insanseverlik duygusunu okuyucuyla karşı karşıya getirirken Kürtlerin sıkıntıları ve dünyaya bakış açılarını da okuyucunun gözleri önünde sergiler. Paul Binding romanı tam siyasi ya da sosyal bir roman olarak nitelendirmemektedir. Ona göre, Salman romanı, asice bilmemezlikler trajedisidir. Bol bol şiirsel tasvirleri ile zenginleşen romana hakim olan dil ise, sert ve sıkıntı doludur.²⁹

3.2.2. Ez Romans Ta Roman (Romanstan Romana)

Yazı, iki ciltlik *Demirciler Çarşısında Cinayet* romanının, Türkiye'nin Kürt asıllı meşhur yazarlarından birine ait olduğunu belirterek başlar. Esere başlamadan önce, yazarın eserleri üzerinde etkili olan edebi tarzlara (geleneklere) değinmenin ilgi çekici olabileceği söylenmiştir. Yaşar Kemal'in, asıl adının Sadık Göğçeli olduğu, Türkiye'nin güney bölgesinde bulunan Adana ilinin bir köyünde dünyaya geldiği ve küçüklüğünden itibaren Kürt geleneksel hikâyecilik tarzıyla tanıştığı anlatılmıştır.³⁰

Bu tarz hikâyecilik hakkında bilgi verilmiş, sözlü hikâyecilik gibi, halk edebiyatı ve kültürüyle alakalı, hepimizin çocuklukta büyük anne ya da büyük babalarımızdan duyduğumuz hikâyeler olduğu ifade edilmiştir. Bu tarz hikâyede anlatıcı yoktur. Anlatıcılıkta ana konu milli ve tarihi kahramanlık olaylarının anlatılmasıdır. Anlatıcı aynı şekilde, gösterinin bir damarını da kendinde bulundurur.

²⁸ Paul Binding, "Revayet-i Muhiş", Çev. Pertov Shriatmdari. **Hamshahri**. Ocak 28, 1998. s.10.

²⁹ Paul Binding, **A.y.**

³⁰ "Ez Romans Ta Roman", çev.Mohammad Amin Ulumi(Çevrimiçi) <http://www.vista.com>, 16 Nisan 2010.

Yaşar Kemal’de etkili olan akıcı hikâye anlatıcılığı tarzı, gerçekte daha çok hamasi şiir ve şarkı ile aynı olan toplumsal edebiyata özgü bir tarz ve üsluptur. Gerçekte, bu tarz hikâye anlatıcılığı halen birçok İranlı şairde ve bunun yanı sıra Kirman’ın güney şairleri arasında revaç bulan, tarihi ve eski kökenlere sahiptir.

Hikâye anlatıcılığının bu türünde, hamasi kahramanın kesinlikle geçmiş zamandan olması gerekmemektir. Türkiye’nin o zamanki devlet politikasının sanatçılar üzerindeki baskısı yazarları da kızdırmıştır. Yaşar Kemal’in kendisine takma bir isim seçmesinin nedenlerinden biri, bu durumdan kaynaklanmıştır. Diğer bir neden ise o dönem devlet adamlarının takibinden kaçmaktır.

Bu konuya ilişkin yazıda İran’da yaşanan benzer bir olay örnek olarak verilmiştir. Rıza Şah döneminde baş kaldıran Alican Emiri, Ciroft ve Bem sınırlarının ortasında yer alan Cibal dağlarına saklanarak uzun yıllar amaçsız ve dayanaksız bir şekilde bu tür bir başkaldırı ve isyan haline girmiştir. Sonunda Alican yakalanmış ve öldürülmüştür. Ancak, onunla ilgili o bölge arasında revaç bulan birçok şarkı yapılmış ve söylenmiştir. Onun söyleyişi ile şöyle derler:

“Doru at getirin / yelesine kına sürün / güzel bir tren getirin / gurbete gitmek istiyorum / şehrimi terk ediyorum / ilk olur ve sen beni özlersin / herkes kaplan gibi olur / gurbete gitmek istiyorum / şehrimi terk ediyorum...”³¹

Yazıda bu örneğin ardından bu tarzın, hikâye anlatıcılığında eski bir yöntem olduğu ve birbirleriyle sürekli savaş halinde olan kabilelerin ve kendi kahramanlarının, sözlü edebiyat ve yerel musiki ile ebedi kılındığını ve bu tarzın çok eski zamanlarla alakalı olduğu belirtilmiştir. Yazının devamında Yaşar Kemal’in hikâyeciliğinden bahsedilmiştir: Yaşar Kemal, çocukluğundan itibaren bu tarz hikâye anlatıcılığına aşina olmuş ve bu tarz yazılarda etkiler bırakmıştır. Öyle ki, onun birçok eseri (Akçasaz Ağaları) ve birkaç diğer eseri hariç romantizmlerdir, roman değil. Onun otuz dile çevirisi yapılmış olan mübalağa tarzı ile yazılmış *İnce Memed*

³¹ Mohammad Amin Ulumi, A.y.

gibi eser kahramanları kabul edilmez yenilgilerdir ve efsanevi kahramanlardan da eksik kalmazlar.³²

Yaşar Kemal'in romanlarında, aynı şekilde, aşk ve âşıklık ve elbette ümitsizlik ve mahrumiyet de, önemli olan ana faktör ve unsurlardan olduğu belirtilmiştir. Romanlarda, tabiat da seçkin bir yere sahiptir. Yaşar Kemal'in romanlarında atlar da romantizm de vefalı ve daimi arkadaşlardan biri sayılmaktadır. Eşit güce sahip olunmayan savaşların keşmekeşinde dahi, kahramanın yarı canını savaş alanından çıkaran tek arkadaş attır. Silah ve tüfek de önemli bir role sahiptir. Çünkü şahsiyet bulmuş ve onunla canlı bir varlık ve samimi bir arkadaş gibi sohbet edilmiş ve muhatap alınmıştır.

Yazıda, tarihi üslupların etkisiyle hikâye anlatıcılığında da romantizmde olduğu gibi iyi ve kötü olarak insanların ayrıldığı belirtilmiştir. İyi insanlar zorunlu olarak her türlü kötülük ve güçsüzlükten uzaktırlar. Olumsuz insanlar da, mecburen eski hikâye anlatıcılarının inançlarının zorunluluğu doğrultusunda, her türlü utanç verici beğenilere sahiplerdir. Böyle bir bakış açısı, dünyayı Ahura mazda ve Ehrimen olarak iyi ve kötü diye ikiye ayıran aynı bakış açısıdır. İnsanlara ilave olarak; At, kartal, aslan ve kaplan, güvercin, bülbül iyi varlıklar grubunda, diğer taraftan ejderha, karga ve baykuş... vs. kötü yaratıkların gurubunda yer alıyorlardı.³³

Yazıya göre, Yaşar Kemal, İnce Memed'de bu tarz bakış açısı ve beyana oldukça yakındır. Bu eser, onun gençlik dönemlerine aittir ve eserin ilginç ve değişik olması itibariyle, tam olarak da Ortadoğu ve Türkiye yazarlarının yakınlaştığı bir sırada, tercüme yoluyla daha yeni bir şekilde batının yeni edebiyatından etkilenerek bu hikâyelerle tanışmışlardır.

Yazıya göre, Yaşar Kemal'in, hikâye yazarlığı seyrinde daha çok göz önünde bulundurulması gereken faktörlerden bir diğeri, onun romantizmden romana geçişidir. Yazıda bu geçişin onun Dostoyevski, Balzac ve diğer gerçekçi yazarların

³² Mohammad Amin Ulumi, **A.y.**

³³ Mohammad Amin Ulumi, **A.y.**

eserleriyle tanışmasıyla olduğu belirtilmiştir. Edebiyatın az da olsa milli ve yerel tarz ve mazmunlarla oluşturulup ilerlemesi mümkün olduğu anda *İnce Memed*'in yayımlandığı ve ilerleyen zamanlarda kısa süre içerisinde çeşitli dillere tercümesinin yapıldığı açıklanmıştır.

Yazıda, Avrupa post modern edebiyatının ortaya çıkışında etkili olan faktörlere büyük bir dikkatle bakıldığında, *İnce Memed*'in tercümesinin de, bu tür edebiyat ile ilgilenenlerin dikkatini çeken özellikler, *İnce Memed*'te de bulunduğu için post modern hikâyeciliğin ortaya çıkışındaki faktörler arasına dâhil edilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir.³⁴

Yaşar Kemal'in romancılığının yanı sıra aynı zamanda, yaşamını sürdürebilmek ve günlerini geçirebilmek için, mecburen habercilik ve haber düzenlemesi işine de başladığı anlatılmaktadır. Türkiye'nin ilerleme yolunda batı tarzındaki bütün yöntemleri almaya istekli olduğu dönemlerde düzenlediği haberlerde, Türk köylülerin perişan ve düzensiz yaşam durumlarından bahsetmiş ve bu haberler çeşitli reaksiyonlar meydana getirmiştir. Türkiye'nin o zamanki devlet makamları, yazarların haberlerine tepki göstermesi sonucunda Yaşar Kemal kendisine takma isim seçmiştir. Ancak, köylülerin yaşamını ve Türkiye kavimlerinin yaşam tarzını yakın tanışıklığı sayesinde gerçekçi bir üslupla kaleme almaya devam etmiştir.

Yaşar Kemal'in hikâye yazarlığı serüveninde göz önünde bulundurulması gereken faktörlerden bir diğerinin de gerçek ve gerçekçi hikâye anlatıcılığına geçiş süreci olduğu vurgulanmıştır. Örnekle ilgili olarak aynı romanda, geçim tarzı ve yöntemlerindeki değişimler sebebiyle kötü bir şekilde yaşam zorluğuna yakalanan köylülerin yoğun alın yazılarını ve tekrarlanan trajedilerini görüldüğü söylenmiştir.³⁵

Akçasaz Ağaları, romanında yazarın hikâyeciliğinin başarılı ve etkili bir biçimde ortaya çıktığı, Derviş Bey ve Akrabaları'ndan, Mustafa Bey'in kişilik

³⁴ Mohammad Amin Ulumi, **A.y.**

³⁵ Mohammad Amin Ulumi, **A.y.**

analizlerinin mükemmel olduğu belirtilmiştir. Yazıda, belki de hikâyedeki en önemli konunun kişi analizi olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir, denilmiştir. Yazıda, bin yıl sonra bizim halen Rüstem'e inancımız vardır çünkü tek yönlü bir şahsiyet değildir. Bütün kahramanlıklarına rağmen, çocuk kesme gibi büyük zaafı da vardır. Yaşar Kemal'in *Akçasaz Ağalarındaki* amacı önceki romanlarının aksine (ki daha çok romantizm oldukları söylenir) bu eserinde kahramanları birkaç inandırıcılığa konu olmuşlardır.

Yazının bu kısmında roman kahramanı Derviş Bey tanıtılmaktadır. Derviş Bey, birçok iyi ve kötü huya sahip olması ve öğrenim görmüş olmasına rağmen aşırı gelenekçi bir adam gibi düşman tayfasında kendi kardeşinin kanının intikamını almaya mecbur olmuştur ve bu önem Derviş Bey'in ölümden çok korktuğu ve aynı zamanda geleneğini koruduğu bir zamanda ortaya çıkmıştır. Onun da ölüm sırası gelmiştir, Mustafa Bey tarafından öldürecektir. Bu romandaki bir yoruma göre; Yaşar Kemal eskimiş geleneklerin köhne dünyasını yeni dünya ile aynı kefeye koymuştur.³⁶

Derviş Bey ve Mustafa Bey'in her ikisi birbirlerinin kan davalısıdır ve her ikisi de binlerce yıllık kabilelerin geleneklerinin temsilcileri sayılmaktadırlar. Onlar; kanları, ırkları ve soylarıyla gurur duymakta ve şiddetli bir şekilde toprak sahipliğine bağlı sayılmaktadırlar. Derviş Bey ve Mustafa Bey'in çocukları babalarının aksine, eski adetlere karşı hiçbir inanca sahip değillerdi ve aynı şekilde toprak sahipliğine de bir gönül bağlılıkları mevcut değildi. Onlar, bu dönemin çocuklarıdır.

Türkiye devleti sermayecileri, dünya sermayecileriyle ticari ve iktisadi ilişkiler kurarak ve dostluk edinerek bu pazara girmek istemektedirler. Buna göre toprak sahipliği ve hayvancılığın gelişmesi çok fazla yarar ve düzen sağlamayacaktır. Aksine yokluk getirecek bir yöntem olacaktır. Derviş Bey ve Mustafa Bey'in çocukları bu emirden bilinçle, babalarının tarzlarına sırt çevirmiş ve dönemin Türkiye devletini korumak için önlerine yeni bir saray almışlardır. Bu arada, borçlar

³⁶ Mohammad Amin Ulumi, A.y.

ve mafyaların kirli muameleleri başlamıştır. Yerel makamlar devlet büyükleriyle Ankara ve İstanbul'da görüşmelere girmiş ve Derviş Bey ve Mustafa Bey de zorunlu olarak sarayı ve saraycılığı bir kenara bırakmışlardır ve Yaşar Kemal'in güçlü şahsiyetçiliğiyle, bazen yeni zamanın faydalarından nasiplemek için uşak derecesine kadar inmişlerdir.

Yazıda hikâyedeki gerçekçiliğe dikkat çekilmiş, gerçekçi hikâyeye anlatıcılarının en büyüklerinden birinin Homeros olduğu vurgulanarak, maddi ve manevi yaşam tarzını ve kendi zamanının kültürünü ölümsüz iki eserinde de sanatsal bir tarzla açıklayan Homeros'un anlatıcılık tarzının Avrupalı düşünürlerinin çoğu tarafından Yaşar Kemal'e benzetildiği vurgulanmıştır.³⁷

Yazının bu kısmında *İnce Memed* hakkında bilgi verilmiştir. *İnce Memed*, Yaşar Kemal'in dört ciltlik romanının ilk cildi, ilk kez 1955 yılında *Cumhuriyet* gazetesi İstanbul basımında tefrika şeklinde yayımlanmıştır. Bu eser, roman ilk ödülünü almıştır ve halk arasında da büyük şöhrete ve başarıya ulaşmıştır. İnsanların bu ilgisi daha sonraları daha sonraki ciltlerin yayımlanması ile daha da artmıştır. Toros Dağı eteklerindeki ovada, bütün yerlerin yerel bir ağaya ait olduğu bir köyde İnce Memed denilen bir genç yaşıyordu. Ağa her sene topraklardan yüklü miktarda kira geliri elde ediyor ve köylüleri de son derece acıklı bir fakirlikle yaşama terk ediyordu.

Eski toplumsal düzeni eziyet ve vahşi bir galibiyetle sürdürüyordu. Memed ve aşığı Hatice, birkaç kez kaçmışlardır. Ancak, ağanın yanında baktığı yeğenini de yanlarında götürmüşlerdir. Ağanın yeğenini öldürmüşler ve *İnce Memed*'i de yaralamışlardır. Seçkinlerin ve halkın tanıdığı biri olarak onun, artık dağa kaçmak ve isyancı olmaktan başka bir yolu kalmamıştır. Ancak, onlara katıldığı haydut liderlerinin zorbalıkları ve baskıları karşısında isyan etmiş ve hızlı bir şekilde kendi özel grubunu oluşturmuştur.

³⁷ Mohammad Amin Ulumi, **A.y.**

Çok geçmeden Memed, zenginlerin korkusu, yoksul ve güçsüzlerin dostu olan bir hayduda dönüşmüştür. Maceraları, daha sonraki ciltlerde; *İnce Memed 2* (1969) , *İnce Memed 3* (1984) , *İnce Memed 4* (1987) devam etmiştir. Yazıya göre, *İnce Memed*'in karışık siyasi bir ortamda yayımlanması, onun sebep ve nedenlerinin bir kısmını oluşturmuştur. Beş sene önce iş başına gelen demokratlar Anadolu'nun geri kalmış köylerini sermayeci tabakanın sert egemenliğine bırakmışlardır. Daha önceden, ağaların boyunduruğu altında olan köylüler, yine aynen onun kadar insanca bir güce sahip olmayan yeni bir egemenliğin altına girmişlerdir.

Yazıda Yaşar Kemal'den önce, Mahmut Makal (Bizim Köyümüz) Orhan Kemal (Bereketli Topraklarda) adlı hikâyelerinde, geleneksel toplum patlaması konusunu, kendi ile bir şey getirmeyen istismarın devamı olarak yenilik darbeleri altında konu edinildiği belirtilmiştir. Yaşar Kemal ilk olarak, Çukurova toprakları hakkındaki röportajıyla halkı bu konuda bilinçlendirmişti. Cumhuriyet gazetesinde şöyle yazmaktadır: “Toprak sahibi olma isteği ve mülk sahiplerinin eliyle köylülerin sonsuz istismarının asıl sebebi, bizim halkımızın eski fakirliğidir. Bir taraftan, her birinin on beş köye ve yüzlerce hektar sahip olduğu mülk sahipleri, diğer taraftan topraklarda çalışan güçsüz ve aç olan istismar edilen insanlar. Böyle bir adaletsizlik bu yüzyılda devam edemez: Atom enerjisi yüz yılında, uzun bir süre önceden bu kara lekeyi saklamaları gerekirdi.”³⁸

Yaşar Kemal Adanalı bir kitap yazarıydı. Korsan ve haydut olmuş olan kaçak bir sermayeciyle görüşmesi üzerine, bu romanı yazmaya karar verdi. Büyük toprak sahibi aileden ve iyi bir hukukçu olan Remzi Bey Marx hakkında bir şeyler söylemiş ve ona köylerdeki haydutluk tarihinin uzunluğu ve Türkiye de isyanların başlamasını ona anlatmıştır. Yazar için bu kitabı yazmak, mevcut düzenin aksine ilk aşamada savaştır. Yaşar Kemal, böylece gezici şifahi hikâye anlatıcılığı geleneğini hatırlatmıştır.

³⁸ Mohammad Amin Ulumi, **A.y.**

Yazıda, halkın zorunlu göçünün anlatıldığı ünlü haydut Köroğlu geleneksel hikâyesinin roman tarzında yazılmış olan *İnce Memed* ile yenilendiği belirtilmiştir. Yazarın, karmakarışık bir şekilde birbirlerine bağlı olan sözlü ve kitabi kültür, geçmiş ve gelecek, gerçek ve hayal arasında bir köprü olduğu ifade edilmiştir.³⁹

3.2.3. Çend Sedayi-i Bahtin Der Roman-i Benger Ferat Hun Est (Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana Romanında Bahtin'nin Birkaç Ses Benzerliği Görüşü)

Javad Eşgiyan Mart 2010'da *Mandegar* web sayfasında Yaşar Kemal'in eseri hakkında yazılar yazmıştır. Bu yazıda, Yaşar Kemal'in, *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanı incelenmektedir. Bu incelemeden önce, ünlü Rus düşünür Mikail Baukin'nin edebiyatla ilgili görüşlerine yer verilmiştir. "Birkaç Ses Benzerliği" görüşünün en etkili isimlerinden olan Bahtin'in görüşleri çerçevesinde Yaşar Kemal'in romanı değerlendirilmiştir.

Türk düşünür Osman Şahin, Yaşar Kemal'in romanlarındaki geleneksel konular ile ilgili yazısında Yaşar Kemal'in romanlarındaki en seçkin özelliğın onun halk ve insanların taraftarı olması saymaktadır. Osman Şahin'e göre, "Yaşar Kemal'in kalemi, sürekli olarak fakir köylülerin tarafına doğru giden yolcu atına benzer. Her şeye rağmen, bu atın görkemli bir masumiyeti vardır ve kalemi, sürekli zulme maruz kalan şerefli halkın müdafaası yolunda hareket eder. Yaşar Kemal ondan başka bir sesi olmayan halkın sesidir, hamasi, maceracı, arzulu ve şairane eserleriyle sadece kendi insan eğilimini ve yerel kültürünü ortaya çıkarmaz aksine, dünyanın bütün kültürlerini kucağına bastırır."⁴⁰

Yazıda Osman Şahin'in bu görüşlerinin ardından, yazarın hayatı hakkında bilgi verilir. Nobel edebiyat ödülünü kazandığı söylenen Yaşar Kemal'in Kürt asıllı olduğu ve 1923 yılında Adana'nın Hemite köyünde dünyaya geldiği belirtilmiştir.

³⁹ Mohammad Amin Ulumi, A.y.

⁴⁰ Javad Eshaghian "Çend Sedayi-i Bahtin Der Roman-i Benger Ferat Hun Est", <http://www.mandegar.info/> Mart, 2010.

Yazıya göre Yaşar Kemal, yetmiş öncesinden bugüne dek; kavimlerin, milletlerin, ülkesinde bulunan Kürt, Ermeni ve diğer milletlerin dil ve kültürlerinin cezalandırılmasına şahit olmuştur.

Yaşar Kemal'in eserlerinde ve özellikle incelediğimiz romanda, Kürtlerin, Karınca adasından sürülen Yunanlıların ve boyun eğdirilmiş Kafkaslıların itibarını geri aldığı ve Mustafa Kemal Paşa'nın Cumhuriyet düzeni ve ahlakı doğrultusunda, insani ve medeni hukuka aykırılık nedeniyle, Türkiye'nin tamamlanmak istenen öncü siyasetinden yararlandığı ve 1997 yılında " Spigel " dergisindeki roportajında kendi ülkesindeki Kürt halkının işkence ve zulüm görmesinden ve Batı ülkelerinin de bu meseleye özen göstermemesinden ve Türkiye'deki bireysel silah satışından dem vurduğu konularına değinilmiştir.⁴¹

Yaşar Kemal, Alman Yayıncılar Birliği (German Book Trade Association) tarafından "Barış Ödülü" aldığı zaman açık bir şekilde Türkiye'nin bencilliğinden bahsetmiş ve siyasi liderleri eleştirmiştir. Kürt dilinin serbest kalmasıyla Anadolu'da yeni bir ülkenin kurulmasının imkânsız olduğunu ve hatta böyle bir konu mümkün olursa Türkiye'nin zenginliğinin her bakımdan darbe almaya müsait hale geleceğini ifade etmiştir. Çünkü Yaşar Kemal'e göre Anadolu tek bir topraktır, büyüklüğünü, kültürünü, servetini dili ve kültürüne borçludur.

Yazıda, Yaşar Kemal'in, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana romanında, "Birkaç Ses" teriminin üç anlamda kullanıldığı belirtilmiştir. Yaşar Kemal'e göre, bu üç anlamın birbirleriyle yakınlığı vardır: İlk anlam, bir ülke halkının ondan beslendiği kültürlerin sayısı ve bu kültürlerin çoğalmasındır. Yaşar Kemal, kendine has üslubuyla Anadolu'daki kültür bolluğuna dikkat çekerek: "Gençliğimden beri, sürekli olarak ve ısrarla dünyamızın çeşit çeşit ve rengârenk güller gibi, bin farklı kültürün olduğu çiçeklerle dolu olduğu bir bahçe olduğunu vurguladım. Biz, tarihin geçiş dönemlerinde, kültürlerin sürekli olarak birbirlerine hayat bağışladıklarını, etki bıraktıklarını ve birbirlerine inandıklarını biliyoruz. Bu zamana kadar, hiçbir

⁴¹ Javad Eshaghian, A.y.

kültürün bir diğer kültüre zararı dokunmamıştır. Onları yok etmeden ne elde edilebilir? Eğer, biz kültürü dünyadan ayırırsak; rengini, kokusunu ve bolluğunu yok etmiş oluruz. Bu doğrultuda, ben kendi ülkemi örnek gösteriyorum. Benim ülkem, Akdenizin kenarında göz alabildiğince bir genişliğe sahip olan ve sayısız medeniyetlere beşiklik etmiş Anadolu yaylasıdır. İşte bu yüzden, bu ülke günümüz dünyasının kaynağı sayılıyor. Bugün Türkiye'de yaşayan kavimlerden biri, siyasi alanda onlara "Çeçen" de denilen Kafkasyalılardır. Günümüzde Türkiye'de hiç kimsenin kendini Türk saymamaya izni yoktur."⁴²

Yazıda, hâkim siyasi liderlerin, diğer başka bir dil, kültür ve soya bağlı olan milletler, kavimler ve insanları "Dağ Türkleri" olarak anmayı âdet edindikleri söylenmekte ve onların kültürel, kavimsel ve soysal kimliklerini inkâr etmedikleri de belirtilmektedir. Yazıya göre, incelenen romanın kahramanlarından bir kısmı da, bu kavimdendir.

Yazının devamında romanın ana kahramanı Aziz Bey tanıtılır. Heybetli vücuda sahip ana kahramanı, Karınca adasında Yunan göçmenlerden geride kalmış olan ev ve değirmeni satın almak için, kasabanın işçi kayıt odasına gider. O, para akışı anlamıyla rüşvet verme taraftarı değildir. Ancak müracaat da bulunanları, vasıflıların ona övgüde bulunulmasından hoşlanmaktadır. Aziz Bey; Rusların Kafkaslara yaptığı, toplumsal ve ırksal zulümlerden dolayı: "Ruslar bizi Çin, Orta Asya ve Arabistan'a sürgün ettiler. Esir olanlar, Mısır'da kölelerden oluşan bir hükümet kurdular. Ancak, yine de yenildik ve dünyamız karardı. Biz, Kafkasların görkemli kartalları ve cesur şahinleri, kargaya değiştirildik. Aslımız ve soyumuz yok oldu. Bütün bunlara rağmen, başımızı kartal ve şahin gibi yukarı kaldırdık." demiştir.⁴³

Romanın asıl kahramanı "Poyraz Musa"nın dışında romanın milli ve kavmi kahramanlarından bazıları; Hacı Murad, Şamil Han ve Hacı Murad'tan sonra lider olan Baysenker anlatılmaktadır. Bu hikâyelerin birinde Şeyh Şamil Han kendisini

⁴² Javad Eshaghian, A.y.

⁴³ Javad Eshaghian, A.y.

Rus askerlerine teslim ettiğini hayal eder. Ancak, Baysenker, ne teslimiyet düşüncesine, ne de ihanet edenlerin düşüncesine katlanamaz. Sonra Şeyh'e Baysenker'in o kadar feryat edip, sizden son kez görmek için mübarek yüzünüzü çevirmenizi istediğinde, neden yapmadınız?, diye sormasıyla. Şeyh, Baysenker ile konuşurken, kendisinin teslim olmayacağını ve eğer teslim olursa öldürüleceğini öğrenince sırtını çevirip Rus askerlerine doğru gittiğini, Rus tarafına gidip gitmemeyi düşündüğünü, tereddütte kaldığını o günden beri dönmediğini söylemiştir.

Yazıya göre, Yaşar Kemal, sadece Çeçenler adıyla tanınmış olan kahramanları beğenmez aksine, onların kültürel inanç ve efsanelerinden Türk ve dünya okuyucularına hikâyeler anlatır. Yaşar Kemal'in romanında birkaç ses, diğer yönüyle Türkiye'de hâkim olan devletin kimliklerini hor gördüğü ve inkâr ettiği zulüm altında olan millet ve kavimlerin korunmasıdır. Bütün bunlara rağmen, yazar bu zulmün ne ölçüde olumsuz yasaklara sebep olacağını göstermekte ısrar eder.⁴⁴

Yazıda, doğal sonucun, Türkiye'de yaşayan kavimler ve milletlerin dil, kültür, tarih ve soylarının cezalandırılması, efsanelerinin, kavimsel ve tarihsel kültürlerinin anlamlarının bozulması ve yok olması olarak açıklanmıştır Örnek olarak Yunan efsane kahramanı Prometheus ve onun Kafkas dağlarında zincire vurulması anlatılır. Yunan efsanecilerinin açık anlatımına rağmen, Yunanlı Herakles ya da Herkül'ün geçidin ateşini serbest bıraktığı belirtilmiştir.⁴⁵

Yazıya göre, Çeçen halkı kendi kurtuluşunu Prometheus'un kurtuluşuna adamıştır. Bu yolla, kendi soylarıyla övünmek ve "Kafkas tarihi, insanlık tarihidir." (Sayfa 55) iddiasında bulunmak için, anlamını yitirmiş, abartılmış ve gurur verici hamasiler yaratmışlardır.

Yazıda, Yaşar Kemal'in sadece yüksek uçan ve kartala benzeyen, önceleri Sovyet Rusya zamanındaki cezalandırılmalarla aşağılanmış kargalar gibi olan Kafkasları, bugün farklı bir hale getirdiğini, onların alın yazılarını inceleme altına

⁴⁴ Javad Eshaghian ,A.y.

⁴⁵ Javad Eshaghian ,A.y.

almadığını aksine, kaynağının şu anki Türkiye Cumhuriyeti olduğunu ve bu asil beylerin toplumun aşağılık parçası olarak görülen işçilere dönüştüğünü ve başka bir hor görme zamanı yaşadığını belirtmiştir.

Yaşar Kemal, bu romanıyla Prometheus'a özgürlük verenler arasındaki birliktelik ve onların hor görülen işçi sınıfına dönüşmesiyle yönetimi korkutmak ve Türkiye Cumhuriyeti'nin darbeci siyasetçilerinin sebep olduğu kültürel ve toplumsal çöküşe işarete bulunmak istemiştir. Romanın bu bölümündeki bütün anlatılanlar, siyasi vahşetten bahsetmektedir. Diğer bir ifadeyle, yazar birkaç ses tarzını birbirleriyle ilişkilendiriyor: Hem kavimsel mücadeledeki hamasi unsurların bolluğundan ve Çeçen efsanelerinden hem de siyasilerin toplumsal ve kültürel darbelerinden bahsetmektedir.

Aziz Bey 'in Poyraz Musa ile son zamanlardaki konuşmalarında, yeni Türkiye'nin kuruluşu hakkındaki arabuluculuk zamanında, iki farklı görüşe sahip olduğuna işaret etmiştir. Aziz Bey ve eşinin konuşmalarındaki zarif anlamlar, her ikisinin de Mustafa Kemal Paşa'nın siyasi hâkimiyeti yeniden kurarken ve Osmanlı saltanatı ve hilafetini, Cumhuriyete dönüştürürken eski siyasilerin pozisyonlarını değiştirememiş olmasını ve darbeci siyasetle insanları aynı geleneksel siyasi yöntemlerle birbirlerine bağladıklarını söylemek istemişlerdir.

Bu bağlamda, yeni Türkiye'nin kuruluşunda aydın, genç, orta sınıf ve burjuvaların üstlendiği rolün önemine değinmişlerdir. Bir taraftan ülkenin, Sultan II. Abdülhamit'in muhafazakâr ve geleneksel yöntemlerinin aksine direnişi, diğer taraftan, dış yollarda kendi askeri ve siyasi mücadelesinin, savaşçı emperyalist güçler; Rusya, Fransa ve İngiltere ile olduğu belirtilmiştir. Ancak, bu sırada o kadar da değişmeyen tek şey, önceki darbeci siyasilerin yöntemleri olmuştur.

Yazıda, Yaşar Kemal'in bütün dünyaya âşık olduğu, ister pusudaki Vasili gibi olan Türk Poyraz Musa olsun, ister sevgi ve vefanın tecellisi olan sarhoş Yunanlının karsısı Lena olsun, ister yiğitlik, misafirperverlik ve cömertlik örneği olan Arap Emir Selahattin Sultan olsun, Yaşar Kemal dünyada var olan her şeyde bir güzellik

görmekte, bu anlayışını da: "Benim arzum her zaman, hikâye okuyucularımın; İnsana, kurda, kuşa, hamam böceğine ve bütün tabiata karşı, aşk dolu insanlar olmasıydı." sözleriyle açıklamaktadır.

Romanda ikinci olarak, milliyet ve kavimsel azınlık olan Kürt halkının geleneksel ve kültürel olarak cezalandırıldığını belirtilmektedir. Yazarın, her fırsatta kültürlerin yücelik göstergelerinden bahsederek, kazanç sağladığı vurgulanmıştır. Yazı, Yaşar Kemal'in azınlıkların kültürel kökenlerine dayalı, efsanevi ve kültürel inançlarını koruduğunu ve insani düşüncelerine övgüde bulunduğunu belirtmiştir. Yazarın azınlıklarda keşfettiği ilk insani özelliğin, Rus güçlerle savaşta, Kamış Sarayı'nda kar ve soğuğa maruz kalarak zarar gören yaralı Türk askerlerine bakmaları ve misafirperverlik göstermeleri olarak açıklanmıştır.

Yazıda, Kürtlerin nasıl ele alındığı örneklerle açıklanmıştır: Kürtlerin, Efe Hançerli adındaki yiğit kahramanlarından birisi, bir grubu toplamış ve Karıncalı dağlarına gitmiştir. Yanında, her biri kağan gibi olan yedi tane dilâver varmış. Hepsi de şefkatli insanlarmış. Ellerinden geldiğince, bir insanı öldürmekten kaçınırlarmış. Zengin insanların paralarını alıyor, fakir fukaraya veriyorlarmış. Sahipsiz kızları baht evlerine gönderiyor, fakir genç çocukları da evlendiriyorlarmış (Sayfa 311 – 312). Romanda Kemal Paşa hükümetinin ısrarı nedeniyle Türk olmayan Kavim ve milletlerin katledilmesinde, bir grubun katliam karşısında durmasıyla ilgili, Kürtlere sayısız atıflarda bulunulmuştur. Kürt Yezidileri avlamak, o günlerde jandarma, Türk haydutları ve Arapların gündelik uğraşlarından. Bu gruplar Yezidilerin köylerine gidiyor, yediden yetmişe herkesi kurşunlayarak ve süngü ile öldürüyorlardı. Koyunlarını, keçilerini, kadınların takılarını, paralarını ele geçiriyorlardı (Sayfa 346)⁴⁶

Yazıda, Kürt asıllı olan yazarın, Kürtlerin öngörülü ve insancıl olan dini ve efsanevi inançlarının bir bölümü olan "Zeydiye"ye mezhebini, en güzel ve en muhabbetli diliyle övdüğü belirtilmektedir. Yağma ve hırsızlığa sebep olan, Yezidi

⁴⁶ Javad Eshaghian , A.y.

haydut, hırsız ve askerlerin içinde dini yönelimleri olanların bu mezhebi, "Şeytana Tapanlar" diye adlandırdıkları ve eğer şeytanı öldürürlerse tanrının veziri ve sadrazamı olacaklarını düşünmeleri anlatılır.

Romanda Yezidiler'in hazinesinden bahsedilmektedir. Yazıda da bu bilgiler tekrar hatırlatılır. Buna göre; Yezidilerin hazineleri, büyük bahçenin ortasındaki havuzun altındadır. Orada üç yüz katır ağırlığında altın vardır. Ancak, hazineyi bir yılan, bir ejderha ve bir tavus kuşu korumaktadır. Bu tavus kuşu, kendisini tavus kuşu kılığında sokmuş olan şeytanın ta kendisidir. Bu sebeple önce tavus kuşunu öldürmeleri gerektiğine inanırlar. Yılanın da Âdem zamanında şeytanla birlikte, hem Tanrı'ya, hem de Âdem'e itaatsizlik ettiği için öldürmek isterler. (Sayfa 348)

Bu romandaki, birkaç ses görüşünün en belirgin sanatsal çeşitlerinden birinin, susturulmuş ve cezalandırılmış sesleri kendileri gibi olanların bakış açısıyla tekrar söylemesi olduğu belirtilir. Böylece yazarın, bir taşla iki kuş vurduğu, bu yöntemi seçmekle, sadece cezalandırılmış apayrı sesleri anlatmadığı, aksine bir inanç doğrultusunda baskı altında tutulan millet ve kavimleri uyandırmanın ne denli birbirinden farklı olduğunu gösterdiği söylenmektedir.

Yazıda, "Yezidiliği", din düşmanlarının ve geri kafalı yağmacıların görüş açısından anlatmadan önce Arap Emiri, Emir Selahattin Sultan'ın insani ve felsefi bakış açısıyla, bu mezhebin efsanevi ve kültürel inançlarının ne ölçüde inandırıcı olduklarına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu yüce Emir, romanın yaralı ve ölüm eşiğinde olan kahramanını kendi çadırına getirmiş, bakımını yapmış, onun Arap bedevi ve çapulcularına verilmesini engellemiş, misafirperverlik ve göz kulak olma usulünce yabancıların zarar vermemesini sağlamıştır.⁴⁷

Romanda Yezidiler hakkında şu sözler geçer: "Sanki bunlar; şeytana, güneşe, ateşe ve toprağa tapıyorlar. Kim, şeytanı görmüş? Kim Tanrı'nın huzuruna çıkmış? Bir bakıma hak Yezidileridir. Toprak, hava, güneş, su, yaratılmış ve var

⁴⁷ Javad Eshaghian , A.y.

edilmişlerdir. Yezidiler günde üç defa, bir kez güneş doğarken, bir kez öğle vakti, bir kez de güneş batarken yüzlerini güneşe çevirir ve dua ederler. Yüzlerce yıldır bu insanları öldürüyorlar. Bu kadar sürgün edilmelerine, bu kadar işkence görmelerine, bu kadar hor görülmelerine rağmen, ne yoruldu, ne de soyları yok oldu... Ben Yezidi değilim. Ancak, duruşlarını, insanîyetlerini ve birbirlerini kollamalarını seviyorum. Dayanıklı oluşlarına saygı duyuyorum. Yezidiler, eğer bir kimse sebepsiz yere adam öldürürse ondan şüphe duyarlar. Onlara göre, savaş bir halkı katletmeye benzer. Savaşa katılmayarak, kendi azimlerini gösteriyorlar. Yüzlerce yıldır kanla boğulmuşlardır. Sebepsiz yere kanları dökülmüştür. Yemek için ottan başka bir yiyecek bulamamışlardır. Ancak, yürekleri kararmamıştır. Her şartta, kartal gibi dağların deliklerinden başlarını gökyüzüne çevirip, yaşamışlardır.”⁴⁸(Sayfa 358)

Yazıya göre, bu mezhebin dini ve felsefi inançları hakkında, görüşler fazlasıyla farklıdır. Çünkü onların görüş ve isimlendirme tarzları hakkında Doktor Muhammet Cevat gibi, bir şeyler söyleyen kimseler, sadece onların dini görüşlerini göz önünde bulundurmuş, sırların derinliklerine yönelmekten uzak durmuşlardır. Bu mezhep, kendine verdiği isimle ve diğerlerinin onlar hakkında düşündükleri ve onlar hakkında yazılanlar gibi değildirdir: "Onların dini eskidir ve o bölgede İslam'ın ortaya çıkışından önce İran ve Irak Kürdistan'ında var olmuş ve manevi din ve Zerdüştlük dininin etkisinde kalmıştır. Onlar, özellikle Hıristiyanlık ve onun Nesturi adındaki mezhebi, güneşe tapanlar ve Yahudilik mezhebinin etkisi inançlarının etkisi altında gerçekleşmiş ve İslam'dan sonra da onlarda sufi düşünce çok fazla etkili olmuştur. Zerdüştlüğün ikiliği de onların köklü inançlarındandır.”⁴⁹

Yaşar Kemal'in anlattığı, zulüm görmüş bir diğer millet, Karınca adasında yaşayan Yunanlılardır. Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle, zamanın devletine karşı Yunanistan ya da İngiltere ülkelerinin askeri ve siyasi güçlerinin yararına girişimler de bulunmaları korkusuyla, binlerce yıldır yaşadıkları adayı Yunanlıların terk etmeleri gerektiği söylenmiştir. Yazarın amacı, bu adadaki Yunanlı şahsiyetlerden

⁴⁸ Javad Eshaghian , A.y.

⁴⁹ Javad Eshaghian , A.y.

bazılarının ilgi ve alakalarını ve bu küçük ve bayındır adada bulunan nimetleri göstermek için, ona insana çok fazla benzeyen bir yüz bağışlamaktır.

Askerler, adalı Yunanlıların zorunlu göçünü halka bildirdiklerinde, Türkler bunu facia olarak adlandırırlar. Yunan Panus Valiyanus deniz ve balıkçılık konusundaki bilgilerinden başka hiçbir bilgiye sahip değildir. Ayrıca, o bir insanlık sembolüdür. Onun gidişinden herkes üzüntü duymuş ve etkilenmiştir. O, bu halkın gözünde, ister Türk, ister Yunan, ister Çerkez, ister Gürcü ve ister Kürt olsun, özel bir yere sahiptir. Birçok balıkçıya yardım etmiş ve onlarla oğlu veya kardeşi gibi ilgilenmiştir. Hastalıklarında, onları hastaneye götürmüş ve günlerce anne, baba ve kardeş gibi onların yastıkları başında beklemiştir. Parası olmayan insanlara, para vermiş, asla kimsenin isteğini cevapsız bırakmamıştır... Beş gündür, sahil kasaba ve köy halkları, mahalli kanıtlarla onun gitmesini engellemeye çalışmaktadır. Onların istekleri, usta balıkçılar yetiştirmesi için Karınca adasını onun seçimine bırakmalarındır. (Sayfa 92 – 93).

Yunan göçünden sonra, onlardan bazıları Karınca adasına tekrar dönmüştür. Savaşta dört çocuğunu kaybeden ve adanın en güzel ve en sevecen kadınlarından biri olan Lena Papazoğlu adaya geri döndükten sonra, kendisinin ve kocasının başından geçenleri Türk komşularına anlatmasına yazıda yer verilmiş ve konu bu şekilde noktalanmıştır.

3.2.4. Şekest-i Dobareye Men Ez Yaşar Kemal (Yaşar Kemal'e Tekrar Yenildim)

İran eleştirmenlerinden olan Elham Yekta Temmuz 2007'de Yaşar Kemal'in *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanını hakkında yazdığı yazıda Yaşar Kemal'i İran'daki yazarlarla karşılaştırıp sonuçlara varıyor. Bizde bu yazıyı ele alarak yaşar kemal'i ve yazılarındaki edebi akımları Elham Yekta penceresinden kısa bir girişle inceliyoruz. Yazı edebi akımın tanımının yapılmasıyla başlar. Tanıma göre; edebi akım, bir sanatçı grubunun belli bir dönemde ortak dünya görüşü, estetik, sanat ve edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturdukları edebiyat hareketidir (Macit, 2008: 33).

Edebi akımlardan biri ise, XIX. yüzyılın ortalarında Fransa'da ortaya çıkıp kendinden önceki klasisizm ile romantizm gibi edebi akımlara karşı yeni bir estetik, felsefi, sanatsal ve edebi bakış açısı sunan realizm veya gerçekçi akımıdır.

Gerçekçi akımda, her sınıftan kişinin bireysel sorunları ele alınır. Edebi akımın bu türünde, en sıradan sanılan yaşamın arkasında en büyük dramların gizlenebileceğine inanılır ve bilgili, bilgisiz, zengin ile fakir gibi çeşitli toplumsal sınıfların adamları eserin kahramanı olarak seçilebilir (Bayrav, 1999: 104). Gerçekçi roman kahramanı, kendi yaşamının koşullarıyla oluşur, kişiliğinin tarihsel boyutu göz önüne tutulur, ortamından soyutlanarak ele alınmaz. Böylece toplumsal yaşam, öyküde en önemli etken durumuna gelir.

Toplum düzeni, tarih olayları, bir yandan kahramanların kişiliğini, davranışlarını biçimlerken, öte yandan ortam ile kahramanı sürekli çekişirler, kişi yaşamını sürdürmek, başarıya, mutluluğa erişmek için toplumun engelleyici baskılarına karşı koyma zorundadır. Gerçekçi romanın ana teması, bir çengele benzeyen toplumsal yaşam içinde bireylerin gücünü ve güçlerin çatışmasını göstermektir (Bayrav, 1999: 106).

Dünya edebiyatı çapında, Gustave Flaubert ile Emile Zola realizm akımının öncüleri olarak tanıtılırken, Türk edebiyatında ise, Yaşar Kemal, bu akımın yazarları arasında yer aldığı belirtilmiştir. Yaşar Kemal, diğer gerçekçi yazarlar gibi, yazdığı eserlerde tarihten yararlanır, toplumun gerçekten yaşadığı tarihsel olayları, durumları yansıtır ve yorumlar. Yaşar Kemal eserlerinde, nesnel olma kaygısını doğrudan doğruya okuyucusuna sezdirmiş, eserlerindeki kahramanların bulunduğu durum, ortam ve dönemi ayrıntılı olarak betimlemekle eserin somut ve doğal bir hale getirilmesinde gerçekten başarılı olmuştur.

Yaşar Kemal yazdığı romanlarda, gerçeğin portresini çizmeyi ve gerçekçi izlenim yaratmayı amaçlamıştır. Yaşar Kemal'in gerçekçi düşünce anlayışını yansıtan eserlerinden biri de, *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* adlı romanıdır. Yaşar Kemal'in *Bir Ada Hikâyesi* üçlemesinin ilk kitabı olan *Fırat Suyu Kan Akıyor*

Baksana adlı romanı, tarihi bir roman olarak nitelendirilir. Yaşar Kemal bu eserinde birinci dünya savaşının ardından Anadolu halkının çilesini konu alır.

Yaşar Kemal, eserdeki insanı ve olayın gerçekleştiği çevrenin doğasını kendine özgü üslubuyla, mükemmel bir şekilde anlatırken, savaşın toplumsal etkilerine de değinir. Birinci Dünya Savaşı sonunda adalar boşaltılır ve Rumlar Yunanistan'a sürgün edilir. Savaş sonu köyüne dönüp kimseleri bulamayan ve peşindeki kanlılardan kaçmak zorunda kalan Poyraz Musa, Karınca Adası'na yerleşir. Boşalan adadaki tek kişi Poyraz Musa'dır. Adaya ilk gelen olan Poyraz Musa, burada adayı terk etmeyen Rum Vasili ile karşılaşır. İlk başta, içine kimse gelemeyen ada, daha sonraları, yavaş yavaş, Anadolu'daki savaştan kaçmış, fakirlikten bıkmış insanların sığınağı şekline dönüşür.

Adanın kaderi Poyraz Musa'nın gelişiyile değişir. Adaya sığınan çeşitli kökenlerden insanlar, Poyraz Musa'nın desteğiyle yaşadıkları bütün acılara karşın mutluluğu ayakta tutarak yeni bir yaşamın filizlerini yeşertirler. Bazı İran eleştirmenlerce, orta bir iş sayılan Yaşar Kemal'in bu gerçekçi eserinde, dikkati çeken noktalarından biri roman çerçevesindeki zaman dizininin karışıklığıdır.

Romanın birinci bölümünde, Poyraz Musa'nın içinde kimse yaşamayan adaya adım attığı; orada sürekli onu korkutan bir hayaletin varlığını öğreniriz. İkinci bölümde, adada daha önce yaşayan yerlileri orayı terk etmelerinin sebebini öğrenebilmemiz için, roman zamanı geriye döner. Üçüncü bölümde ise, Poyraz Musa'nın adaya geldiği zaman karşılaştığı hayalet, Vasili ile tanışırız. Bu bölümde, Vasili'nin bakış açısından, Poyraz Musa'nın adaya geldiği zaman anlattığı duygu ve düşüncelerini okuruz.

Bazı İran eleştirmenlerince, olayı ayrıntularla betimleyen böyle gerçekçi bir romanda, zaman dizinindeki karışıklık (zaman düzeninin kırılması), yani yazarın romanı ele alırken zaman açısından ileri veya geriye kaymasının, okuyucunun ne işine yaradığı belirsizdir. Bu açıdan, Yaşar Kemal'in *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanı bizlere, İran edebiyatının ünlü şahsiyetlerinden biri sayılan Mahmud

Dovletabadi'nin *Ruzigari Siperi Şodeyi Merdumi Salhurdeh* (Yaşlı insanların sona ermiş günleri) romanını hatırlatmaktadır.

Aslında, Dovletabadi'nin bu eseri ise, bazı eleştirmenlerce zaman dizinindeki karışıklığı yüzünden eleştirilmiştir. Fakat yazarın düşünce ve bakış açısına hâkim olan geçekçilik ile dışsallığın, zaman dizinindeki düzenin kırılmasında mantıklı bir anlamı olamaz. Zaman dizinindeki düzenin kırılması (karışması), romandaki şahsiyetin zihni ve içselliğinden dolayıdır, böylece romana psikolojik bir anlam vermektedir. Başka bir deyişle, yazarı kronolojik zamanın sırasını kırmaya yönlendiren etken, böyle bir şahsiyetin zihnidir. *Fakat Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanındaki insanların zihni sağlam olduğu için, yazarın zaman dizininin düzenini kırmasına gerek yoktur.

Yazıda Yaşar Kemal'in, düz bir zaman çizgisiyle, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana romanının ilk iki bölümünü ele alıp, bilinen gerçekçi usulüyle romanı ilerletebileceği eleştirisi yapılmıştır. Yazıda, genelde bazı İran eleştirmenlerinin kafasında oluşan soru işaretlerine yer verilmiştir. Bunlar ise;

- “1. Yaşar Kemal, nasıl Yaşar Kemal oldu?
2. Nobel Ödülü adayı olarak, neden Yaşar Kemal seçildi?
3. Orhan Pamuk bile Nobel Ödülü'nü kazanmadan önce, Türkler edebiyatının evrenselleştiğinin sebebi ne idi?”

Şeklinde sıralanabilir.⁵⁰ İran'daki bazı eleştirmenler böyle soru işaretlerini kafalarında oluştururken, yanıtları da Yaşar Kemal'in *Haristan* ile *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanlarının ilk sayfalarında aramamızı önerirler. Buna örnek olarak biz de burada *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanının ilk sayfasından alıntı yapabiliriz:

“Tanyerleri ışıldı ışıyacaktı. Deniz sütlimandı, apaktı. Küreklerin şıptısından başka ses yoktu. Martılar daha uyanmamıştı. Gün doğmadan önceleri, dünya dümdüzken, deniz işte böyle sonsuz bir aklığa keser. Poyraz

⁵⁰ Elham Yekta, “Şekest-i Dobareye Men Ez Yaşar Kemal”, <http://www.ayneha.ir/shownaqd>. Temmuz, 2007

Musa dün akşamdan bu yana hemen hemen hiç soluk almadan, ince, telaşsız bir uyumla kürek çekiyordu. Kimi zaman belli belirsiz bir yel esiyor, sonra yitiveriyordu.

Delikanlının ter kokusuna küreklerden gelen deniz kokusu karışıyordu. Yorulmuştu ya aldırılmıyordu. Denizin de apak kesildiğini görünce avuçlarının acıdığını, yorgunluğunu, her şeyi unuttu. Seher yeliyle birlikte içine, onu alıp uçuran bir sevinç geldi oturdu. Akşamdan beri sanki kürek çekmiyormuş-casına birden canlandı, küreklere asıldı, altındaki kayık uçuyordu. Deniz daha sütbeyazdı. Kayık, kürekler, gökyüzü, yıldızlar da apaktı.

Poyraz Musa da tepeden tırnağa apaktı. Karşı dağların ardı aydınlanınca deniz menevişledi. Denizin üstünde çok mor, çok turuncu, çok yeşil, çok sarı, çok kırmızı ışıklar kaynaşmaya başladı. Poyraz Musa, başını kaldırıp karşıya bakınca az ilerdeki adayı gördü, hızını kesti, kayığı durdurdu, ayağa kalktı, kollarını açtı, derin bir soluk aldı, kayık sağa sola hafiften sallanıyordu. Bir tansıkla karşı karşıyaydı. Ada peşpeşe bir ışığa batmıştı. Pembe ışık denize yansımış inceden dalgalanıyordu.

Poyraz Musa, günün ucu gözükünceye kadar olduğu yerde, kayıkla birlikte sallanarak orada öyle, kendinden geçmiş durdu kaldı. Önce denizin aklı kaydı gitti, bir anda gözden silindi. Ardından denize yansımış şeftali çiçeklerinin pembesi birden uçtu gitti adanın üstüne kondu. Yıldızlar parladı söndü. Bir balık, nerdeyse bir çocuk boyu, denizden fırladı, havada çakarak, çelik mavisi, çelik yeşili, çelik moru, çelik kırmızısı ışıklarını fişkırtarak, geri düştü. Balıklar, büyüklü küçüklü arka arkaya denizden fırlıyor, ışıklarını havada bırakarak denize geri düşüyorlardı. Denizin üstü bir çocuk boyu pul pul oldu. Poyraz Musa gülümseyerek yerine oturdu, küreklere yapıştı, kayığın burnunu gündoğuya doğrulttu, kıyı kıyı gitmeye başladı.

Gün kuşluğa doğrudan adanın önündeki koya ulaştı, kayıktan çakıl taşlarının üstüne atladı, birkaç adım attıktan sonra döndü, alandaki üç ulu çınara baktı, çınarlar tomurcuğa durmuştu, ince, tüylü bir yeşillik havayı, denizi okşuyordu. Güneye denizin kıyısına sıra sıra dizilmiş, iki katlı evlerin önünden son eve kadar yürüdü, oradan doğuya döndü, orada da evler iki katlı yan yana dizilmiş tahta evlerdi. Ardından köyün içine yürüdü, hepsi tahta evlerdi, çoğu pekmez rengine, bir kısmı da sarıya, mora, patlıcan rengine, maviye, aka boyanmıştı.

Denizin kıyısına sıralanmış evlerin hepsinin de rengi silme, aktı. Adadaki üç yel değirmenin de rengi apaktı. Üç değirmen de, her an, ışığa batıyor çıkıyordu. Poyraz Musa ortadaki küçük tepenin üstüne oturtulmuş yel değirmenine doğru yollandı. Değirmenin kanatları ağır ağır dönüyordu. Kapı açıktı, azıcık ürkererek içeriye bir adım attı. Kocaman, ağır, kalın bir demir çemberle kuşatılmış değirmen taşının üstüne buğday taneleri dökülmüştü, benekli taşın yöresi bir karış yüksekliğinde bir tahta perdeyle çevrilmiş, önüne büyük bir un teknesi yerleştirilmişti.

Üğü-nen unlar bir ağaç oluktan bu teknenin içine akıyordu. Poyraz Musa, bu koskocaman, büyük kesme taşlarla örülmüş kulenin içine girince

bir hoş oldu. Burnuna, çok uzaklardan sıcacık bir un kokusu geldi. Babasıyla, semerli beygirlere buğday çuvallarını yüklerler, karşı dağın dibindeki su değirmenine giderlerdi. Daha değirmene yaklaşmadan, uzaklardan bir su sesiyle birlikte inceden bir un kokusu gelirdi. Değirmen taşını görünce de kulaklarında su sesi, burnunda un kokusu...

Değirmenin dört yanında birer ulu çınar büyüklüğünde incirler, çok uzun, telli kavaklar, kavaklara sarılmış asmalar, taa dağın yamacına kadar giden narlar... Aylardan Haziransa al al dalgalanan narçiçekleri... Arkın kıyılarında yabannaneleri, un kokusuna karışmış bin bir koku. Değirmenin pervanesinden, köpüğe kesmiş, kaynayarak dökülen su.

Suyun kıyısında bitmiş bin bir kokuda çiçekler... Un kokusuna karışmış suyun kokusu. Som sarı sarıasmalar incirlerde üst üste... Sapsarı her yân. Işılayan ekinler. Ova... Ova yoğun bir sarı ışığın çalkantısında, dalgalanmışında, göğe ağın, durmadan çakan dönen, kıvılcımlanan bir ışık denizi. Buğdayların üğütülmesi bitene kadar Poyraz Musa incir ağaçlarının üstünden inmezdi. Bir dalın üstünde kendisi, öbür dallarda her biri bir güvercin kadar büyük sarıasmalar."⁵¹

İran eleştirilenlerinden sayılan Elham Yekta, *Şikesti Dubareye Men Ez Yaşar Kemal* (Yaşar Kemal'e Tekrar Yenildim) adlı yazısında, *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanından yukarıda verilen örnekle ilgili duygu ve düşüncelerini; Yaşar Kemal'in uzun uzadıya izah gücünün kendisi gibi profesyonel bir okura azap çektiğini, fakat aynı metnin ulaşılmaz, hayali şarkın hayranı ve kolaylık yanlısı olan batılı okur için son derece enteresan ve çekici olduğunu belirterek ifade etmeye başlar.

Ekonomik açıdan iyi bir durumda olan insanların, yılda en az bir kere dış ülkeleri yakından görebilmek için seyahate çıktıklarını böyle bir ayrıcalığı olmayanların ise, yalnız kitap ve film vasıtasıyla içten ve gönülden sevdiği dünyayla ilişki kurabildiğini, Yaşar Kemal'in *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanındaki denizin de batılı okuyucuya teknenin içinde oturup kürek çekerek manzaralardan zevk almayı sağladığını söylemektedir.

Yazara göre, Yaşar Kemal'in *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanı, baştan sonuna kadar kartpostalsı tasvirlerle doludur. Yaşar Kemal bu romanında,

⁵¹Yaşar Kemal, **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana**, 1.bs., İstanbul, Adam Yayınları, Ocak 1998.

Yunanistanlıların tarafını tutmuştur. Aslında Yaşar Kemal, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana romanında eleştirel ve karşıt düşünce açısından ülkesinin tarihini yazmaya çalışmıştır. Bu yüzden de, batılının ona karşı duyduğu aşırı hayranlık ve hatta duyduğu borç hissi doğaldır. Bunun sonucunda, eski ve ilginç bir tarihe sahip olup tarih boyunca batı ve doğunun sınırı olarak tanınan bir ülkeden gelen kartpostalsı yazar Yaşar Kemal, yavaş yavaş medyalarda ve daha sonra da batıların ağzında tanınmaya başlar ve böylece eseri kendine özgü hiç bir edebi değeri olmadan Nobel Ödülü adayı olur.⁵²

Yaşar Kemal'in edebi değer açısından Nobel'i hak etmediğini belirttikten sonra Yaşar Kemal'in neden sadece aday olarak kaldığını, Nobel Ödülü'nün de kendine has kuralları olması ve kolay kolay değerini düşürememesi sebepleriyle açıklar. Yazara göre, Yaşar Kemal'in birkaç sene Nobel Ödülü adayı olarak tüm dünyada isminin geçmesi, kendisinin ve Türkiye'nin isminin dünya çapında duyulup tanınmasını sağladığı için yeterlidir.

Türk dili ve edebiyatı uzmanlarının, iki sene önce İran'a gelip edebiyatlarının evrenselleşmesi dolayısıyla duydukları kıvançta haklı olduklarını, Yaşar Kemal'in kim olursa olsun, Türk edebiyatına büyük hizmet ettiğini belirtmiştir. Yazara göre, Yaşar Kemal, Türkiye tarihi ve kültürünü dünyaya tanıtırken vicdan rahatlığıyla Orhan Pamuk'a verilebilecek Nobel Ödülü'nün de yolunu açmıştır.

Elham Yekta, Yaşar Kemal'in *Haristan ve Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana* romanlarını İran edebiyatının tanınmış romancılarından sayılan Abbas Marufi'nin *Senfuni-yi Murdigan* (Ölülerin Senfunisi) ve *Salha-yı Belva* (Felaket Yılları) adlı romanları ile karşılaştırarak, Marufi eserlerinin edebi değer açısından, Yaşar Kemal eserinden daha iyi ve yüksek bir seviyede olduğunu söylemektedir.⁵³

⁵² Elham Yekta, A.y.

⁵³ Elham Yekta, A.y.

Elham Yekta, madem Fars dili ve edebiyatında Marufi gibi hazineler var, neden İran'ın değil de Türkiye'nin edebiyatı evrenselleşmiştir diyerek duyduğu üzgünlüğü belirtmiştir. Elham Yekta bu konudaki sorularını şu şekilde sıralar:

- “1. Marufi eserlerinin taşıdığı edebi değerden kimsenin kuşkusu var mı?
2. Edebiyatımızda Marufi gibi hazinelerimiz varken İran yerine Türkiye edebiyatının evrenselleşmesi, toprağı, kültürü ve edebiyatına hayran olan İranlıların kalbini yanıp yakmaz mı?
3. Neden bizler kaybettik? Neden bu senelerde hep gaflet ettik de Türkiye'nin yaşantısından ders almadık? Neden?...”⁵⁴

Eleştirmen Elham Yekta, bu nedenlerin karşısında, Yaşar Kemal gibi kartpostalsı yazarlar yetiştirmek için Fars dili ve edebiyatı eserlerini dünya ölçüsünde tanıtacak ve tercüme edecek sorumlu, resmi organlar ve enstitülerin var olması gerektiği kanaatindedir.

Eleştirmen Elham Yekta, İran'a edebi turist çekebilmek için, kendi Yaşar Kemal'imizi yetiştirmek gerekir, demiştir. Eleştirmen yazısında, halkının felaket ve yoksulluğunu yazılarında yansıtan Mahmud Dovletabadi acaba yanlış mı yaptı?, diyerek sormakta sonra bu soruyu:

“Hayır, Dovletabadi'nin samimiyet ve doğruluğunda hiç bir şüphe yok, fakat onun eserlerinin değeri İranlı okur içindir. Bizim evrensel okura ihtiyacımız var. Batılı aydın okur veya izleyici, düzenlen edebi festivallerde, Zemani berayi mestiyi esbha ve... gibi İranlı eserler için ayağa kalkıp da alkışlasa bile, hiç bir zaman öyle bir toprağa adım atmayı arzu etmez. O zaman bizim de, Yaşar Kemal gibi ülkemizin tarihi ve kültürünü anlatan kartpostalsı yazarlara ihtiyacımız var.”⁵⁵

Sözleriyle yanıtlamaktadır. Eleştirmen, bir kişi değil, birçok kişinin, bu alana adım atarak, ülkesinin yer yer güzel yerlerini tarihleriyle veya bulabildikleri ilginç her şeyle kaynaştırıp yazarak birçok edebi turistini ilgisini çekebilmelerini umut etmektedir. Eleştirmen, turistini hem ekonomik hem de kültürel açıklaması olduğunu, İranlı yazar/yazarlar dillere destan olursa, İran ve edebiyatının da dillere destan olup

⁵⁴ Elham Yekta, A.y.

⁵⁵ Elham Yekta, A.y.

dikkat çekeceğini böylece İranlı Orhan Pamuk'un doğuşunu da bekleyebileceklerini belirtmiştir.⁵⁶

Eleştirmen ayrıca, Fars dili ve edebiyatı eserlerini dünya ölçüsünde tanıttacak ve tercüme edecek sorumlu, resmi organlara ve enstitülere de ihtiyaç duyulduğunu, Türkiye'de bu işi gerçekleştirebilecek resmi organlara yer verildiğini ve eğer gereken sermaye ayarlanırsa elde edilecek kazancın, ülkesindeki futbol, güreş ve voleybol gibi sporlar üzerinde yapılanlardan az olmayacağını belirtmiştir. Spor alanlarında çalışanların hepsine hususi saygı duyduğunu belirten eleştirmen, bu isimlerin elde ettikleri şöhretin, geçici olduğunu ve çok kısa bir süre için dünya medyalarının birinci sayfasında yer aldığını fakat bir sanatçının, sonsuza kadar belleklerde ve hatıralarda kalacağını vurgulamıştır.⁵⁷

3.3. Yaşar Kemal'e Dair Edebiyat Dışındaki Değerlendirmeler

Bu başlık altında incelediğimiz yazıların tümünde, Yaşar Kemal'in Türkiye'deki Kürt sorunuyla ilgili görüşleri ve siyasi fikirleri konu edilmiştir.

3.3.1. Kordha Berader-i Torkha Hestend (Kürtler Türklerle Kardeşler)

Sarmaie gazetesinin 31 Kasım 2006 tarihli haberine göre Ankara'da 'Türkiye Barış Peşinde' adlı yapılan konferansın sonunda Türkiye aydını Yaşar Kemal, Türk devleti ve muhalif Kürt gruplarının aralarındaki düşmanlık ve savaşı bitirip barışmalarını istedi. Bu konuşmanın esnasında Yaşar Kemal "Kürtler ve Türkler kardeşler" söyleyip faşist olan Türklerin seneler boyu "Türkün, Türk dışında dostu olamaz" cümlesiyle Türkiye'ye çok büyük zararlar vermişlerdir.⁵⁸

⁵⁶ Elham Yekta, **A.y.**

⁵⁷ Elham Yekta, **A.y.**

⁵⁸ "Kordha Berader-i Torkha Hestend", *Sarmaie*, Kasım 31, 2006,

3.3.2. Az Reviş-i Kuuni-i Dolet Der Berhord Ba Kordha Hemayet Nemikonem (Devletin Kürtlere Karşı Tepkisine Karşırım)

21.03.2010 tarihinde *Rizgari* web sayfasına göre Kürtçe yazma ve konuşma yasaklık nedeninden dolayı Türkçe yazmaya mecbur kalan Kürt asıllı Yaşar Kemal, devletin demokrasi adına yaptıklarını demokrasiyle hiç ilgili olmadığını söyleyerek devletten Kürtlere karşı hırçınlığına son vermesiyle bir çözüm yolu bulmasını istemiştir.⁵⁹

3.3.3. Yaşar Kemal Haster-i Hell-i Mosalemet Amiz-i Meseley-i Kordha Der Torkie Şod (Yaşar Kemal Kürt Meselesinin Çözülmesini İstedi)

İran'ın en önemli ve en çok okunan sitelerinden olan *Khabar Gozarie Mehr* (Haber Gozeriye Mehr) sitesinde, 27.7.2009 tarihinde çıkan bir habere göre Yaşar Kemal Türkiye'nin güney doğusunda yaşayan yirmi milyon Kürtün haklarının verilmemesini kabullenilmeyecek bir durum sayıp bu durumun çözülmesini istemiştir.⁶⁰

3.3.4. Zendan-i Yaşar Kemal Merkez-i Ferhengi Mişeved (Yaşar Kemal'in Kaldığı Cezaevi Kültür Merkezine Dönüşüyor)

Zaman gazetesinde ve *Khabar Gozarie Mehr* (Haber Gozeriye Mehr) web sayfasında Yaşar Kemal'in daha önce kaldığı Diyarbakır cezaevi'nin kültür

⁵⁹ “Ez Reveş-i Kunun-i Dolet Der Berhord Ba Kordha Hemayet Nemikonem”, (Çevrimiçi) <http://www.rizgari.blogspot.com>, 21 Mart 2010.

⁶⁰ “Yaşar Kemal Haster-i Hell-i Mosalemet Amizi Meseley-i Kordha Der Torkie Şod”, (Çevrimiçi) <http://www.mehrnews.com>, 27,7. 2009.

merkezine dönüşmesi konu edilmiştir. Bu hapishanede daha önce Bülent Ecevit, Yılmaz Güney ve *Sabah* gazetesinin makale yazarı Nazlı Ilıcak gibi Türkiye aydınlarının kaldıkları ifade edilerek devletin bu işi, vatandaşlardan özür dilemek amacıyla yaptığı söylenmiştir. Bu yazının devamında bu hapishanenin kültür merkezi değil de bir tarih müzesine dönüşmesi gerektiği belirtilmiştir.⁶¹

⁶¹ “Zendani Yaşar Kemal Merkez-i Ferheng-i Mişved”, Zaman (Çevrimiçi)
<http://www.mehrnews.com>, 15 Ekim 2008.

SONUÇ

Türk edebiyatının önemli isimlerinden romancı, senaryo ve öykü yazarı Yaşar Kemal'in *İnce Memed* adlı ilk romanı yaklaşık kırk dile çevrilmiştir. Yaşar Kemal'in *İnce Memed* ile beraber diğer kitaplarının yurtdışında çeşitli ülkelerde yapılan baskı sayısı yüz kırktan fazladır. Bu bağlamda uluslararası bir üne sahip olan Yaşar Kemal, ilgili kurum ve kişilerce Nobel Edebiyat Ödülü'ne de aday gösterilmiştir.

Yazarın kitap olarak romanları ve bir adet hikâye kitabı Farsçaya çevrilmiştir. 1974 yılında Semin Bahçeban tarafından çevrilen *İnce Memed* romanı Yaşar Kemal'in Farsçaya çevrilen ilk romanıdır. *İnce Memed* ile beraber yazarın toplam on sekiz romanı Farsçaya çevrilmiştir.

Yaşar Kemal'in Türkçede yayımlanmış kırk dört eseri içinde en fazla *İnce Memed* romanı çevrilmiştir. Ancak bu çevirilerde eserin bütünü değil birinci, ikinci ve üçüncü ciltleri çevrilmiştir. Dördüncü cilt her nedense çevrilmemiştir. *İnce Memed* romanı Türkiye'de 1955 yılında çıktıktan on dokuz yıl sonra 1974'de Semin Bahçeban tarafından Farsçaya çevrilmiştir. Semin Bahçeban eserin sadece birinci cildini çevirmiştir. Bahçeban'ın bu çevirisi daha sonra 1978'de Emirkabir, 1983'de *Ebtekar* yayınevleri ve aynı cilt Amir Esmaeieli tarafından 1983'de *Neşri Ervend* ve 1990 yılında *Morvarid* yayınevleri tarafından neşredilmiştir.

İnce Memed'in ikinci ve üçüncü ciltleri İrec Nobaht tarafından 1987 ve 1989 yıllarında yapılmış ve Neşri Ney yayınevi tarafından neşredilmiştir. Üçüncü cildin ikinci baskısı ise aynı yayınevi ve aynı mütercim tarafından 1990 yılında tekrar basılmış. Eserin birinci ve ikinci ciltleri 2003 yılında Hüsrev Mehrzad tarafından çevrilmiş ve Semir yayınevi tarafından tek cilt halinde yayımlanmıştır. *İnce Memed*'in birinci cildi beş baskı, ikinci cilt ve birinci-ikinci cildin bir arada olduğu ciltler tek baskı, üçüncü cilt ise iki baskı yapmıştır.

Toplam dokuz kere farklı mütercim ve farklı yayınevlerinden çıkan *İnce Memed* romanının ilk baskısı İran devriminden önce (1978) ve diğerleri İran devriminden sonra çıkmıştır. Farsçaya çevrilen diğer romanların hepsi devrimden sonra çıkmışlardır. Bu eserler içinde *İnce Memed* dışında, *Ağrı Dağı Efsanesi* ve *Yusuşçuk Yusuf* ikinci baskı yapmışlar, diğer romanlar sadece bir baskıda kalmışlardır. Bu romanların ortalama baskı adedi üç bin ve beş bin arasındadır.

Yaşar Kemal'in son çevrilen kitapları *Hurushan (Karıncanın Su İçtiği)* romanı ile hikâyelerinden oluşan *Bütün Hikâyeleri*'dir. Her ikisi de 2008 yılında farklı yayınevleri ve mütercimler tarafından çevrilmiştir. Çevrilen kitapların birçoğu *Gognus* ve *Neşri Ney* gibi İran'ın önde gelen, prestijli yayınevlerinden basılmıştır. 1990'dan önce çevrilen kitapların birçoğunun baskı kalitesi düşüktür. 2000'den sonra çıkan kitapların baskı kaliteleri yüksektir. Kitapların çoğuna gerek mütercim gerekse yayınevi tarafından önsöz ve takdim yazılmamıştır. Kitaplarda yer alan önsöz ve takdimlerde ise Yaşar Kemal'in hayatı ve eserleri tanıtılmış, bazılarında da Yaşar Kemal'le yapılan röportajlara yer verilmiştir.

Yaşar Kemal, İran'da, Orhan Pamuk gibi diğer çağdaş Türk yazarlarına göre kitapları daha az rağbet gören daha az okunan yazarlardandır. Yaşar Kemal'in kitaplarını tercüme edenler genelde İran'ın önde gelen çevirmenlerindendir. Maalesef Yaşar Kemal'i daha doğrusu *İnce Memed*'i İran'a tanıtan büyük çevirmen Semin Bahçeban ve Reza Seyyed Hoseyni maalesef vefat ettiği için ve diğer çevirmenler de çok yaşlandığından çevirmenlerin hiç birisiyle konuşamadık.

Yaşar Kemal ile ilgili olarak İran gazete ve dergilerinde kendisiyle yapılmış röportajlar vardır. Ancak bu röportajlar batılı gazete ve dergilerde yayımlandıktan sonra Farsçaya çevrilmişlerdir. Sanatı, edebiyat görüşü, romancılığı, etrafında yapılan ve *Hemşehrî* gibi İran'ın önde gelen gazete ve dergilerinde neşredilen bu röportajlar İranlı okuyucuların Yaşar Kemal'i daha iyi anlamasına yardım etmiştir. Yaşar Kemal'in İran'a hiç gitmemiş olması, onun hakkında basın yayın organlarında az haber çıkmasının belki de en önemli sebebidir. Bununla beraber hakkında çıkan haberlerin büyük kısmı ise siyasî içeriklidir.

KAYNAKÇA

I. Yaşar Kemal'in Farsça'ya Çevrilmiş Eserleri

A. Romanlar

Ab Horden-i Murçe [Karmcanın Su İçtiği], Çev. Alireza Seyfettini, Tehran, Ghoghnus Yayınları, 2008.

Ansuy-i Kuhestan [Dağın Öte Yüzü], Çev. Reza Seyyed Hoseini, Jalal Khosrov Shahi, Tehran, Zaman Yayınları, 1984.

Ansuy-i Kuhestan [Giyahe Bimerğ], Çev. Reza Seyyed Hoseini, Jalal Khosrov Shahi, Tehran, Negah Yayınları, 1988.

Bedreghe [Teneke], Çev. Sarvnaz Bigdeli Khamse, Tehran, Meşg-i Emruz Yayınları, 2001.

Begzar Haristan Besuzed [İnce Memed 3], Çev. İraj Nobakht, Tehran, Neşr-i Ney Yayınları, 1989.

Benger Ferat Hun Est [Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana], Çev. Alireza Seyfettini, Tehran, Ghoghnus Yayınları, 2007.

Efsaney-i Ağrı [Ağrı Dağı Efsanesi], Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donya Yayınları, 1985.

Efsaney-i Çiyay-i Ağrı [Ağrı Dağı Efsanesi], Çev. Teyfour Kordi, Tehran, Neşr-i Ruz Yayınları, 1990

Eger Mar Ra Bokoşend ve Dereht-i Enar Ruyi Teppe [Eğer Yılanı Öldürseler ve Hüyükteki Nar Ağacı], Çev. Reza Seyyed Hoseini, Jalal Khosrov Shahi, Tehran, Negah Yayınları, 1985.

Erbabhay-i Akçasaz [Akçasazın Ağaları], Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Donyay-i No Yayınları, 1988.

Gehr-i Derya [Deniz Küstü], Çev. Rahim Raiesnia, Tehran, Negah Yayınları, 1985.

Hurushan [Tanyeri Horozları], Çev. Alireza Seyfettini, Tehran, Ghoghnus Yayınları, 2009.

İnce Memed, Çev. Samin Bahçeban, Tehran, Kitab-i Zaman Yayınları, 1974.

İnce Memed, Çev. Samin Bahçeban, Tehran, Emirkebir Yayınları, 1978.

İnce Memed, Çev. Samin Bahçeban, Tehran, Ebtakat Yayınları, 1983.

İnce Memed, Çev. Amir Esmaili, Tehran, Neşr-i Ervend Yayınları, 1983.

- İnce Memed**, Çev. Amir Esmaili, Tehran, Morvarid Yayınları, 1990.
- İnce Memed**, Çev. Khosrov Mehrzad, Tehran, Semir Yayınları, 2003.
- Köroğlu'nun Meydana Çıkışı**, Çev. Mehrdad Narimani, Tabriz, AkhtarYayınları, 2001.
- Merd-i Kuhestan [Çakırcalı Efe]**, Çev. Alireza Seyfettini, Tabriz, Talaş Yayınları, 2000.
- Oghab-i Kuhestan [İnce Memed 3]**, Çev. Rahim Raiesnia, Tabriz, Nima Yayınları, 1991.
- Padişah-i Filha [Filler Sultanı]**, Çev. Jalal Khosrov Shahi, Tehran, Rad Yayınları, 1991.
- Padişah-i Filha [Filler Sultanı]**, Çev. Jalal Khosrov Shahi, Tehran, Avaze Yayınları, 1999
- Perendegan Hem Reftend[Kuşlar da Gitti]**, Çev. Karim Sadari, Tabriz, Talaş Yayınları, 1991.
- Perendegan Hem Reftend [Kuşlar da Gitti]**, Çev. Mostafa İlhanizade, Tehran, Neşr-i Salis Yayınları, 1999.
- Şahini Anavarza [İnce Memed 2]**, Çev. İraj Nobakht, Tehran, Neşr-i Ney, Yayınları, 1987.
- Teb-i Helebi [Teneke]**, Çev. Tofigh Sobhani, Tehran, Neşr-i Ney Yayınları, 1988.
- Zemin Ahen Est Ve Aseman Mes [Yer Demir, Gök Bakır]**, Çev. Mohammad Âmin Seyfiala, Tehran, Başka Yayınları, 2008.

B. Hikâyeler

- Be Men Negah Kon Berader [Bütün Hikâyeleri]**, Çev. Asad Behrangi, Tehran, Ebtekar-i No Yayınları, 2008.
- “Be Suy-i Çukurova”, Çev. Jafar Soleimanikia, **Ettelaat**, Haziran 18, 1998,
- “Guş Kon Dust-i Men”, Çev. Jafar Soleimanikia, **Ettelaat**, Temmuz 9, 1998,
- “Guş Kon Dust-i Men”, Çev. Jafar Soleimanikia, **Jame Jam**, Eylül 4, 2001,
- “Şekarçi”, Çev. Jafar Soleimanikia, **Ettelaat**, Temmuz 16, 1998

C) Kendisiyle Yapılan Röportajlar, Konuşmalar

“Aya Shoma Şehsiyet-i Melli Shodeyid ”, Çev. Mehrzad Futuhi, **Hamşahri**, Ekim 4. 1997, s.10.

“Edebiyat-i Mardom Salari Ve Solh”, Çev. Asadollah Jafari, **Asre Pancshanbe**, 21-22 sayı,t.y...,s.74.

“Hemtay-i Torkiye Faulkner”, Çev. Khojaste Keyhan, **Fath**, Nisan 20, 2008,

“Men Maşin-i Roman Nevis-i Hestem”, (Der Spiegel’den naklen) Çev. K.Tavoli, R.Purmendi, **Hamşahri**, s. 10, Eylül 30, 1996.

“Men Merd-i Ehli Honer, Şiir Ve Aşeghi Hestem”, Çev. A.Rostami, **Donyay-i Sokhen**, 2003, s.42.

“ Yaşar Kemal Der Mosahebe Ba Majalleye Almani-i Der Speigel”, Çev. Ahmd Eskandari, <http://www.Ashigolsn.ir/shownaqd.>, Nisan 10. 2010

II. Konuyla İlgili Diğer Kaynaklar

Bayrav, Süheyla:

Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi,

İstanbul, Multilingual Yayınları, 1999.

Binding, Paul:

“Revayet-i Muhiş”, Çev. Pertov

Şhriatmdari. **Hamshahri**. Ocak 28, 1998. s.10.

Birch, Nicolas:

“Donyay-i Penhan-i Dastanhay-i Yaşar

Kemal”, .Çev. Manouchehr Parşad.

Jahane Ketab. Eylül, 2009.

Birch, Nicolas:

“Men Osturehay-i Hod Ra Minevisem”,

.Çev. Ahmad Parhizi. **Jame Jam**, Ekim 15, 2008. s.8 (Çevrimiçi)

<http://www.aftab.ir/shownaqd.>, 14

Aralık, 2008.

- Birch, Nicolas: “Merg, Dastani Ke Bayed Benevisem”,
.Çev. Saffane Mohaghegh Neishaburi.
t.y., (Çevrimiçi)
<http://www.ibna.ir/shownaqd>., 2 Aralık,
2008
- Birch, Nicolas : “Siyaset Honer Ra Nabud Mikoned”,
Çev. S. K. D. t.y., (Çevrimiçi)
http://www.sibe_gazzade.ir/shownaqd., 1
Aralık, 2008.
- Eshaghian, Javad: “Çend Sedayi-i Bahtin Der Roman-i
Benger Ferat Hun Est”,
<http://www.mandegar.info/>., Mart, 2010.
- Grass, Gunter: “Cehan-i Bedun-i Ters Ve Eslehe”, Çev.
Nasrin Tavana. **Sobhe Emrouz**. Nisan
15, 2002.
- Grass, Gunter: “Der Setayeş-i Yaşar Kemal”, Çev.
Nasrin Tavana. **Farhang-i Tosee**. no:34.
t.y, s. 159.
- Grass, Gunter: “Feth-i Keşverha Ba Edabiat”, Çev.
Roshanak Darioush. **Jameeye Salem**.
no:36. Eylül 19. 1997. s. 62.
- Jahanara, Adel: “Şadi-i Ademi Ve Tehsin-i Cehani”,
Abrar. Nisan 11, 1999.s. 7.
- Kemal, Thilda(çev) “**Salman,The Solitary**”, London, The
Haarvil Press, 1997.
- Göğceli, Kemal Sadık: **Akçasazın Ağaları**, İstanbul, Cem
Yayınları, Ocak 1975.
- Göğceli, Kemal Sadık: **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana**,
1.bs., İstanbul, Adam Yayınları, Ocak
1998.

- Göğceli, Kemal Sadık: **İnce Memed**, 7.bs., İstanbul, Toros Yayınları, 1993.
- Göğceli, Kemal Sadık: **İnce Memed**, 9.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları (YKY), Şubat 2009.
- Macit, Muhsin & Soldan, Uğur: **Edebiyat Bilgi ve Teorileri**, Ankara, Grafiker Yayınları, 2008.
- Majlesi, Mohammad: **Bazi Ba Terane**, Tehran, Donyay-i No Yayınları, 2004.
- Majlesi, Mohammad: **Dastanhay-i Donyay-i Gereftar**, Tehran, Donyay-i No Yayınları, 1992.
- Nabavi, Seyyid Ebrahim(çev): “Mihmani-i Yaşar Kemal Ba Poul-i Semin Bahçeban ”
<http://www.rouzshomare.engehelab.ir/shownaqd.>
- Raiesnia, Rahim: **Köroğlu Der Efsane Ve Tarih**, 2.bs.. Tabriz, Nima Yayınları, 1989.
- Raiesnia, Rahim: **Köroğlu Der Efsane Ve Tarih**, 3.bs.. Tehran, Donya Yayınları, 2000.
- Roditi, Edavard(çev): “**İnce Memed**”, London, The Haarvil Press, 1997.
- Seyfettini, Alireza: “Nevisandeyi Ke Tanha Ba Çeşm-i Çep Mibined”, **Rozgare Vasl**. Ağustos, 1997. s. 39.
- Soufizade, Hadi: “Cayize-i Edebi-i Reis Jomhur Be Yaşar Kemal”, **Sarmaie**, Ekim 2, 2008, (Çevrimiçi) <http://www.kordestannewspaper.ir/shownaqd.>, 2 Ekim, 2008.
- Vahedi, Ahad: “Yaşar Kemal Vecdan-i Bidar-i Merdom-i Torkie”, (Çevrimiçi) <http://www.azaronline.ir/shownaqd.>
- Yekta, Elham: “Şekest-i Dobareye Men Ez Yaşar Kemal”,

<http://www.ayneha.ir/shownaqd>. Temmuz,
2007

III. Elektronik Kaynaklar

“Beşir Atalay, Vazire Keşvere Torkie Ba Ba Yaşar Kemal Didar Kard ”, **Donyaye Eghtesad**, t.y..(Çevrimiçi) <http://www.mehrnews.ir/shownaqd/> Temmuz 2009

“Ez Reveş-i Kunun-i Dolet Der Berhord Ba Kordha Hemayet Nemikonem”, (Çevrimiçi) <http://www.rizgari.blogspot.com>, 21 Mart 2010.

“Ez Romans Ta Roman”, çev.Mohammad Amin Ulumi(Çevrimiçi) <http://www.vista.com>, 16 Nisan 2010.

“Feghr\ Nengi Beşeriyet Est”, (Çevrimiçi) <http://www.alfabetmaxima.com>, Eylül 3, 2003

“Kordha Berader-i Torkha Hestend”, **Sarmaie**, Kasım 31, 2006,

“Yaşar Kemal Hastar-i Hell-i Mosalemet Amizi Meseley-i Kordha Der Torkie Şod”, (Çevrimiçi) <http://www.mehrnews.com>, 27,7. 2009.

“Zendani Yaşar Kemal Merkez-i Ferheng-i Mişved”, **Zaman** (Çevrimiçi) <http://www.mehrnews.com>, 15 Ekim 2010

EKLER

Ek 1. Resimler

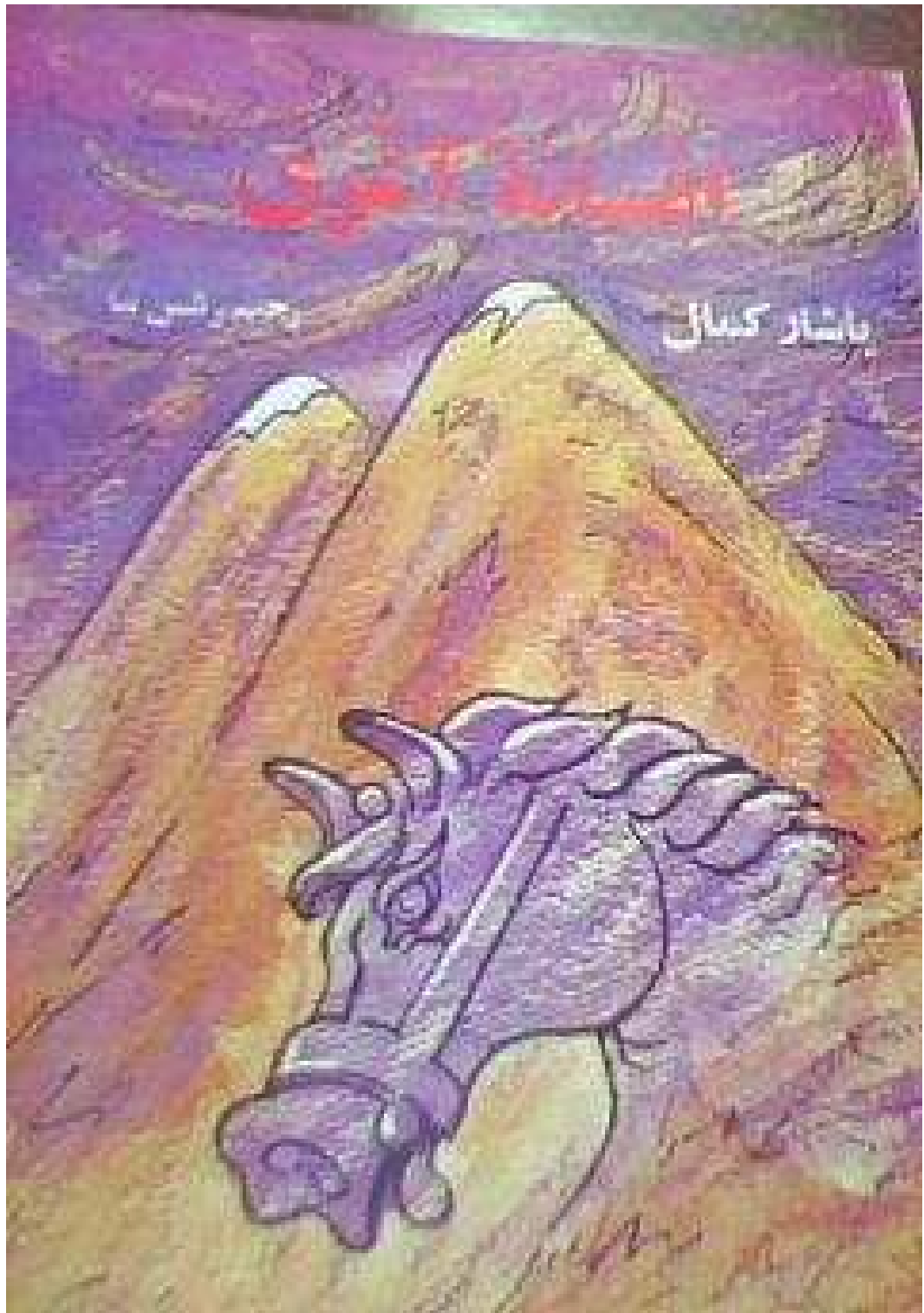
1. İnce Memed; Yaşar Kemal'in İnce Memed romanının ilk Farsça çevirisi. (1974)
2. Efsaney-i Ağrı; Yaşar Kemal'in Ağrı Dağı Efsanesi romanının Farsça çevirisi. (1985)
3. Eger Mar Ra Bokoşend; Yaşar Kemal'in Yılanı Öldürseler romanının Farsça çevirisi. (1985)
4. Gehr-i Derya; Yaşar Kemal'in Deniz Küstü romanının Farsça çevirisi. (1985)
5. Efsaney-i Çiyay-i Ağrı; Yaşar Kemal'in Ağrı Dağı Efsanesi romanının Farsça çevirisi. (1990)
6. Oghab-i Kuhestan; Yaşar Kemal'in İnce Memed romanının üçüncü cildinin Farsça çevirisi. (1991)
7. Padişah-i Filha; Yaşar Kemal'in Filler Sultanı romanının Farsça çevirisi. (1991)
8. Perendegan Hem Reftend; Yaşar Kemal'in Kuşlar Da Gitti romanının Farsça çevirisi. (1991)
9. Perendegan Niz Reftend; Yaşar Kemal'in Kuşlar Da Gitti romanının Farsça çevirisi. (1999)

ياشاركمال

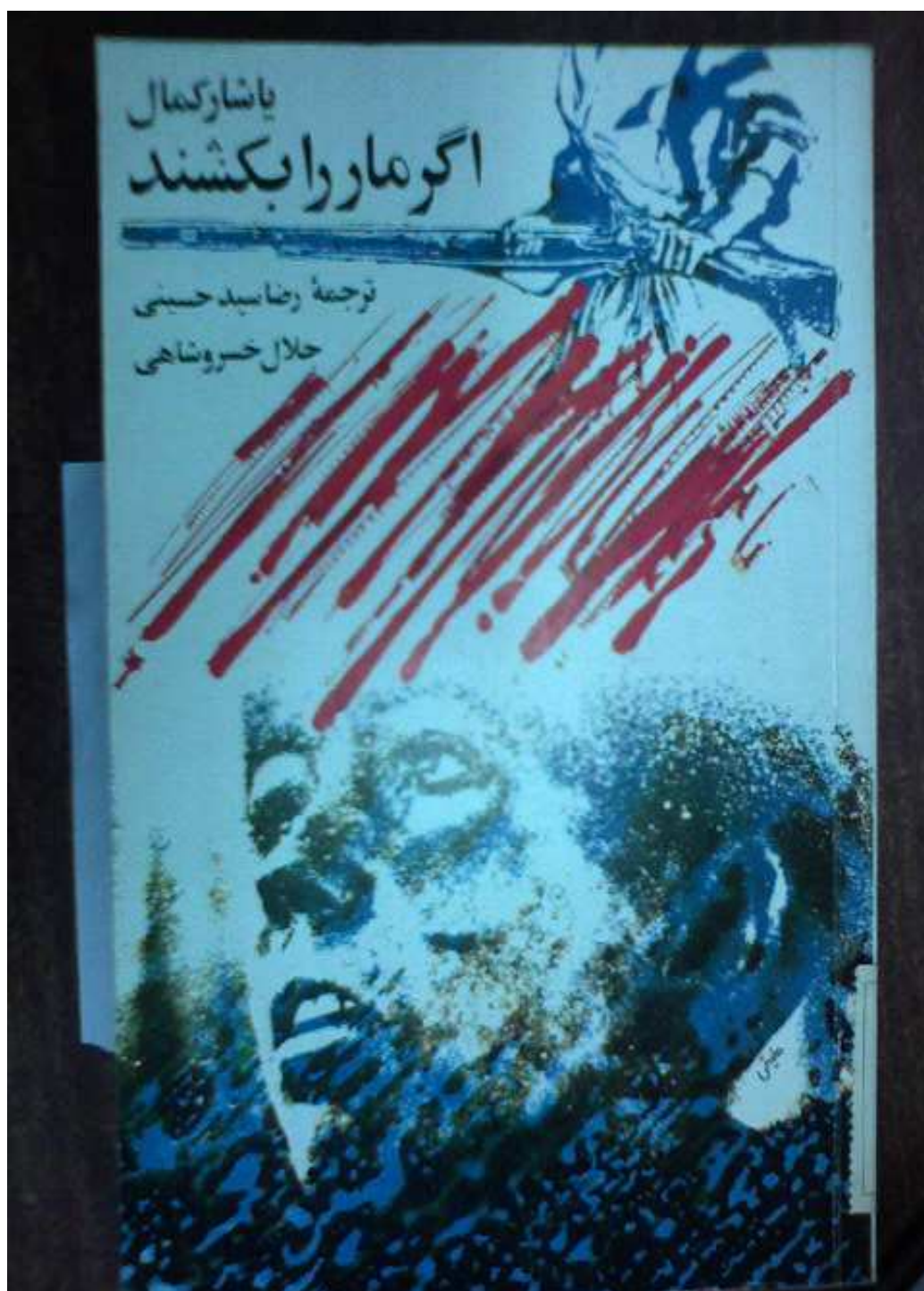
اينجه ممد

ترجمة ثمين باغچه بان

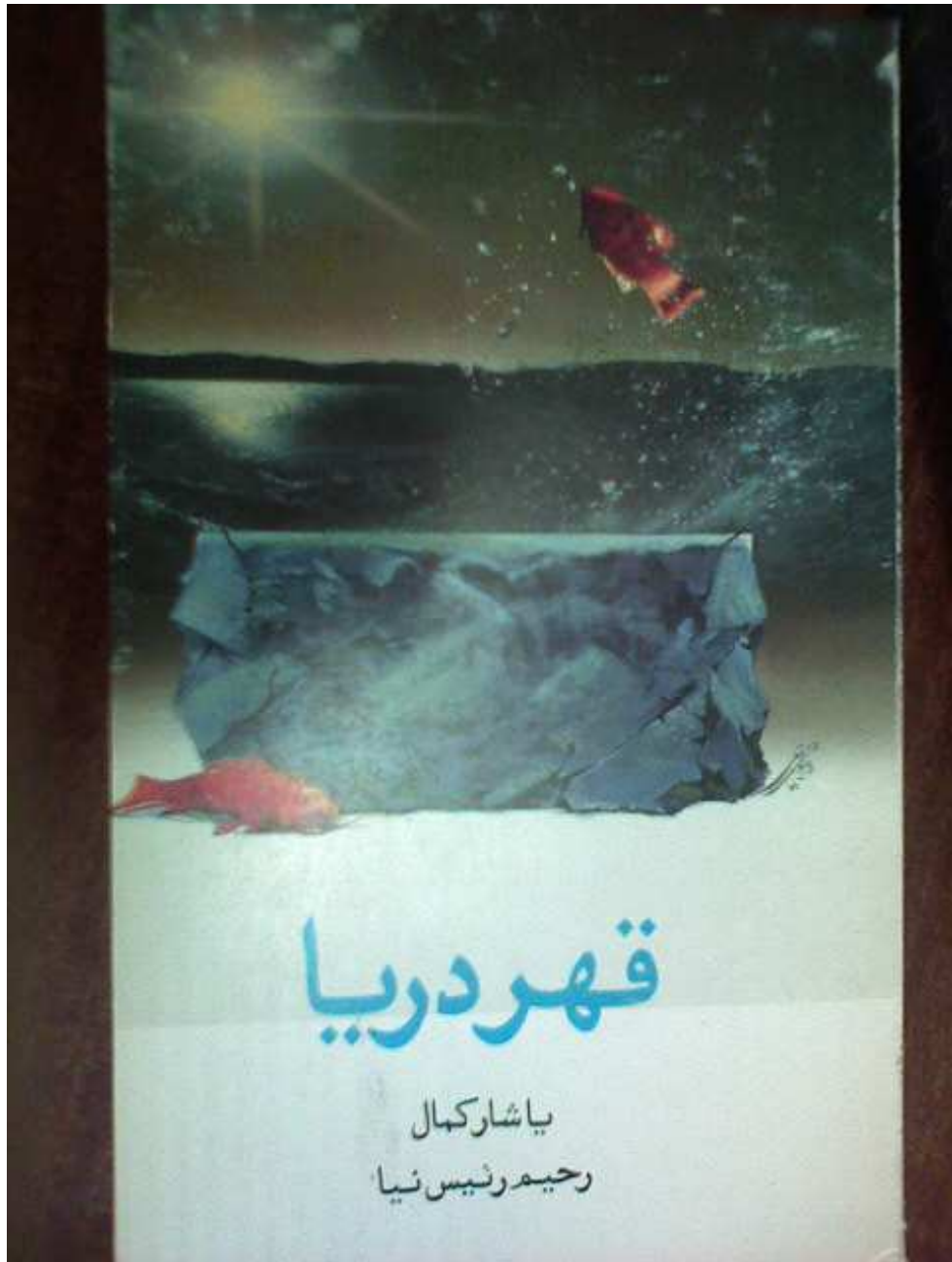

(2)

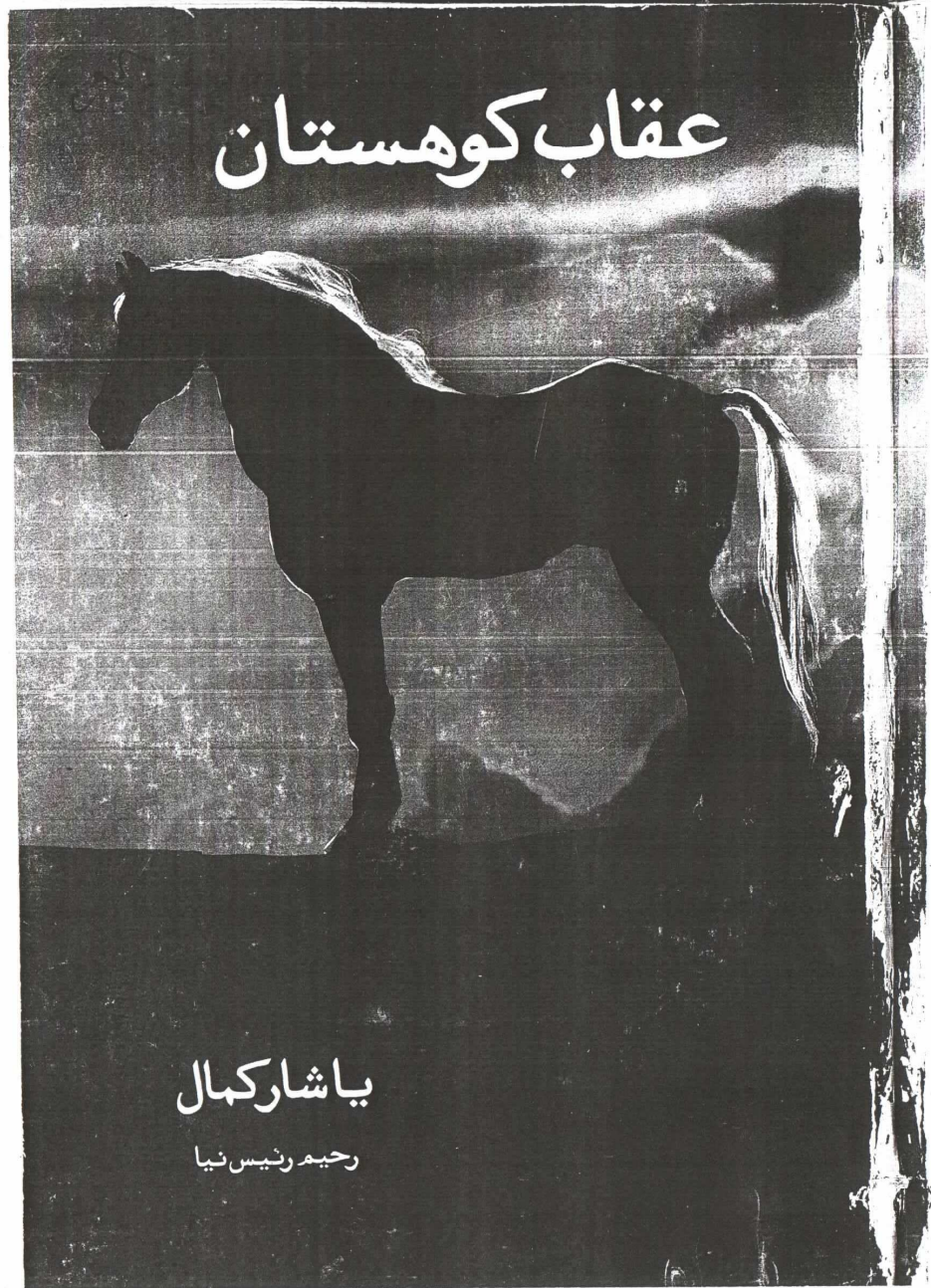

(3)

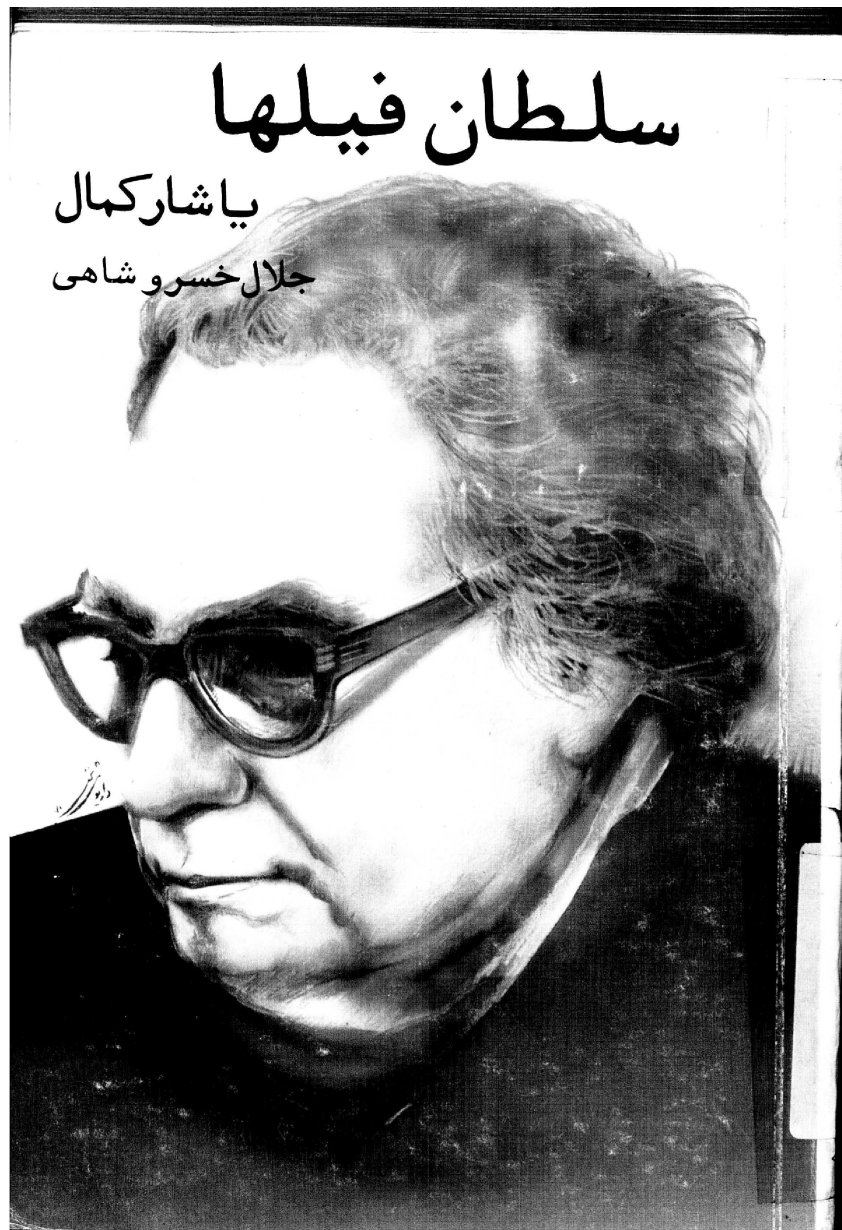

(4)

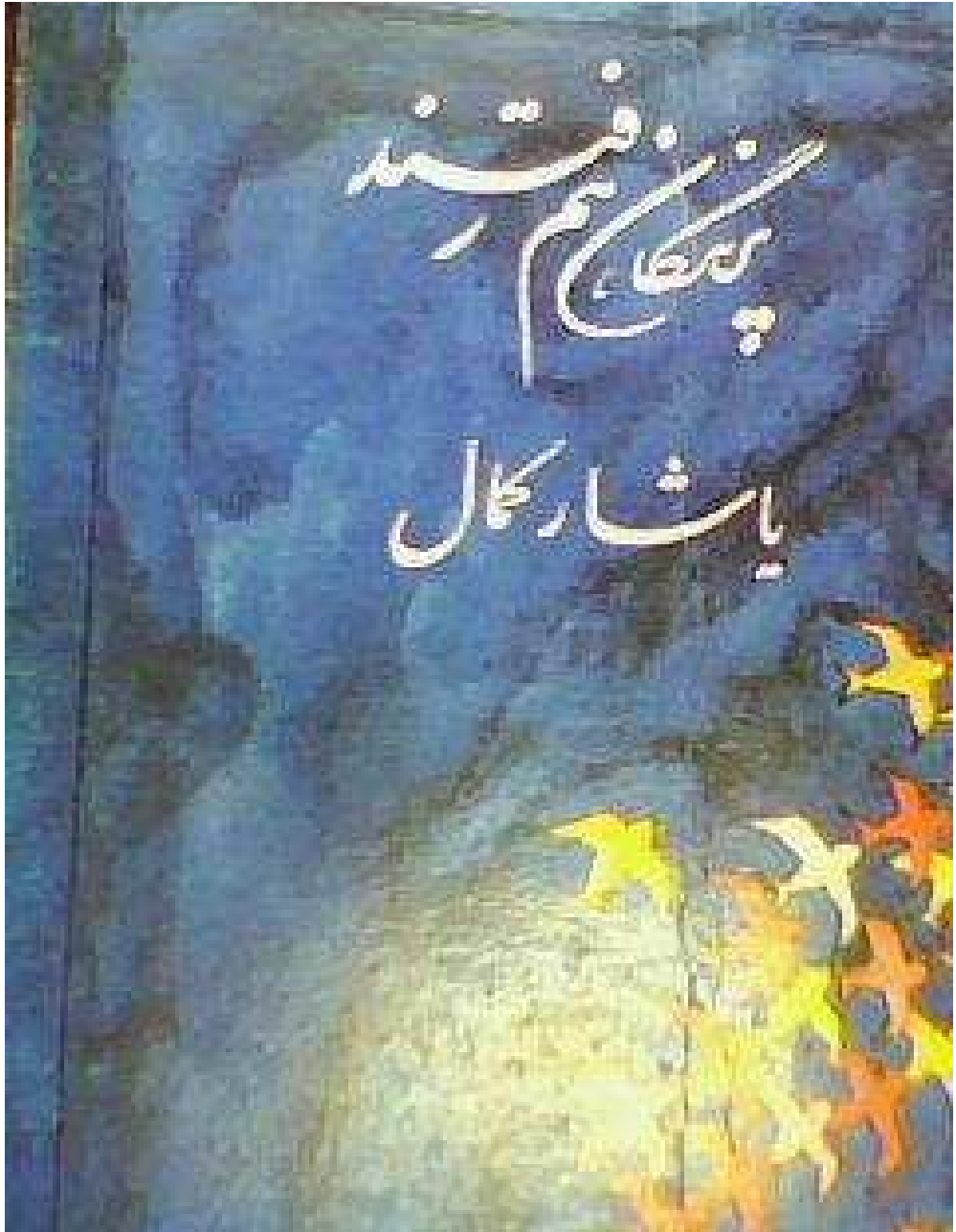
(6)

(7)

(8)

(9)

Ek 2. Yazılar

1. 1997 yılında Alman Yayıncılar Birliğinde Günter Gras'ın Yaşar Kemal hakkında yaptığı konuşma, *Jameeye Salem* (Camiey-i Salim) gazetesinde *Feth-i Keşverha Ba Edebiat* (Edebiyat Yoluyla Ülkelerin Fethi) başlığıyla Roshanak Darioush(Roşenek Daryuş) tarafından çevrilmiştir.
2. Yaşar Kemal'in bir kısa hikayesi *Guş Kon Dust-i Men* başlığıyla Jafar Soleimanikia (Cafer Süleymanikiya) tarafından *Ettelaat* gazetesinin 9 Temmuz 1998 tarihli sayısında çıkmıştır.
3. 1999 yılında Adel Jahanaray (Adil Cehanaray) ve Amin Fakhrara (Emin Fehrara) tarafından yayımlanan bu değerlendirme, *Abrar* (Ebrar) gazetesinde *Şadi-i Ademi Ve Tehsin-i Cehani* (İnsan Mutluluğu Ve Dünya Tebriki) başlığıyla çıkmıştır.
4. 1997'de yılında, Alman Yayıncılar Birliği'nde Yaşar Kemal'e ödül verilmeden önce Yaşar Kemal'in kendisi tarafından sözcü olarak seçilen Alman yazar Günter Grass konuşmasının çevirisi *Sobhe Emrouz* (Sübh-i Emruz) dergisinin Nisan 2002 yılında çıkan baskısında Nasrin Tavana (Nesrin Tevana) tarafından *Cehan-i Bedun-i Ters Ve Eslehe* başlığıyla çevrilmiştir.
5. Almanya'da Barış Ödülü Yaşar Kemal'e verildiği esnada, *Bugünkü Dünya Edebiyatı* dergisi editörünün Yaşar Kemal ile yaptığı röportajın Farsça çevirisi *Men Merd-i Ehl-i Honer, Şiir Ve Aşeghi Hestem* (Ben Şiir, Aşıklık ve Sanatı Seven Bir Kişiyim) başlığıyla *Donyay-i Sokhen* (Dünyay-i Suhen) dergisinde 2003 yılında A.Rostami (A.Rüstemi) tarafından çevrilmiştir.
6. Khojaste Keyhan'ın, Yaşar Kemal ile 2008 yılında *Fath* (Feth) dergisinin 20 Nisan 2008 sayısında yaptığı röportaj, *Hamtay-i Torkiye Faulkner* başlığıyla yayımlanmıştır.

فتح کشورها با ادبیات: یاشار کمال از چشم گونتر گراس

فشرده‌ای از سخنرانی گونتر گراس در مراسم اهدای جایزه صلح اتحادیه ناشران آلمان به یاشار کمال، ۱۹ اکتبر ۱۹۹۷.

ترجمه روشنگر داریوش

نیست، و دربارهٔ انسانهایی اند که هرگز بر تختی ننشسته‌اند و سلطه‌ای نداشته‌اند، اما همواره تحت سلطه بوده‌اند. افزون بر این، کشورهای ما گرچه از نظر جغرافیایی از هم فاصله دارند، به هم نزدیک شده‌اند. زیرا گناهی ماندگار بر آنها سنگینی می‌کند و در جوامع آنها اکثریت با اقلیت رفتاری اصلاح‌ناپذیر دارد. وقتی این قرن رو به پایان تازه شروع شده بود، در ترکیه صدها هزار ارمنی بطور منظم قتل عام شدند؛ عنوان جنایات آلمان نسبت به تعداد بیشماری یهودی و کولی همداری است به نام آشویتس (Auschwitz). کشورهای ما، ناتوان از یگانگی با خودمان، جنگ‌هایی را آغاز کردند که همسایگانمان را دچار وحشتی دائمی می‌کرد. ما آلمانیها بارها شکست خوردیم و سرانجام چهل سال دو شقه ماندیم. ... در ترکیه خلق کرد تا به امروز در معرض خودکامیگی و اقدامات مسلحانهٔ دولت قرار دارد و قربانیان آن اکثراً کودکان و زنانند. جنون نژادی و کمبود تفاهم در پوشش نخوت، جنگ و پیامدهای آن مشخصات تاریخ کشورهای ما هستند.

بسا چنین پس زمینه‌ای که هیچ عظمتی

کشورها با ادبیات، ما انسانها را که تنها بر کاغذ نقش بسته‌ایم به یکدیگر نزدیک می‌کند. بیهوشیهای صعب‌العبور و صخره‌هایی را که جایگاه آشیانهٔ عقابهاست قابل عبور می‌کند. ادبیات ما را فرامی‌خواند تا در برابر مشقت دهقانان سرکوب‌شده و بردگی‌شان، به بند کشیده‌بودن را در کشور خود به یاد آوریم. ادبیات مرزهایی را که بر نقشه، و نیز بر آگاهی ما، کشیده شده از میان برمی‌دارد. ادبیات پلی بنا می‌کند به سوی فرد دیگر، به سوی منی که نزد من بیگانه شده است. ادبیات ما را به هم پیوند می‌زند. بدین قرار، یاشار کمال عزیز، ما نه به صورت مستقیم، که از چند زاویه با هم خوشاوندیم. نه تنها به این دلیل که شما به عنوان کرد مشقت کشیده، متعلق به ترکیه‌اید و من که از طرف مادری کاشوب (Kaschube هستم، با خاطره‌ای پریشکوه و گلابه، خود را متعلق به آلمان می‌دانم. بلکه به این دلیل نیز که ما هر دو مایلیم مشقت دیرین و از سر گذشته را با کلام در برابر خویش بنهیم. ... این شور و سوساوس آمیز محرک ماست که خلاف جهت زمان بنویسیم و داستانهایی تعریف کنیم که در پرونده‌های دولتها ستایشی درباره‌شان

در این مکان تاریخی به برندهٔ جایزهٔ صلح امسال، یاشار کمال، خوشامد می‌گویم. اکنون نویسنده‌ای قصد دارد به ستایش آثار نویسندهٔ دیگری بپردازد. یاشار کمال Yasar Kemal عزیز، شما حتماً دلایلی داشته‌اید که مرا به عنوان سخنران این مراسم پیشنهاد کرده‌اید. با کمال میل این خواست شما را پذیرفتم و بر آن شدم که از دریای مدیترانه سفر کنم، از زمین‌های صاف خاک‌رُس ساحلی، و سپس از بیشه‌های توت‌سیاه، انگورهای وحشی و نزارها، بساتاق‌ها و باز زمین‌های سرسبز، تپه‌های چوکورووا (Cukurova)، معطر از مُورد سبز، بگذرم تا به فلات‌ها که یکی از آنها دیکنلی دوزو نام دارد و شامل بیچ ده می‌شود، برسم؛ این بار با نگاهی به سوی رشته‌کوه‌های ارجیاس داغ یا قله‌های پر برفش.

من که بسیار سفر کرده‌ام، هرگز در آناتولی نبوده‌ام، اما به عنوان خوانندهٔ کتبهای شما یا کشورتان آشنا شدم. آنچه بیشتر برایم بیگانه بود، ملموس گشت و رنج کشاورزان بی‌زمین را درک کردم.

ادبیات فاصله‌ها را از میان برمی‌دارد. فتح

گوش کن، دوست من!

یاشار کمال
ترجمه: جعفر سلیمانی کیا

«بباز تازه توی گرما به آدم قوت می دهد.»

جوان چنان به صورت محمود خیره شده بود که...

محمود توی دلش گفت: «اوف! این پسر برای چی دل در این طور نگاه می کنه؟» دختر لحظه ای چشم باز کرد و سر برداشت و بهت زده نگاه به دور و برش انداخت و دوباره سرش را به پهلوئی جسوان گذاشت و چشمهایش را بست.

قطار سنبالان در دشت می رفت، موقع گذشتن از دره ای خشک انگار تیرهای تلگراف و درختها در برابر چشم او می افتادند، بادی که می وزید علف های زرد شده را به طرف جنوب خم می کرد، شاید هم به دلیل سرعت زیاد قطار این طور به نظر می رسید. بعد ابری از گرد و غبار دشت را پوشانید، گرد و غباری که در یک چشم به هم زدن بر طرف شد. به رودی رسیدند، قطار غرش کنان از روی بل کوچک و اهنگی می گذشت، رودی را از

آفتاب شد، نمایان شدن نور نازک آفتاب همان بود و محو شدن آن همان، سپس چشمش در آسمان به یک زغن افتاد، لحظه ای بعد زغنی که صاف و بی صدا در بلندی پرواز می کرد در دور دستها ماند، مرد سر برگر داد، جوان در این مدت همان طور به او زل زده بود. محمود نگاه از بیرون برگرفت اما نتوانست سر بلند کند و چشم در چشم جوان بپزد. دوباره سر برگر داد و به بیرون نگاه کرد، چشمش به ماده گاو افتاد که میان دشت ایستاده بود و

علف ها را دندان می زد و از پس که لاغر بود می سست تمامی دنده هایش را شمرد، گاو در یک آن از جلو چشمش ناپدید شد، بعد دشتی بود بایر و خالی و صاف که تا چشم کار می کرد، گسترده بود، با حیرت به دشت و خاک نگاه کرد و درختان گوناگون آن نگاه کرد، ابرهای آبی و سفید از برابر دیدگانش می گذشت، دنیا از برابر دیدگانش می گذشت، به خود آمد، توی دلش گفت: «هرچی باد اباد...» همان دم خواست نگاهش به چهره جوان

ببندازد اما فوراً متصرف شد و سرش را انداخت پایین، بوی تلخ و تندباز فضا را پر کرده بود، روی کف بر گرد و خاک کوبه، پوست پیاز ریخته شده بود، وقتی متوجه شد که مردی دارد کوبه را جابجا می کند، باهایش را جمع کرد، در این بین چشمش توی چشمان جوان افتاد، چشمان جوان این بار درشت تر شده بود، انگار بهت زده بود، حاج و واج بود و چشمان بهت زده و

درشتش را به او دوخته بود، به جلو خم شد و به دختر نگاه کرد، صورت دختر بار یک تر به نظر می رسید و زرد سنده بود، زل و ضعیف بود، خفته بود و داشت نفس های عمیقی می کشید.

عمیصا! جوان به کجا و به چه چیزی نگاه می کرد؟ آیا زخم صورتش زخم داس بود؟ در چشمان او از ترس، درد، دلسوزی و حیرت خبری نبود، ناگهان کلاهش روی پیشانی اش افتاد، کلاهش را از سر برداشت و در دست گرفت، آیا در کلاهش چیزی بود که جلب نظر کند؟ یکی دوبار نگاهش به آن انداخت و بعد آن را به سر گذاشت.

دوباره سرش را بلند کرد، زخم داس... تا زخم داس به پادش آمد دلش سوخت... روزی را پیش خود مجسم کرد که بر سر آب با علی دعواش شده بود، با تمامی زورشان با حرص و جوش و با خشم و کینه ای که از سالها پیش دلهايشان را پر کرده بود و از روی خصومت باهم گلاویز شده بودند.

گرد و خاک و مه، گل و شل، درختی سبز، اسبها، آسمان آبی، انبوه سر گیجه، خون سرخ... بعد رفتن توی خون و از توی خون در آمدن، رفتن توی آب و از توی آب فر آمدن... دوباره سر برداشت و به جوان نگاه کرد، چشمان جوان حالا بیشتر بهت زده بود، باهایش، بیشتر بای راستش لرزش داشت، نمی دانست چرا و چه طور، بدون آن که خود ملنفت باشد بنا کرد به حرف زدن: «... دختره مرخص است... برادر! رنکش خیلی بریده... مرخصی بد چیزی است... خدا نصیب آدم نکند، آدم باید هر

برای اولین بار سوار قطار شده بود و رفته بود شهر، حالا هم داشت بر می گشت به ده خودش، بی تاب شده بود و ابرویش را در هم کشیده بود، نمی توانست سر جایش آرام بگیرد، روی چمدان زرد و بزرگ چوبی اش نشسته بود.

دل نگران بود، پشت به دیوار داده بود، کلاه، شلوار، پیراهن، بلوز و کفشهایش تو نو و بران بود؛ انگار تازه از لای زورق در آمده بود، پیراهن راه راه و زردش در بیننده ای را مملول می کرد، ایستگاه شلوغ بود، مردم از این سو به آن سو می رفتند، چشم به خطوط راه آهن دوخته بود، زنیور مردی روی زمین افتاده بود، مقداری پوسته هندوانه و خرپزه روی زمین ریخته شده بود، تخمه های هندوانه و خرپزه به سیمان چسبیده بود... یکی دو زنیور زرد و یک خرگوش روی آنها می نشستند و بر می خاستند و لای دست و بال مسافران چرخ می خوردند.

مرد در نقطه هایی، شاید در سر و پشت خود، احساس کوفتگی، بی حالی و درد می کرد.

در این هنگام قطار با سر و صدا وارد ایستگاه شد، چمدانها بر سر دستها بلند شد، قطار در میان ابری آبی و گرم ایستاد، با دستیابی از جایش یا شد، همچنان که صف جمعیت را می شکافت پیش رفت و خودش را توی قطار انداخت.

به سوی راهرو قطار دوید، توی راهرو جای سوزن انداختن نبود، یرو پای چند نفر را لگد کرد، چند نفر بر و پایش را لگد کردند.

جلو کوبه ای ایستاد، خسس عرق شده بود، لباسهایش به تنش زار می زد، از قیافه اش ناخستگی می بارید، توی کوبه دختری با جوانی نشستند، نگاهش به آنان انداخت، بعد رفت تو، چمدان بزرگ چوبی اش را بلند کرد و در شکاف بالای سرش جا داد، رفت گوشه ای گرفت نشست، کوبه بوی بیاز می داد، هوای کوبه، هوای بهاری بود، بیاز تازه بوی خاک و بوی بهاری می داد، تا قطار راه افتاد دختر که به جوان تکیه داده بود، با تکان خوردن قطار، چشمانش را باز کرد و بست.

قطار ابری آبی و گرم بیرون می داد، مرد تصمیم گرفت در ایستگاه بعدی بیاز بخرد، اما هنوز دودل بود، توی دلش می گفت: «بیاز به چه دردم می خورد؟ تا برسم به ده... یک مزرعه بر بیاز...» بعد زیر قول خودش می زد: «نمیت یک جنگه، بیاز که چند «فروش» بیشتر نیست...»

توی اولین ایستگاه بیست و پنج فروش داد و یک جنگه بیاز خرید، پیش خودش فکر کرد تا به ده برسد قضیه را برای دهاتنها تعریف می کند و جماعت از خنده روده بر خواهند شد، بیازها تر و تازه بود، در حسرت خوردن چنین بیازهای خوشمزه ای بود، راستش بیاز از خوردنهای بد مزه است و اگر آدم هم روزه آن را بخورد دهانش به ظرف گلی صابون شباهت بسدایم کند، اما به موقع خودش و در آخر سال بیاز خیلی خوشمزه می شود.

دختر خوابیده بود، جوان داشت جرت می زد و کاکل سیاهش از زیر کلاه آفتابی اش بیرون زده بود، وقتی آفتاب روی موهای سیاه سیاهش می افتاد، موهایش برقی سبزرنگ می گرفت.

یکباره متوجه شد که جوان چنان چشم به صورت او دوخته که... جوان با چشمان درشتش همین طور داشت خیره نگاهش می کرد، سرش را انداخت زیر، اما باز هم دلش راحت و آرام نشد، به راست و چپ چرخید، با حرص به بیاز می که توی دستش بود گز زد، آن را قرح قرح جویید، سرش را که بلند کرد از نو چشمانش توی آن چشمان درشت و غمگین افتاد.

مرد که مات و متحیر شده بود دو دانه بیاز تازه از جنگه کند و به طرف جوان دراز کرد:

«بگیر، بگیر برادر! تو هم کمی بیاز بخور!»

جوان سری به علامت نفی تکان داد.

مرد اصرار کرد: «بگیر، بگیر، بگیر برادر، یک کمی بیاز بخور.»

جوان به آرامی سری تکان داد، چشمانش هنوز به صورت مرد دوخته شده بود، مرد که «ساری محمود نام داشت، گفت: «بگذار خواهر هم بگیرد و بخورد بیاز زیاد است، بیاز سبز حال آدم را جایی آورد، بیاز سبز را بخور و بعد زیر آفتاب نمرود دراز بکن، وقتی از خواب بیدار شوی انگار تازه از مادر متولد شده ای، هر چیزی که سبز باشد خوب است، اما بیاز سبز چیز دیگری است.»

جوان با سر اشاره کرد که بیاز نمی خواهد.

گونتو گراس و دغدغه‌هایش:

جهانی بدون ترس، بدون اسلحه

پاشار کمال عزیز مطمئناً برای در نظر گرفتن من به عنوان سخنگو در این مکان دلایل خود را دارید. خوشحالم که به خواسته شما پاسخ مثبت دادم و تجربه می‌کنم خرامیدن در آنسوی دریای مدیترانه، سرزمین‌های پهناور و گل‌آلود کناره ساحلی، سرزمین کوکورا با بونه‌های انکور، سیاه، تاک‌ها و نیستان وحشی، سرزمین دورتر آنسوی باتلاق‌ها و مزارع غنی نیهای پوشیده از گیاهان معطر، جلگه‌های مرتعی چون دیکلند و زو با بیخ روستایش که هم‌اکنون می‌توان قلعه‌های پرفرف تاروس بر او آنجا نظاره کرد.

پاشار کمال از دیدگاه من، جزو آن نویسندگانی محسوب می‌شود که به سرزمینی که در آن پا به هستی گذارده علاقه مند است، و همانند فاکتور، اخماتو، یا حتی جویس در مورد وقایع و صدمات گذشته شرح می‌دهد. این نویسندگان چشم‌اندازهایی را انتقال می‌دهند که می‌تواند چشم‌اندازهای شهری نیز باشد. هم چون مردمان که کرچه زبان دیده‌اند، ولی در زندگی حاشیه‌وار خود به مرکز جهان چشم می‌دوزند و به حیانتشان ادامه می‌دهند.

بدین ترتیب، پاشار کمال عزیز ما به هم پیوسته‌ایم. به فقط به این دلیل که شما به عنوان یک کرد به ترکیه تعلق دارید و من که با وجود تمام خاطرات ناگوار و مهاجرت به آلمان، از طرف مادری یک کاتولی بیایی هستم، بلکه به خاطر کرایش ما به بار پس گرفتن از دست رفته‌هایمان در جهان، این عقده‌ر و حتی ما را بر می‌انگیزد تا بر خلاف بقیه بنویسیم و داستان‌هایی بگوئیم که به

امور دولتی و انهایی مربوط نمی‌شود که در رأس امور قرار دارند و با مرده می‌که بیشتر مظلوم واقع شده‌اند سروکار دارند.

به علاوه، با وجود فاصله جغرافیایی از یکدیگر، کشورهای ما از جنبه‌های خاص دیگر، کاملاً به هم نزدیکند. زیرا هر کدام زیر بار گناهی در پرابی قرار گرفته و در هر دو جامعه اکثریت تلاش می‌کنند تا اقلیت خود را به منظور رفتماری بی تفاوت تحت کنترل در آورند. زمانی که این قرن در حال افول، هنوز در طفولیت خود به‌سر می‌برد، صدها هزار از منی با قتل عام مداوم در ترکیه مواجه شدند. جنایات آلمان در محلی به نام آشویتس به دعوات بی‌شمار بر ضد یهودیان و کولی‌ها انجام شد. ما از نابینان خود عاجز بودیم، کشورهای ما جنگ را شروع کردند تا همسایگان ما در وحشت دائمی به‌سر برند. ما

آلمانی‌ها مکرراً مغلوب شدیم، سرانجام تقسیم شدیم و آنگاه به مدت چهل سال در مقابل هم مسلحانه قرار گرفتیم. و هم‌چنان اصلاح‌ناپذیر. تا امروز که مردم کرد در ترکیه تحت تسلط قدرت مستبدانه دولت و نیروی نظامی است و فریبان آن را اکثر آ زنان و کودکان تشکیل می‌دهد. جنون‌زاد پرستی و عدم انعطاف تحت پوشش خودبینی، جنگ و پیمانده‌های تاریخ کشورهای ما را رقم زده است.

آیا آن سیاستمدار عالی‌رتبه آلمانی نبود که چندی پیش نسبت به چندین زادی شدن، مردم هشدار داده بود. و آیا این دشمنی پنهان با خارجیان نیست که در نظام اداری احاطه شده و تحت سیاست‌های اخراج وزارت کشور در آلمان فعلی اعمال می‌شود و انعکاس این خشونت در رفتار گروه آدم‌کشان حزب راست رادیکال مشاهده می‌شود؟ بیش از چهار هزار پناهنده از ترکیه، الجزیره و نیجر به در بازداشت به‌سر می‌برند و در کمپ‌های جدید آلمان به‌عنوان «رانده شده» شناخته می‌شوند. ما همگی ناظران متفعل نوع جدیدی از وحشیگری هستیم که این بار مجهز به عبارات ایمنی دموکراتیک است.

به‌عقده ما است که خواستار غلبه بر سیاست‌های اجباری اخراج و تبعید، زندگی در کنار دیگران بدون ترس از اسلحه و خواستار سیاست‌هایی باشیم که نهایتاً حقوق مدنی را برای انسان‌ها و هم‌میلیون‌ها ترک و کرد کشورمان پاس بدارد.

برای چند دهه در برلین، و اخیراً در لوبک، هر کجا که زندگی کرده و نوشته‌ام، ترک‌ها بخشی از صحنه خیابان بوده‌اند. کوه‌کان ترک هم کلاسی‌های فرزندان و نوادگانم بوده و هستند و من همیشه اطمینان داشته‌ام که این بر خوردهای روزانه در از بین بردن خشونت جهان، شریخش باشد، زیرا هیچ فرهنگی نمی‌تواند برای مدت طولانی از منابع خودش تغذیه کند. در قرون هفده و نوزده تعداد بی‌شماری از پناهندگان فرانسوی که مورد آزار حکومت مسیحی وقت قرار گرفته بودند، به برلینبورگ - برلین وارد شدند که نفس تازه‌ای به اقتصاد تجارت و ادبیات آلمان دهیدند. چنانچه قطعاً ادبیات تئودور فورتان از قرون نوزده به یادگار مانده است. امروزه نیز می‌توان تأثیر پرمایه‌پیش از شش میلیون خارجی را ملاحظه کرد که در مقایسه با پناهندگان فرانسوی که در آن زمان با اعطای حکمی به آنها از حقوق مدنی برخوردار شده بودند، دست‌انها با سیاست‌های تبعیض و تعصب بر ضد خارجیان بسته است. هضم شعار «خارجی گم‌شو» روی دیوارها ساده نیست.

در حال حاضر نیز جایزه صلح که توسط انجمن ناشران کتاب آلمان داده می‌شود، شاید بتواند تحرکی ایجاد کند، و یقیناً پاشار کمال استحقاق دریافت این جایزه را دارد چرا که انتقادهای وی محدود به شرایط داخلی کشورش نمی‌باشد. در مقاله‌ای که چندسال قبل در انشپگل به چاپ رسید، او نسبت به آزار کردها در کشورش اعتراض کرد و هم‌زمان از دموکراسی غربی به‌عنوان شریک جرم یاد کرد. وی نوشت: «در نیمه قرن بیستم هیچ‌کس نمی‌توانست هیچ قوم و نژادی را از حقوق انسانی محروم کند. هیچ حکومتی توان این کار را نداشت. نهایتاً این قدرت مردم بود که آمریکایی‌ها را از ویتنام، شوروی را از افغانستان بیرون راند و سبب معجزه در آفریقای جنوبی شد. جمهوری ترکیه نباید با ترغیب این جنگ، به‌عنوان یک کشور افت زده یا به قرن بیست و یکم گذارد. وجدان بشری به مردم ترکیه کمک می‌کند تا به این جنگ غیر انسانی پایان دهد. و خصوصاً به‌عقده مردم کشورهای فاشت که به دولت ترکیه اسلحه می‌فروشد و به‌دفعه جنگ کمک می‌کند.»

خائنه‌ها و آقایان، این تقاضا متوجه حصار آلمانی نیز می‌باشد. جمهوری فدرال سال‌ها از ارائه اسلحه به جمهوری ترکیه که جنگ ویرانگری را بر ضد مردم خودش - کردها - داشت چشم‌پوشی کرده بود. بعد از ۱۹۹۰ و با تصمیم‌شدن آلمان شرقی، تانک‌ها و وسایل زرهی از ذخیره ارتش مردم سابق جمهوری دموکراتیک آلمان برداشته شد و به آن کشور جنگ طلب تحویل شد. ما نیز شریک جرم شدیم، ما نسبت به این کار کثیف تجاری اغماض کردیم. من از کشورم خجالت می‌کشم، که رو به انحطاط گذارده و برای اجباری اقتصادش مرگ دیگران را تحمل می‌کند و حق پناهندگی کردهای آزار دیده را نمی‌پذیرد.

جایزه صلح داده می‌شود. اگر این افتخار اعطایی به یک نویسنده قابل، به راستی شایسته نام آن است. اگر قرار است مکان این مراسم، پاولو کرشه پیش از یک پشت صحنه محض باشد. اگر ادبیات، آن نوعی که ستایش می‌کنم، هنوز بتواند انگیزه ایجاد کند، آنگاه من تمام نویسندگان، ناشران و فروشندگان کتاب را که در اینجا جمع شده‌اند و هر کسی را که از مسؤلیت سیاسی خویش آگاهی دارد، با اصرار ترغیب می‌کنم تا به تقاضای پاشار کمال پاسخ گوید و کمک کند تا حقوق انسانی در کشورها محترم شمرده شود و به تعارضات مسلحانه پایان داده شود و حتی در دور افتاده‌ترین روستاها نیز صلح حکمفرما گردد.

ترجمه نسرين توانايان

من مردی اهل هنر، شعر و عاشیقی هستم

یاشارکمال، نویسنده بلند آوازه‌ی ترک، در میان خوانندگان ایرانی نامی آشناست. بیشتر رمان‌های یاشارکمال به زبان فارسی ترجمه شده و مقبولیت خاص و عام یافته است. آثار یاشارکمال اگر چه از متن سرزمین و جغرافیایی محدود و مشخص برآمده‌اند، اما ساختار و محتوایی جهانی دارند. رمان *اینجه ممد* او تاکنون به بیش از ۲۰ زبان منتشر شده و بارها به فیلم درآمده است.

مطلب زیر، متن کامل سخنرانی یاشارکمال به هنگام دریافت جایزه‌ی صلح نثران و کتاب فروشی‌های آلمان (اکتبر ۱۹۹۷) است. هم‌چنان که می‌خوانید، نویسنده‌ی *اینجه ممد* از راه کلام‌ورزی و جسارت‌های زبانی خاص خود، ندای هنر، شعر، عاشیقی، صلح، دوستی و دموکراسی سر داده است.

طوری که ما می‌توانیم ادعان کنیم در طول قرن‌ها ادبیات شفاهی منبع و سرچشمه‌ی اصلی و عمده‌ی ادبیات نوشتاری بوده است. در سرزمینی مانند سرزمین من امروز هم این قاعده به قوت خودش باقی است.

ما امروز توسط اشعار شفاهی شیوه‌ها و گونه‌های مختلف داستان حماسی را تشخیص می‌دهیم. خواه گیل کامش، الیاس، ادیسه و ده ده کورکوت یا شاهنامه. من معتقد هستم که شعر شفاهی ادبیات نوشتاری هر زبانی را تغذیه کرده است.

انسان همیشه برای خود دنیایی افسانه‌ایی و تخیلی ساخته است. انسان‌ها در تمام عمرشان در این دنیای تخیلی مأوی می‌یافتند. هر چه زندگی‌اشان بی‌چشم اندازه‌تر بوده به همان اندازه نیز افسانه و تخیل به وجود آورده‌اند که به آن پناه برند و توسط آن دردها و رنج‌هایشان را قابل تحمل‌تر سازند.

انسان‌ها در گذر از یک تاریکی به تاریکی دیگر، با علم به مرگ، زندگی، شادی، تجارب و خلاقیت خویش را در افسانه‌ها و دنیاهای تخیلی بازیابی کرده‌اند.

انسان خالق کلمات است او همیشه دنیای خود را بر نیروی کلمه و بر جادوی سحرآمیز آن بنا ساخته است. من هم با ادبیات شفاهی و هم با داستان‌هایی که نوشته‌ام سحر و افسون کلمات و قدرت آن‌ها را با تمام وجودم درک کرده‌ام. هر چه آگاه‌تر شده و این آگاهی گسترش پیدا کرده و به رشد خود ادامه داده است به همان اندازه دانسته‌ام که چه قدر تحرک واژه‌ها می‌تواند به انسان کمک کند.

جمع‌آوری کرده بودم در سال ۱۹۴۲ در یک کتاب کوچک منتشر شد و چند سال بعد یعنی سال ۱۹۵۲ اولین داستان‌ام و سال ۱۹۵۳ اولین رمانی که نوشتم آن را در سال ۱۹۴۷ آغاز کرده بودم، منتشر شدند. من هر روز که افسانه‌ها را برای مردم می‌خواندم بیشتر به اثر جادویی کلمات پی می‌بردم. در روستاها و مناطقی که به شنوندگان پرشوری برخورد می‌کردم کلمات من اوج می‌گرفت، و مرا و شنوندگان مرا به پرواز درمی‌آورد. در این حالت من با شوق بیشتری به حکایت کردن ادامه می‌دادم. در بعضی از روستاها که شنوندگان شوق و همدردی از خود نشان نمی‌دادند خلاقیت من هم در بیان افسانه‌ها و داستان‌ها بی‌رنگ می‌شد.

شاهکار یک عاشیق در ارایه حماسه‌ها، افسانه‌ها، و یک متن از قبل یاد گرفته شده، نیست، بل که عاشیق خالق است. او متناسب با شوق و همدردی شنوندگان‌اش حماسه‌ها و افسانه‌ها را به اشکال جدید خلق و نقل می‌کند. همانند سنگ ریزه‌هایی که چهل هزار سال است در کف رودخانه‌ها صیقل یافته و شفاف‌تر شده‌اند، افسانه‌ها و حماسه‌ها نیز دهان به دهان تغییر یافته، کامل‌تر شده و از یک نسل سراینده به نسل دیگر منتقل گردیده‌اند. اما شعر نوشته شده حکایت دیگری دارد. در مقابل تو به جز قلم و کاغذ چیز دیگری نیست؛ نه صدایی نه شنونده‌ای نه ادا و اطواری. ما نمی‌دانیم ادبیات شفاهی از چه زمانی شروع شده است، اما آغاز و منشأ ادبیات نوشتاری برای ما آشناست، و آغاز آن از نظر تاریخی مشخص و ثابت شده است.

من مردی اهل هنر، شعر و عاشیقی^۱ هستم از زمانی که خودم را با این هنر مشغول کرده‌ام، تمام تلاشم را بکار گرفته‌ام که آن را به بهترین وجه ممکن انجام دهم. گفتم مردی اهل هنر و شعر و عاشیقی هستم نه ادبیات. زیرا قبل از این که نوشتن را شروع کنم، نقال و عاشیق و گردآورنده‌ی فرهنگ عامیانه بودم. ۱۷-۱۸ ساله بودم که، شروع کردم تو روس^۲ را ده‌سه‌ده گشتن و همراه آن داستان‌های حماسی را نقل کردن؛ که آنها را به عنوان هنرآموز، از استادان ترانه‌سرای منطقه یاد گرفتم^۳ یاد گرفته بودم. در کنار این کار نیز، به گردآوری مرثیه‌ها و هم‌چنین اشعار شاعران نام آور مردمی می‌پرداختم. حضور من به عنوان عاشیق، کار جمع‌آوری فرهنگ و مستون عامیانه را خیلی ساده‌تر می‌کرد.

در مرثیه‌خوانی توسط زنان، اشعاری راجع به مدح و ستایش و سوگواری و مصیبت، برای بزرگداشت مرده یا به مناسبت حادثه‌ای غم‌انگیز و دردآور، خوانده می‌شد. اغلب زنان مانند مرثیه‌سرایان حرفه‌ای می‌خواندند و این مرثیه‌ها دهان به دهان منتقل می‌شد. بدست آوردن این مرثیه‌ها از زنانی که آن‌ها را می‌خواندند نمی‌توانست به سادگی صورت بگیرد ولی آن‌ها با کمال راحتی نزد من می‌آمدند و برایم مرثیه‌هایی که خواندن آن‌ها برایشان سلیس و روان بود، دیکته می‌کردند.

در سن ۲۰ سالگی با نوشتن اولین مجموعه‌ی داستان‌هایم به ادبیات نوشتاری روی آوردم. مرثیه‌هایی که شخصاً

۴۲ دنیای سخن

همتای قر کی فاکندر

ترجمه: خجسته کیهان

گفت و گو با یاشار کمال

بیست سال پس از انتشار رمان «پانجه ممد» قهرمان آن که آفریده شماست، در جامعه روستایی ترکیه ظاهر شده است. چندی پیش، در یکی از نشریات، گزارشی از روستایان دشت سیلیسی، که شما بارها در رمان‌هایتان تصویر کرده‌اید، به چاپ رسید. در این گزارش، روستاییان که درگیر مبارزه برای مالکیت زمین بوده‌اند، گفته‌اند که محمد «لاخره» واقعا وجود داشته و در آن منطقه می‌زیسته، واقعیت یافتن قهرمان تخیلی خود را به چه چیز نسبت می‌دهید؟

من دشت سیلیسی را، و جب به وجب، می‌شناسم و با روستاییان آن و مشکلاتشان آشنا هستم. برای نگارش رمان از داستنها و شنیده‌هایم الهام گرفتم. با این حال، رمان من «واقع نگاری» یک زندگی روستایی نیست. در واقع، بیشتر زندگی من در شهر و همراه با بورژواها، پرولترها و آدم‌هایی با کسب و کارهای مختلف گذشته و کمتر در روستا زیسته‌ام. اما، در هر حال، ادبیات روستایی بخشی از ادب ترکیه است و در قلب آن جای دارد. سنت مبارزات مردمی، که نشان آن از قرن سیزدهم در آثار یونس امر بر جای مانده، تا به امروز در اشعار ناظم حکمت ادامه دارد. در کشور ما آمار عجیبی وجود دارد. می‌گویند، از قرن سیزدهم تاکنون سی و هشت شاعر ترک به قتل رسیده‌اند. واقعیت این است که شعر و ادب آناتولی، بیش از هر چیز، بیانگر شورش است. حتی یونس امر، عارفی که بزرگ‌ترین شاعر ترکیه است، می‌گوید:

در تونگراک آسانیت مجوید
آنان بر آسان عرب سوار می‌شوند.
گوشنت انسان می‌خورند

و آشامیدنی‌شان خون آمیزاد است.

ببینید نسبت به قدرتمندان چه خشمگین است... از طغیان بابا اسحاق علیه تونگراک، در قرن سیزدهم، گرفته تا جنبش مردم سیلیسی، در قرن هفدهم، شعار همه شورشیان آناتولی آزادی، برادری، در برابر قدرتمندان و مستبدان، بوده است. در طول تاریخ این مبارزات، که هفت قرن به طول انجامیده است، نایجیان بسیار به پا خاسته‌اند و مصطفی کمال آتاتورک نیز از نسل مردانی است که «نه» گفته‌اند. در دوران حکومت او، دولت ترکیه، برای نخستین بار، با فرهنگ آناتولی هم‌ساز شد. من و نویسندگان هم‌نسلم در این حال و هوا پرورش یافته‌ایم. حتی ناظم حکمت، که از اشراف عثمانی بود، در دل مردم آناتولی جای دارد.

ناظم حکمت، که به جرم

دگراندیشی ۱۷ سال در زندان به سر برد، شعر خود را در زندان و در کنار مردم آناتولی، در جوار دزدان، جانان، مردم عادی و با احساسات و ویژگی‌های گوناگون آنان پرورش داد. در ترکیه هنوز زندان‌ها بهترین مدارس ادبی هستند. چنین است که صباح الدین علی، نخستین نویسنده رمان‌های روستایی، به دست پلیس ترکیه به قتل رسید. کمال ظاهر به ۱۵ سال زندان و هزیز تسین به ۵ سال زندان محکوم شدند و تنبیه احمد عارف، بزرگ‌ترین شاعر معاصر، و رودی سو، حماسه‌سرای ملی ترکیه، ۵ سال زندان بود. من خود را از این گروه نویسندگان می‌دانم. به غیر از محمود مقال، که اکنون روزنامه نگار است. نخستین دهقان زادبای هستم که رمان می‌نویسد. منطقه و روستای من زیستگاه شاعران بوده و شاعران بزرگ آن سنت حقیقی و زنده‌ای از شعر و حماسه برجای نهاده‌اند. من نیز با این سنت زیسته و از هشت سالگی در دهات شعر خوانده‌ام.

اما تعلق به منطقه‌ای خاص موقعیت

چشمگیر شما را در محیط فرهنگی متنوع

آناتولی، اروپا و سایر کشورهای جهان توضیح نمی‌دهد.

من به ادبیات جهان بی‌اعتنا نبوده‌ام. در بیست سالگی آثار داستایوسکی، تولستوی و چخوف را مطالعه کردم و گوشیدیم با ریشه‌های خود به ادبیات جهان پیوندیم. فاکتر و استاندال نویسندگانی هستند که همواره در نظرم مقامی بلند داشته‌اند. برای من، استاندال یکی از نویسندگانی است که مفهوم واقعی حماسه را دریافته است. هنگامی که نگارش رمانی را آغاز می‌کنم، بازخوانی آذارد نویسنده را در دستور کار خود قرار می‌دهم. اشعار ناظم حکمت را برای تقویت زبان و آثار استاندال را برای غنابخشیدن به جنبه‌های روان‌شناسانه رمان‌هایم مطالعه می‌کنم. حالا وقتی رمان